YÖN

HAFTALIK GAZETE

VESİKA

İfşa ediyoruz:

PETROL ŞİRKETLERİNİN YERALTI FAALİYETLERİ

Yıl: 4 - Sayı: 102 12 MART 1965 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Bır profesör ve bir senatör

Derginizin son sayısında «Son Havadis» gazetesinden aktarılmış bir yazı okudum. Yazı sahibi oldukça haşin bir lisan ile sosyalizmi savunanlara sataşıyor. Sataşır a demeyiniz lütfen, çünkü yazar bir profesör, öyle görünüyor ki bu muhterem zat bilgi ile hoşgörürlük arasındaki orantının doğru orantı olduğunu unutmuş, hatırlaması çok yararlı olur kendisi için.

Sayın Profesörün daha önce «Milliyet» de çıkan bir yazısını da okumuştum. Bu yazı A.P. nin anatomie'si başlığını taşıyordu ve A. P. nin benimsediği prensipleri açıklıyordu. Kendisi de aynı partinin genel kurul üyesi olduğuna göre muhterem Profesör gelenekçi, liberal ve statükocu (bunu devrimcinin karşıtı olarak kulalnıyorum) oluyor demek. Bir vatandaş için bu ilkeleri kabul etmek olağandır da diğer bir vatandaş için sosyalist prensiplere bağlılık neden normal sayılmaz. Sayın Profesörün iddiası olduğu gibi alınırsa mantıki inşadan yoksun görünüşde, kendisinin artdüşüncesi yoksa tabii.

Kendisinin inandığı prensiplere karşı çıkan prensipler hiç değilse fikren üzerinde durulması gereken ilkelerdir. Bunların açıklanmasına karşı gelmek en az zaaf ve korku belirtileridir. Halbuki bir toplumun problemleri korkunun veya zaafın etkisinde kalırsa sonuçlandırılamaz. Problemler için başka çözüm yolları ileri sürenlere çıkışmak hiç de gönül açıcı olmaz.

Bir deyim var, meâli şu: «Roma'ya yalnız bir yoldan gidilmez.» İşte insanlık tarih sahnesine çıktığı andan itibaren mutluluğu ile ilgili çeşitli esaslara eğilmiştir. Bu eğilim o zaman da haklı idi, şimdi de haklı çünkü bütün çabalara rağmen henüz Roma'ya varılmamıştır ve varılamamıştır.

İnsanlık için Roma'ya erişmek asıldır, yoksa oraya varmak, yani mutluluğa kavuşmak için kullanılan usullerin bizatihi önemi yoktur, bunu kabul etmemek sağduyuya ıstırap verir hiç şüphesiz. Oysaki okuyunuz batılıları, onların fikir adamları sayın profesörün dediklerinin aksini söylüyorlar. Ve zaten de iş ergeç olacağına varacak ve insanlık idealine kavuşacaktır, batıdan doğudan, kuzeyden güneyden Roma'ya erişilecektir.

Şimdi de bir diğer hususu size bildirmek istiyorum. «Cumhuriyet» gazetesinde okumuştum. Nüfus plânlaması üzerinde bir sayın senatör «İslâmlar çoğalınız» meâlindeki hadisi bir delil olarak ileri sürüyor ve böylece de nüfus artışının önlenmesine karşı çıkıyor. Bu zata da sormak sanırım ki uygun olur: Topluma ait problemlerin çözülmesine yarayan procédé'ler öncelik bakımından vazgeçilemez veya vazgeçilebilir olarak ele alınmamalı mı? Vazgeçilemezler için artık neden ve niçin'lerin cevapları söz konusu olamaz, vazgeçilebilir içindir ki bu cevaplar hattâ hayati önemde olabilir. Ama bu cevapları 1400 sene geride kalmış şartlara bağlamağa çalışmak herkesin başaracağı bir çaba olmasa gerek. Kaldı ki Laicisme'in partisi ve dolayısiyle kendisi için vazgeçilemez bir düstur olduğunu bilmemezlikten gelen bu zata da şaşmamak kabil değil.

Bu sayın senatörle bu sayın profesörün davranışlarını ancak şu suretle tefsir edebilmek mümkün: Bunlar ve onlar gibi yazık daha pek çokları l'art de penser'ye iltifat etmek istemiyorlar...

Saygı ve sevgilerimi iletirim.

Dr. Fahrettin Yakal
(Emekli Tümgeneral)

YÖN sayfalarından Milliyet'e sesleniş

26 Şubat tarihli Akşam gazetesinden sayın Çetin Altanın gazetenizden ayrıldığını üzülerek öğrendik. Verilen kısa haberde «fikir anlaşmazlığı» olduğu anlatılıyordu. Bu da pek tabii doğru olan bir sebepti.

Milliyet'in tirajı nedir, bilmiyorum. Ama, tahmin edilebilir. 200 - 250 bin. Her eve bir gazete girdiğine göre de ayrıca çoğalan okuyucu sayısıyla asgari 400 - 500 bin okuyucu demektir bu.

Ve sormak gerekir, Bay Yönetici: Bugüne dek bu yüzbinlerin, kaç on - yirmi - otuzbin veya daha fazlasından Çetin Altan aleyhinde protesto mektubu aldınız da ona, «Artık yazı yazma gazetemizde!» dediniz?.. Belki birkaç düzineyi geçmiyen bu kabil protesto mektubu gelmiş olabilir. Fakat kalıbımı basarım ki bunlar tamamen «okurlarınızın dışında» kişilerden gelmiştir. Bu da, onu bizden ayırmanıza sebep değildir.. Ama siz dersiniz ki:

«Bu itiraz eden kişiler, çok kuvvetli kişilerdi!..» Ve herhalde yüzbinlere dek böyle kişiler, vitamini faz'a kişiler olsa gerek. Dolayısıyla bu kadar acı kuvveti de «nazar» dan korumak için biz yaptık diye ortaya çıkmıyor, çıkarmıyorlar..

Size bir anımı anlatmak isterim:

Dükkânımın karşısında Mete Eczanesi vardır. Sayın Çetin Altan bir iki sene evvel sayın komşum Ayhan Meteye yapılan bir partizan haksızlığı halk oyuna yansıtmıştı köşesinden. İlk yazısından iki gün sonra da arabasıyla herhalde bu konu ile ilgili olarak karşımızdaki eczaneye gelmişti: İşte o sırada iki şoför onu gördü ve tanıdı. Birden çok heyecanlandılar. Biri, diğerini derhal soğuk bir gazoz buldurmaya koşturdu. Geri kalan tarifsiz ve en sıcak bir sevgiyle Çetin Altana yaklaşıp gazoz getirecek arkadaşı gelinceye kadar konuşmaya koyuldu. Bu halktan yana bir insana karşı katıksız bir sevgi gösterisiydi. Ben karşıda bu candan yakınlaşmayı duygulu ve gözlerim dolu dolu seyrettim. Kendi kendime «Yaşa Çetin varol..» dedim.

Bay yönetici zannederim sizi bu kadar tanımazlar, hattâ Ercüment Beyi hiç. Ama pek çok kişi «Oo!.. epey kalantor...» diyebilir.. O da güzel, bu da. Fakat birincisi çok daha başka bir güzel mutluluk.

Şimdi gazetenizin yeni rotatifleriyle kabarıp Hürmüslü - Zehir Hafiyeleriyle övünüyorsunuz ya, ama insanın yuvarladığınız «taş» ın yanında bunlar, sıva bile olamaz.

Yüzbinlerce insanın sevdiğinden yoksun kalması ne demek? Teselliimiz odur ki, bir başka günlükte onun sesini ve nefesini duyuyoruz.

Yaşasın Çetin Altan.

Zeki Gülhertaş
Sarıyer — İstanbul

İşçilere baskı

İlimiz bayındırlık işçilerinin bağlı bulundukları Türkiye Karayolları Sendikası ile işveren durumundaki valilik arasında uzun süredir devam eden toplu sözleşme görüşmeleri işçilerin istemiş olduğu iki lira zam, iki lira yemek parası, on lira çocuk zammı ve bâzı idarî hükümleri valiliğin kabul etmemesi üzerine anlaşmazlıkla sonuçlanmıştır.

Yukarıda belirtilen isteklerin Karayolları işçilerine, Devlet Su işçileri, Bayındırlık Bakanlığına bağlı merkez işyerlerine ve 43 ilin Bayındırlık Müdürlüğü işçilerine tanınmış olması ve ilimiz Valiliğinin bu hakları tanımamakta ayak diretmesi sendikanın grev kararı almasına yol açmıştır. Bayındırlık Müdürlüğü grev kararını bozdurmak için işçilere çeşitli baskılar yaparak grev oylaması için imza toplamışsa da gizli oy usulü ile yapılan oylama sonunda işçilerin sendikanın kararına uyarak grev lehinde oy kullandıkları anlaşılmıştır.

Bu sonucu hazmedemiyen Bayındırlık Müdürü şefler vasıtası ile işçileri işten atmak ve haksız ceza vermekle tehdit etmeye başlamışlar, bu tehditlerden üç gün sonra da işçi temsilcisi Atilâ Demiralp'ı işten çıkartmışlar, daha sonra da iki şoföre bir ay sonra işten çıkarılacakları tebliğ edilmiştir. Söylentilere göre daha 10 - 15 işçi işinden çıkarılacaktır.

Bu tehdit ve işten çıkarmalara paralel olarak elde ettikleri bir kısım işçi ile, işçilerden işverenin işçilere tanıdığı hakların yeter olduğuna, bu durumu kabul ettiklerine ve sendika bunu kabul etmediği takdirde başka sendikaya geçeceklerine dair imza toplattırmaktadır. Oysa işçi temsilcilerinin daha önce yaptıkları toplantıda işçiler yetersizlik kararı vermişlerdir.

Grev kararı alan işçi temsilcileri mendil çıkartmak için ellerini cebine soktuğunda şeflerin çok ağır ihtarlarına, hattâ hakaretlerine muhatap oldukları hâlde işçi temsilcisi olmayan yukarıda belirtilen kişiler iş zamanında iş yeri içinde dolaşmakta ve hiç bir iş yapmamaktadırlar. İş yerinde her saat başı başka bir dedikodu yayılmakta ve şiddetli bir terör havası esmektedir.

İlimizde özel teşebbüse ait iş yerlerinde çalışan işçiler tarafından Bayındırlık Müdürlüğü işçilerinin mücadeleleri çok yakından izlenmektedir.

Öğrendiğimize göre diğer işverenler (özel teşebbüs) Bayındırlık Müdürüne ve valiliğe çeşitli yollardan tesir ederek Bayındırlık Müdürlüğü işçilerine haklarının verilmemesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Zira bu hareket muvaffak olduğu takdirde diğer iş yerlerine de atlamak istidadını taşımaktadır.

Yukarıda kısaca anlattığım olaylar dizisi emeğinin hakkını isteyen bir avuç emekçinin mücadelesidir. Fakat Trakya çapında önemlidir. Bir çok işçi ve işçi örgütleri bu mücadeleyi çok yakından izlemektedir. Sonucun olumlu olması, işçileri örgütlenmeye, direnmeye kısaca bilince kavuşmaya götürecektir.

Ayata Beğensel
(TİP Kırklareli İl Başkanı)

Köylüler konuşuyor

Aşağıda anlatacağım olan Terme'de toplum kalkınması seminerine katılarak, Bağsaray köyüne araştırma raporu hazırlamaya gelen ekiple köylüler arasında ilkokulda yapılan toplantıda geçmiştir.

Başkan:

— Sözü size bırakıyorum. Şimdi siz söyleyin biz yazalım, dedi.

Bunun üzerine mendil kadar toprağı olmayan Ali Uzun söze başladı:

— Yedi nüfusumla el toprağında oturuyorum. Köyümüzde hazine toprakları da var. Güçlüler, kuvvetliler, zorbaların elinde yağma Hasanın böreği gibi pay ediliyor. Ben hem topraksızım, hem güçsüzüm. Ne yapayım. Hükûmete, Cumhurbaşkanına halimi bildireyim, dedim. Başka çarem yok. Bildirdim. Cevabı geldi ki, hem de Cemal Gürselden: «Ali Uzun gerçek topraksızsa, ev yapmaya, çalışmaya toprak verin» diye. Çok sevindim. Gel gör ki, ne muhtar, ne malmüdürü çıkıp «Şuradan şurası da senin olsun» demediler. Üstelik «Cemal Gürselin kendi toprağı varsa gelsin versin» deyip evraklarımı hasıraltı ettiler, deyip oturdu.

Sonra Mustafa Ertan şunları söyledi:

— Devlet topraklarına sahip çıkmalı, ya ağaçlandırmalı, ya da topraksızlara dağıtmalıdır. Böylece ağanın, mütegallibenin yağmasına fırsat verilmemelidir. Bu topraklar yüzünden, mezarda yatan, hapiste yatan, karakol, mahkeme kapılarında sürünen fakir komşularımız çoktur.

Hakkı Kökten ise:

— Arkasını ağaya dayayanlar pay ettikleri toprakları ucuzdan satışa çıkarıyorlar. Geçen gün birisi beni çağırdı: «Sen topraksızsın, alırsan dönümü 500 TL. dan sana da verelim» dedi. Nasıl inanayım, icabında bugün verir, yarın alır. Bunlara benim gücüm yeter mi, dedi. Bu sırada dersanede toprak dalaveresi çevirenlerin sessizliği ile, canı yananların heyecanı görülmeğe değerdi.

Halil Kaya toprak dertlerini açtıktan sonra:

— Karım da, ben de ciğerden hastayız. İyi olmak için «et, süt, meyva yiyeceksin» diyorlar. Bunlar zengin harcı, fakire göre değil, dedi.

Mustafa Ertan yeniden söz alarak:

— İlkokulu bitiren çocuklarımızı daha ileriye okutamıyoruz. Bunlar işsiz, güçsüz ortadalar. Kendilerine de, köye de zararlı oluyorlar. Devlet bize sanat kursları göndersin, dedi. Bu arada kahveci Hüseyin Çan:

— Okutamadıklarınızı bana gönderin. Ben iyi öğretirim, diye alay etti.

Toplantıda daha çok işler konuşuldu, yazıldı. Dağıldıktan sonra köy korucusu Hasan Kökten:

— Konuşulanlar okulda kalır. Yazılanlar da Terme'den öte gitmez, dedi. Ben de Terme'den öte gitsin, yöneticiler düşünsün, çare bulsun diye aynen «YÖN» e yazıyorum.

Erdoğan Türer
(T.İ.P. Terme İlçe Başkanı)

Bugünkü Atatürkçülük anlayışı

Bir dağa insan, ne kadar uzaktan bakarsa o kadar etraflı görürmüş, yurt dışından yurdu daha etraflı seyrediyor ve acı gerçeklerin nedenlerini daha iyi görüyorum.

Atalarımız Avrupada «Türk gibi kuvvetli» sözünü atasözü yaptılar. Bugün bu söz yerine «Türk gibi çalışkan, Türk gibi dürüst» sözleri atasözü oldu Avrupada. Avrupalılara bu sözü söyleten çoğu köylü olan, Atatürkün «memleketin efendisi» diye tanımladığı yurt dışındaki işçilerdir. Atatürkün Türk milletine olan inanç ve güveninin de ne kadar haklı olduğunun bir kanıtıdır sanırım.

Atatürkün ne derece basiret sahibi olduğu her gün daha iyi anlaşılırken, diğer taraftan ilkeleri bir bir rafa kaldırılır. Ve bugün halka gerçek Atatürkçülük şu şekilde aksettirilir:

Atatürk — Bizim dünya nazarında en büyük kuvvet ve kudretimiz, yeni şekil ve mahiyetimizdir.

Politikacılar — Bizim dünya nazarında en büyük kuvvet ve kudretimiz, eski şekil ve mahiyetimizdir.

A. — Adalet mülkün temelidir.

P. — Mülk adaletin temelidir.

A. — Dünyada sevgisi benim için tek cömert olan şey, Mehmedin, Türk köylüsünün asa'etinden gelen şeydir. Onun sevgisine inanmış olanlar insanların en bahtiyarıdırlar.

P. — Dünyada sevgisi benim için tek cömert olan şey, Mehmedin, Türk köylüsünün sırtından gelen şeydir. Onun sırtına, omuzuna inanmış olanlar insanların en bahtiyarıdırlar.

A. — Eğer milletimizin büyük çoğunluğu çiftçi olmasaydı, biz bugün dünya yüzünde bulunmıyacaktık.

P. — Eğer milletimizin büyük çoğunluğu ağa olmasaydı, biz bugün dünya yüzünde bulunmıyacaktık.

A. — Her sarıklıyı hoca sanmayın, hoca olmak sarıkla değil, dimağladır.

P. — Her sarıklıyı hoca sanın, hoca olmak dimağla değil, sarıkladır.

A. — Dünyanın her tarafında muallimler, insan topluluğunun en fedakâr ve muhterem unsurlarıdır.

P. — Dünyanın her tarafında muallimler, insan topluluğunun cefakâr ve namuhterem unsurlarıdır.

A. — Fikirler, cebir ve şiddetle, top ve tüfekle asla öldürülemez.

P. — Fikirler, cebir ve şiddetle, top ve tüfekle öldürülebilir.

A. — Türk milletinin istidadı ve katî kararı, medeniyet yolunda, durmadan, yılmadan ilerlemektir.

P. — Türk milletinin istidadı ve katî kararı, medeniyet yolundan durmadan kaçmaktır.

A. — Asıl uğraşmaya mecbur olduğumuz şey, yüksek kültürde, yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmaktır.

P. — Asıl uğraşmaya mecbur olduğumuz şey, aşağı kültürde ve aşağı fazilette dünya sonunculuğunu tutmaktır.

A. — Yeni Türkiye devleti cihangir bir devlet olmıyacaktır. Fakat iktisadi bir devlet olacaktır.

P. — Yeni Türkiye devleti atomlu, roketli cihangir bir devlet olacaktır. Fakat iktisadi bir devlet olmıyacaktır.

A. — Mesuliyet yükü herşeyden ölümden de ağırdır.

P. — Mesuliyet yükü her şeyden, kâğıttan da hafiftir.

Özdemir Başargan . Almanya

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu. İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu. Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/3 Yenişehir — ANKARA Telefon: 17 69 89. — İstanbul Bürosu (Satış - İlân ve Abone İşleri): Mollafenari sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 312 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

KOVANSIZ ARILAR

BIR ÇAĞRI

Önümde, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Rektörünün imzasıyla öğrencilere yayınlanmış bir genelge var. Şöyle diyor:

«Bildiğiniz gibi Amerikan Hükûmeti, müteveffa Başkan Kennedy'nin insan sever dünya anlayışından doğan bir Barış Gönüllüleri *ordusu fikrini tatbikata koymuştur.* Barış Gönüllüleri Teşkilâtı iki yıldır Türkiyemizde de çalışmaktadır. 300'e yakın genç Amerikan erkek ve kadını köylerimizde bizim vatandaşlarımıza arıcılık, tavukçuluk ve medenî ve modern bir hayatın diğer imkân ve zaruretlerini öğretmeğe calışmakta ve köylerimizin hayat sartları icerisinde yasayarak yoğrulmaktadırlar.»

«Bu örnek gayrete bizim kendi gençlerimizin de katılması zamanı artık gelmiştir. Ortadoğu Teknik Üniversitesinin bu gayrette örnek ve öncü olmasını istiyorum. Geçen dört ayda Türk gençliğini Barış Gönüllüleri mensupları ile köylerde hiç olmazsa bir yaz devresinde birlikte calıstırmak üzere imkânlar araştırdık. Sonunda Türkivedeki Amerikan Barış Gönüllüleri Teşkilâtı Başkanı Mr. Ross J. Pritchard'la *söyle bir mutabakata vardık:*»

«1 — 50 Üniversiteli gencimiz 20 Haziran 1965'ten 20 Eylül 1965'e kadar Barış Gönüllülerinin çalıştığı köylere *gidecekler* ve üç ay müddetle onlarla birlikte köyde yaşayarak kendi vurttaslarına yardım edeceklerdir.»

«2 — Üniversite öğrencilerimizden bu vatanperver harekete katılmak isteyen ve bu maksatla seçilenlere 20 Hazirandan 20 Eylüle kadar üç aylık sürede her türlü masraflarını kendileri karşılamak üzere ayda 350 lira ücret verilecek, ayrıca her üniversiteli gönüllünün çalışacağı köye kadar olan gidiş - dönüş masrafları da karşılanacaktır.»

İlk önce, tam olarak neresine üzüldüğümü kestiremiyorum genelgenin. Kolay bir demagojiye kendimi kaptırıp hırslı soruları ardı ardına *sıralamam mümkün:* «Köy kalkınmamız 300 Amerikalının gayretine mi kaldı? Amerikan gençlerini yoğurmak bize mi düştü? *Amerikan fonlarından* karşılanan 350'şer liralarla vatanperverlik nasıl olur? Barış Gönüllüleri hareketini şirinleştirmek ve köylerdeki Amerikalıların yanına bir de yardımcı tercüman vermek amacını güden ustaca bir formülün çekiciliğine sorumlular niçin kolayca kapılır?»

BIR DÜŞÜNCE

Aslında, bütün bunlar, duygusal yönlerine rağmen, insanı derin derin düşündüren sorular ve herbiri hakkında sayfalarca yazı yazmak çok kolay. Ama, hepsinin gerisinde yatan ve *iyi niyet* sahibi birçok kimsenin de aklını çelmediği anlaşılan bir nokta var ki ülkemizi onurla ilgili meselelerden daha önemli.

Kerpiç duvarları kireçle boyamak, okul avlularına büst kondurmak, dere boylarına kavak dikerek, model kümeslerde tavuk besleyerek, toplumun temel yapısına dokunmadan, üretim düzenini yeni baştan kurmadan köyleri kalkındırmak; bu, nihayet, bir görüş. Türkiye'nin bugünkü koşulları ortasında hep romantik kalmağa da mahkûm; o ayrı mesele. Buna inananların yıllarca kendilerini avutmalarına *kimse karışmaz.* Ama, bu «romantik köycülük» koskoca bir genç kuşağın ideali hâline sokulmağa çalışılırsa, o zaman Türkiye'nin geleceği ile ilgili tehlike çanlarını çalmak gerekir. Gençliğin temel ekonomik ve sosyal meseleler üzerinde düşündüğü, bu alanda mücadeleye başladığı bir çağda, dikkatleri ana konulardan uzaklaştırmak ve idealizmi ufak çaplı romantikliğe indirmek amacını güden her çaba karşısında dikkatli olma zorundayız. Aynı taktik, işçi kuruluşları alanında da denenmiştir. AID'nin, yâni Amerikan yardım teşkilâtının Türkiye'deki sözde uzmanları, yıllar yılı, işçi sendikalarını, ücret arttırmaktan başka bir şey düşünmeyen, ülkenin temel meseleleri üzerinde söz söylemek istemeyen, bu konularda politik ağırlığını ortava *koymayan bencil kuruluşlar hâlinde* tutabilmek amacıyla dil döküp durdular. Kimbilir, belki de onlar için en büyük hayal kırıklığı, bir *sendika sorumlusunun ağzından* «dış ticaretin devletleştirilmesi» sözünü duydukları zaman olmuştur.

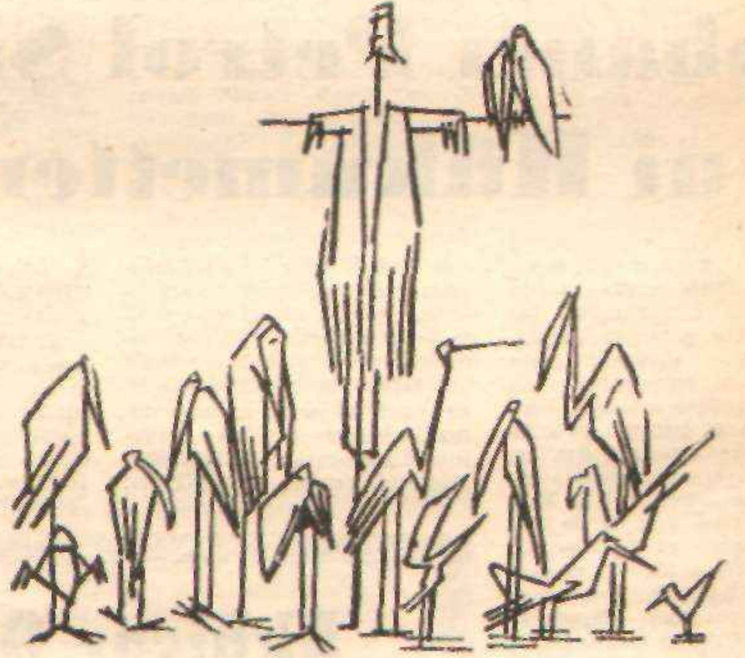
Şimdi aynı şey gençlik için de yapılmağa çalışılmaktadır ve ne yazık ki zihinlerde birbirinin zıddı iki prototipin yerleştirilmiş oluşu, böyle br tutumun Türkiyedeki çevrelerce de benimsenmesini kolaylaştırmaktadır. Sık sık tekrarlanan bu propagandaya bakılırsa, Türkiye'de sosyalist akım, Anglo - Amerikan yazarlarının pek alaylı bir dille bahsettikleri Paris'li «Sol Kıyı entellektüelleri»nin eseridir. Bu şekilde yaratılan prototip, iddiaya göre, büyük dâvalardan, köklü çözümlerden söz eder, ama, sıra çalışmaya *gelince bunları* bahane edip yan çizen de yine odur. Bunun karşısındaki prototip ise, büyük dâva, köklü çözüm sözü etmeden *karınca kararınca* uğraşarak kazma kürek sallamaktan çekinmeyen «fedakâr» insandır. Mübalâğalı çizgilerle yaratılan bu iki prototip arasındaki zıtlığı, ideolojik savaş için ustaca kullanmak da çok kolaydır. Herkese «sevimli» gelen, tabiî, ikinci tip. O hâlde, gençliğin vatan sevgisi, büyük çözümlerin mücadelesini bir yana bırakarak kapalı gözle girişilen küçük fedakârlıklara göre ölçülecektir. Gençlerdeki idealizm bu köksüz çırpınışlara çevrilsin ki, temeldeki aksaklık, temeldeki oyun rahatça sürebilsin.

BIR ÖZENTI

Unutmamak gerekir ki, Barış Gönüllüleri hareketi, propaganda *amaçlarının yanında, bir de Amerikan* gençliğini dünya meselelerinin bilinci içine sokabilmek amacıyla başlatılmıştı; çünkü, Amerikan gençliğinin, özellikle üniversite öğrencilerinin dünya meselele*ri ve büyük politik konular* karşısındaki uyuşukluğu, sessizliği ve hareketsizliği toplumu kımıldatmak isteyen önderleri rahatsız etmeğe başlamıştı. Amerikan gençliğinin böylesine bir politik bilince varışı, ancak şimdi, zenci meselesi dolayısıyla, yeni yeni ve ver yer olmaktadır.

Türkiye'de ise, birçok Avrupa veya Asya ülkesinde olduğu gibi, *hattâ onlardan da ileri bir şekilde,* gençlik, büyük politik konularda kendisini söz sahibi saymaktadır ve durum Amerika'dakinden fersah fersah farklıdır. 27 Mayıs öncesinde keyfî iktidara karşı mücadele eden gençlik, şimdi de maden, petrol ve toprak gibi ekonomik ve sosyal konuların sözünü etmektedir. İşte, asıl korkulan da budur.

Bugün büyük çözümler üzerinde duran gençliğin, sırası gelince, şevkle ve arılar gibi çalışmavacağını kimse iddia edemez. Ama, şimdiki mücadele, içinde çalışılacak olan kovanı istediğimiz şekle sokma, bizim kovanımız, Türk halkının kovanı hâline getirme mücadelesidir. *Gençleri, Amerikalılarla* birlikte, «medenî ve modern bir hayatın imkân ve zaruretlerini köylüye öğretmek»le görevlendi*receksiniz; üretim sıkıntısı içinde* kıvranan bir halk dışarıya büsbütün muhtaç hâle düşsün diye mi? Yollar yaptırtacaksınız; kamyon tüccarlarının havaleli yükleri üzerinde şehirlerin gecekondu semtlerine sefil köylüler taşınsın diye mi? Arklar kazdıracaksınız; Kadirli ağalarının akıtacakları sular *köylüye daha rahat satılsın diye* mi? İyi tütün yetiştirmenin yollarını göstereceksiniz; Baksalis ve ortakları üreticileri soysun *diye mi? Bunlar öyle çabalar ki, temel* meseleler çözümlenmedikçe yüzeyde kalmağa ve ters sonuçlar vermeğe mahkûm.

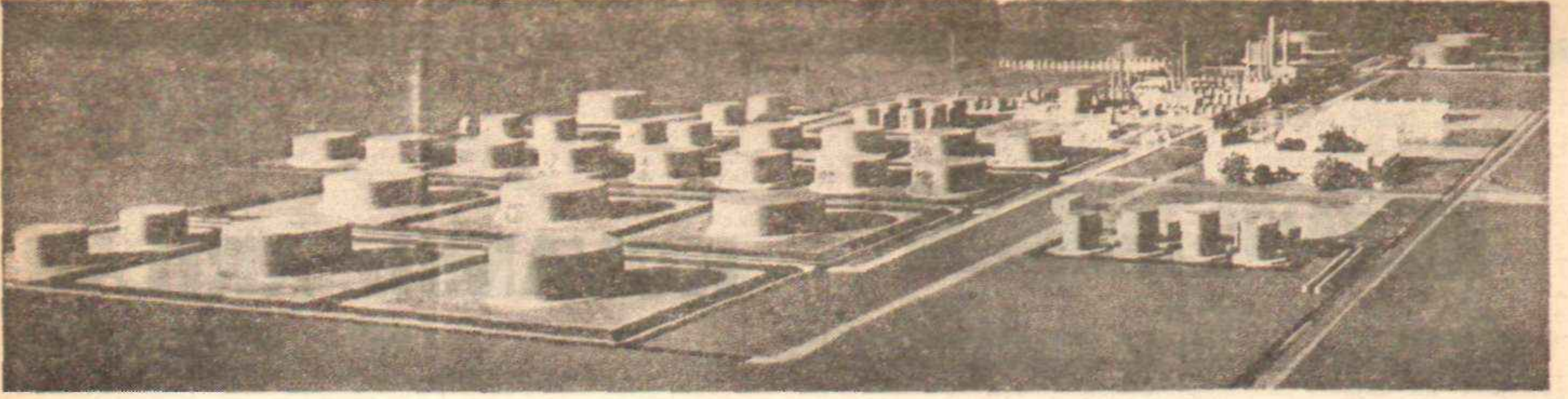
TURHAN «Hiyeroglif» den

BIR ÖZLEM

Gençliğin idealizmini bu kısır mücadelelere değil, büyük ülkelere yöneltmeliyiz. Gençlik, çalışmanın gerçek değerini ve sevincini, ancak, sömürücülüğün kaldırıldığı bir düzende, tertemiz özlemlere yönelmiş bir toplumda tadabilir. Bunları yapmadan kendisinden fedakârlık beklemek ve hele bunların gerçekleşmesi yolundaki mücadelesine set çekmeğe çalışmak, en azından, gençliği aptal yerine koymak olur.

Türkiye, artık, Mustafa Kemal'in Büyük Nutuk'ta söz konusu ettiği «ahval ve şerait»e hergünkünden daha yakın; Devlet parasıyla kurulan fabrikaları başkalarına verilmiş, üniversitelerinin yönetimine yabancılar sokulmuş, petrol gibi en değerli tabiî kaynaklarına elkonulmuş, madenlerine göz dikilmiş ve «bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere», *kişisel çıkarlarını* yabancıların emelleriyle birleştirenler türemiştir. İşte, bugün, Türk gençliğinin ödevi, «bu ahval ve şerait içinde dahi, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır!»: Amerikalılarla köycülük oynamak değil..

Mümtaz Soysal

Bir utanç vesikasını yayınlıyoruz

Yabancı Petrol Şirketleri Yeni Hükûmetten Ümitli

VESİKA

*Kıbrıs buhranında jet uçak*larımızı yakıtsız bırakan yabancı petrol şirketi Shell'in bir sözcüsü, Türk personel için düzenlenen bir «beyin yıkama» toplantısında, petrolcülerin korkunç zihniyetini açıkladı. Toplantı, yabancı petrol şirketlerine açılan kampanya üzerine, personeli uyarmak amacıyla düzenlenmişti. Personel 2 Mart 1965 Salı günü saat 11 de The Shell Company of Turkey Limited'in Taksim'deki merkez binasında toplandı. Konuşmacı Faruk Kardam idi. Menderes *devrinde Çalışma Bakanlığında* müsteşarlık yapan Kardam, 27 Mayıs devriminden sonra kurtuluşu, yabancı sermayenin kanatları altında bulmuştu. Bu memur eskisi, Shell'in ve Shell'in paravan şirketi olan Turkse Shell'in personel müdürlüğüne getirilmişti. Personel Müdürü, bir Anayasa Mahkemesi Başkanından kat kat üstün maaş alıyor ve yabancı patronlarına kayıtsız şartsız hiz*met ediyordu. Nitekim Kardam* toplantıda, patronlarından duyduklarını Shell personeline bir gramafon sadakatıyla intikal ettirdi. Yabancı şirket sözcüsü, «Milletlerarası sermayeye karşı çıkılmaz, ona hizmet edilir» diyor ve karşı çıkanlara ateş püskürüyordu: TPAO ve o*nun Hukuk Müşaviri Prof. Mu*ammer Aksoy, «milli hisleri istismar ederek efkârı umumiyeyi bulandırıyordu.» Talebe liderleri, «merkezi belli bir teşekkül tarafından yönetilmekte ve ne yazık ki satın alınmış durumda bulunmaktaydı.» Bu teşekküllere, «eski hükümetler, maalesef yardım etmişlerdi».

Talebeler TPAO'nun «mahut propaganda broşürlerini dağıtmakla görevlendirilmişlerdi.

TPAO, devlet imkânlarından faydalanarak 100 bin broşür bastırmış, «mesut bir tesadüf eseri olarak hükümetin düşürülmesi sonucunda» broşür dağıtımı durdurulmuştu. Yabancı şirketlerin, «büyük bir olgunluk için*de gösterdiği tepki üzerine* «hükümet, rektör ve dekanları çağırarak, açık oturumları önlemişti. Yabancı petrol şirketleri, TPAO'yu haksız rekabetten mahkemeye verebilirlerdi, ama vermiyorlardı. Zira TPAO hükümetçe destekleniyordu.

«TPAO'yu dâva yoluyla doğru yola getirmek ancak ve an*cak hükümet desteğini sağla*makla» mümkündü. Yabancı şirket sözcüsü, yeni hükümetten ümitliydi: «Şunu memnuniyetle söyliyelim ki ümitlerimiz, yeni hükümetin teşekkülü ve bazı basının hatalı yoldan döndüğünü görmekle artmış bulunuyor.»

Kardam'ın beyin yıkama konuşması şöyledir:

Akhisar Olayları

TIP yöneticilerine saldıranların duruşması, bu haftanın ilk günü Akhisar'da başladı. Sanıkların avukatı, Manisa AP İl Başkanı Onöl Şakar idi. 22 kişilik sanık listesinin başında da İlçe *Başkanı Halit Karaosmanoğlu geliyordu. Karaosmanoğlu soya*dı, Manisa'da toprak ağalığının sembolüydü.

Duruşmada Akhisar Emniyet Amiri Mustafa Kemal Uzun*kaya, âdeta sanıkların savunuculuğunu yaptı. Emniyet Amiri*, TIP'lilerin İstiklâl Marşını yanlış okumaları yüzünden topluluğun protestosuna uğradıklarını, fakat olayın zamanında önlen*diğini söyledi. TIP'liler «Al sancak» yerine «Al bayrak» demiş*lerdi!.. Neticede duruşma 22 Marta kaldı ve 22 sanık serbest bırakıldı.

Hikâyenin *asıl kahmanı, sömürülen tütün ekicisidir.* Egeli ekici bu yıl, 50 tüccarın kucağına itilmiştir. AP'li Tekel Bakanı bu yüzden, tütün ekicisinin acı şamarını yemiştir. Cumaovası, Turgutlu ve Akhisarda tütün ekicileri Bakana «Yapamıyacaksanız bırakın, bizi perişan ettiniz. 400 bin tütün ekicisini tüccara sattınız» diye bağırıyor ve AP milletvekillerini kovuyorlardı. CHP milletvekilleri fırsattan yararlanmak için seferber olmuşlardı. Paniğe kapılan Ege AP teşkilâtı, suçu başkalarının üzerine atmanın telâşı içindeydi. İşte böyle bir havada TIP' in Akhisar İlçe Teşkilâtı yöneticileri, «Hükûmetin tütün politikasını protesto mitingi» düzenlemeyi kararlaştırdılar. İlçe Başkanı Ali Rıza Güney, Yönetim Kurulu üyeleri İdris Sağlam ve Ahmet Evtim 3 Mart günü bir dilekçe ile Kaymakamlığa müracaat ederek 5 Mart günü yapacakları miting için izin aldılar. Top*lantıda hükûmetin tütün politikası bütün çıplaklığı ile ekiciye* anlatılacak ve TIP'in tütün politikası duyurulacaktı. Martın ilk günü, TIP İzmir İl Yönetim Kurulu da sert bir bildiri yayınlıyarak hükûmetin tütün politikasını tenkid etmişti. Bildiride, «Üç beş tüccarın milyonlarına milyonlar katmak için yoksul köylüyü insafsızca kıran adaletsiz durum şiddetle protesto» edilmekte ve «şimdiye kadar düşük fiyatla yapılan alımların iptali ve talana son verilmesi» istenmekteydi.

TIP Akhisar yöneticileri, bu maksatla hazırlıklara giriştiler ve Genel Başkan Aybar ile Genel Sekreter Rıza Kuas'ı mitinge katılmaya çağırdılar. Miting hazırlıkları sürüp giderken, ekicinin perişanlığı suçunu başkalarına yıkma telâşı içinde olan bazı aklıevvel AP'liler, mitingi sabote etmek için harekete geçtiler. Böylece tütün faciası unutturulacak ve ekicinin dikkati başka tarafa kaydırılacaktı. Aklıevvel AP'liler 4 Mart günü, Komünizmle Mücadele Derneği Akhisar Şubesini harekete geçirdiler. *Dernek, mitingi sabote etmek için kesif bir faaliyete girişti.* Akhisar'da hemen çıkarcıların uşakları tarafından haberler yayıldı. TIP mitingine karşı yapılacak protesto gösterisinde vazife alacaklara, Komünizmle Mücadele Derneğinin kayıtlı üyeleri olan bazı zenginler tarafından ücretlerinin verileceği duyuruldu. İlçe AP teşkilâtı da mitingi sabote için Komünizmle Mücadele Derneği yanında yer almıştı...

Ayrıca binlerce broşür bastıran Komünizmle Mücadele Derneği yöneticileri bu broşürlerinde Türkiye İşçi Partisini komünist emellere hizmet eden bir teşekkül olarak gösteriyor ve Akhisar'lıları «millî görev» e çağırıyorlardı!..

Komünizmle Mücadele Derneğinin halkı bir nevi saldırıya zorlıyan bu faaliyetlerini TIP yöneticileri Kaymakamlığa bildirerek gerekli *tedbirlerin alınmasını talep ettiler. TIP yönetici*lerinin bu müracaati üzerine, kaymakam durumu Manisa Valiliğine iletmiş ve polis yardımı istemişti...

MITING BAŞLIYOR

Cuma sabahı Akhisar'da tansiyon yüksekti, fakat öyle pek âhım şâhım bir emniyet tedbiri alınmadığı da hemen görülü*yordu. TIP'liler saat 14.30'da miting meydanına gittiler.* Meydanda tütün ekicileri toplanmış, kendilerini bekliyorlardı. Bu esnada kendilerini «Mukaddesatçı ve Milliyetçi» olarak tanıtan iki bin kişi üç koldan miting meydanına girdi. Ellerinde bayraklar vardı. Karşı nümayişçiler, meydanda sessiz beklediler.

Saat 15'de bir spiker meydanda kurulan kürsüye çıktı ve mitingin başladığını bildirip, halkı Atatürk ve şehitler için saygı duruşuna davet etti. Ancak spiker daha sözünü bitirmemişti ki, mukaddesatçılar kendisini yuhalamaya ve «Moskova'ya, Moskova'ya» diye feryat etmeye başladılar. Yuhalamalar yüzünden bir süre aksıyan mitingde ilk söz İbrahim Evci adlı tütün ekicisine verildi. Evci, tütüncünün perişan halini bütün çıplaklığıyle dile getiriyordu. Ancak meydandakiler hakikatlerin ortaya *dökülmesine daha fazla tahammül edemediler ve başka bir* şey bilmediklerinden olacak hemen «Moskova'ya, Moskova'ya» diye bağırıp tütün ekicisini susturdular. Evci, Tekel'in müstahsili tüccarın kucağına ittiğini, tüccarların kendi aralarında gizli toplantılar yaparak fiyatları düşürdüğünü anlatmaktaydı.

Yuhalamalar ve protestolar üzerine TIP'liler tekrar polise başvurdular ve tedbir alınmasını istediler. Polis nümayişçileri susturmağa çalışırken Akhisar TIP İlçe Başkanı Ali Rıza Güney

Akhisar'daki tütün mitingini sabote eden saldırganlar

«KÖKÜMÜZ DIŞARIDA *OLMALIDIR...»*

«TPAO'nun yabancı petrol şirketlerine karşı açtığı kampanya *bir haksız rekabet ve Türk* milletinin menfaatlerini korumak amacıyla girişildiği ileri sürülen bu *faaliyet* aslında milli hisleri sömürücü, milli çıkarlara taban tabana aykırı *zararlı bir faaliyettir. Bu faaliyetin* devamı son derecede tehlikeli neticeler doğuracaktır. Bu bakımdan, her *biri* birer aydın Türk olan sizlerin Türkiyenin petrol siyaseti ve TPAO'nun ça*lışmaları* hakkında *bilgi* sahibi olmanız gereklidir. Bugün dünyada başlıca iki ekonomik sis*tem vardır: Kapitalizm* ve komünizm—kollektivizm. Bu sistemlerden sadece birincisi fertleri ve *milletleri saadete götürür. Öbür* sistem, ne kadar demokratik görünmeye çalışırsa çalışsın —de*mokratik sosyalizm gibi— eninde* sonunda ezilmeye mahkûmdur. Çünkü bugün dünyada tek hakim milletlerarası *sermayedir. Serma*yenin milli olması bugünkü dünya şartları içinde mümkün değildir. Batının her memleketinde milletlerarası sermaye hâkim durumdadır. Sermayeyi millileştirme cereyanlarına bir milletin aydınları, yukardaki kaçınılmaz gerçeği ve tarihden alınan dersleri gözönünde tutarak, karşı çıkmalıdırlar. Milletlerarası sermayenin en kudretli temsilcilerinden biri de yabancı petrol şirketleridir. Yabancı petrol şirketlerinin tarihi akış içinde hükümetleri devirdiği kurulan yeni hükümetleri nüfuzu altına aldığı devirler olmuştur. Ancak bunlar 19. yüzyıla ait olaylardır. Bugün efsane olmuşlardır. Yabancı petrol şirketleri için de bulunduğumuz şu 20. yüzyılın ikinci yarısında yerleştikleri ülkelerde tek bir siyasi maksat gütmemekte, hükümetleri devirme çabalarına girişme ihtiyacını artık duymamakta sadece ve sadece kâr peşinde koşmaktadırlar... *Bu da onların tabiî hakkıdır.* Kârı kötü bir mefhum olarak ele almamak lâzımdır. Nerede sermaye varsa orada kâr ve kârın getirdiği meseleler de elbette vardır... Komünistler bile bugün kârın kaçınılmazlığını anlamışlardır. İktisadi bünyelerinde kâr getirici tedbirleri tatbik lüzumunu duy*muşlardır. Bir memlekette millet*lerarası sermayenin lüzumu veya lüzumsuzluğu tabii ki münakaşa *edilebilir. Ancak* bu münakaşa demokratik adap içinde cereyan etmelidir. Tecavüzkâr olmamalı, *haksız rekabet esaslarına göre* yürütülmemelidir. Oysa ne görüyoruz arkadaşlar biz Türkiyede? Ya*bancı Sermayeyi Teşvik Kanunu* ve Petrol Kanunuyle memlekete çağırılmış ve güven verici şartlar altında çalışacağı hükümetçe taahhüt edilmiş milletlerarası sermaye şirketleri görüyoruz. Unilever gibi, Mobil gibi, B.P. gibi, Shell gibi... Bu şirketler Türkiyeye boşuna gelmemiştir. Belirttiğim gibi kâr etmek için gelmişlerdir. Ve bu onların tabii hakkıdır. Mevzuu bahis kârları Türkiye için faydalı mı yoksa zararlı mı? Buna hiç şüpheniz olmasın ki arkadaşlar faydalıdır. Çünkü milletlerarası sermaye gittiği her yerde verimlilik ve refah şartları yaratmıştır. Bu yaratıştan hem milletlerarası sermayenin kendisi hem de o memleket yararlanmıştır. Bunu bizzat aldığınız maaşlarla şahsınızda müşahede ediyor olmalısınız. Bu bakımdan şunu rahatça söyleyebilirim ki, milletlerarası *sermaye Türkiye için şarttır,* kaçınılmazdır ve Türkiyenin menfaatlerine aykırılığı isbat edildiği an*da, birer Türk olmamız hasebiy*le tepki göstereceğimiz aşikârdır.»

MESUT BİR TESADÜF HÜKÜMET DÜŞTÜ

Bu girişten sonra Faruk Kar*dam sözü yabancı petrol şirket*lerinin basında mübalağa edilen kârlarına getirdi ve şöyle dedi: «*İnanın ki, geçmiş hükümetlerin* vaadlerine kanarak Türkiyeye gelmiş ve bu memlekette 3 milyarlık *yatırım yapmış olan üç petrol* şirketi bugüne kadar bu yatırımdan on para kâr etmemiştir. YON *meseleleri nalıncı keseri gibi* daima kendi tarafına yontmakta hilâfı hakikat neşriyat yapmakta*dır. Türkiye petrol kaynakları* bakımından zayıf bir memlekettir. Kuyu açıp kapattığımız söyleni*yor Petrolü ancak dürtüldükten* sonra aradığımız söyleniyor. Yalandır bütün bunlar. Kolay mı *zannediyorsunuz bir petrol kuyu*sunun açılmasını. Zaman ister, emek ister, sermaye ister. Bütün bu şartlar üç şirket *tarafından* yerine getirilmiştir. Türkiyenin petrol karakteri tesbit edilmiştir. Buluna bulura ancak fuel - oil ve çift üretimine yeterli ham petrol bulunmuştur. Halbuki Türkiyenin ihtiyaçları motorin ve gaz üretimine elverişli ham petroldür. Türkiyede bu cins petrol yoktur arkadaşlar. Onun için bu cins ham petrolü ithal ediyoruz. Hem kâr etmek hem Türkiyenin ihtiyaçlarını karşılamak için. İthâl ettiğimiz bu ham petrol yüzünden Türk petrolünü kasden aramadığımız neticesi çıkartılıyor. İşin içyüzünü devlet bilir. Devletin petrol idaresi bilir. *Bilmeyen yahut bildiği halde* milli hisleri de istismar ederek efkârı umumiyeyi bulandıranlar *TPAO ve onun hukuk müşaviri* Muammer Aksoydur. TPAO vatandaşa kendi öz petrolünü kullan diyor. Yabancı *şirketlere ödedi*ğin her liranın yarısı dışarıya kaçıyor diyor. Yalan bütün bunlar arkadaşlar. *Çünkü biz de Türk* petrolünü çıkartıyoruz ve işliyoruz. İstihsal vetiresi içinde ancak zift ve fuel-oil elde edilmeye müsait petrolden elbette ki Türkiyenin asıl ihtiyacı olan motorin, gaz, benzin gibi ürünler de elde edilmektedir. Nerede kaldı arkadaşlar bizim Türk petrolü işlemediğimiz? TPAO senede 600.000 ton ham petrol işliyor. Hem de Amerikalı olan ortağı Calteks ile birlikte. İşlenen bu petrolün menşeini bir araştıralım arkadaşlar... Bu petrol bir Türk petrolü değil. Doğrudan doğruya yabancı petrolüdür Halbuki biz Shell, Mobil, BP., muazzam yatırımlarla kurduğumuz Ataş rafinerisinde yukarda arzettiğim sebeplerle hem Türk petrolü, hem de yabancı pazar petrolü işlemek zorundayız. Nerede kaldı TPA.'nun Türk petrolünü işlediği? Esef edilecek asıl nokta, TPAO.'nun bu safsatası, yalanı ve bu yalan ve safsataya Türk gençliğinin alet edilmesidir. Durumu bilmeyen Türk gençliğini, talebe kitlesini bu ithamdan tenzih etmek isterim. Fakat şunu söylemem bir borçtur: talebe liderleri merkezi bizce belli bir teşekkül tarafından idare edilmekte ve ne yazık ki satın alınmış durumda bulunmaktadırlar.

Maalesef bu teşekküllere eski hükümetler yardım etmişlerdir.

TPAO'nun mahut propaganda *broşürlerinin dağıtılması vazifesi* bu talebe liderlerinin idaresine tevdi edilmiştir. Aslında bir dev*let teşekkülü olan —çünkü serma*yesinin 98 %'i devletindir— TPAO devlet imkânlarından faydalanmak *suretiyle 100.000* propaganda bülteni bastırmış, mesut bir tesadüf eseri olarak hükümetin düşü*rülmesi neticesinde, bu broşürler*den ancak 20.000'i şoförlere ve taşıt sahiplerine dağıtılabilmiştir.. *Bu arada büyük bir olgunluk için* de gösterdiğimiz tepki eski hükümette mâkes bulmuş ve yabancı petrol *ile milletlerarası sermaye* konusunda açık oturumlar şeklinde kopartılan yaygaralara karşı eski *hükümet Üniversite Rektörle*rini Ankaraya davet etmek lüzumunu duymuş ve üniversite erkânından *talebeyi yola getirmesini* talep etmiştir Bu açık oturumlar da ayrı bir davadır arkadaşlar.. Biz de *davet* edildik bu *toplantı*lara. Ama gitmedik haklı olduğumuzu bildiğimiz halde gitmedik.. Çünkü, ne olacağını *evvelden* biliyorduk Ama bunu bilmeyen ve her zaman saf ve temiz kalmış olan ve doğru yolu tayin etmiş olan bir arkadaşımız -Ahmet Hamdi Başar- gitti ve yuhalandı.

«YENİ HÜKÜMETTEN ÜMİTLİYİZ»

Biliyorum arkadaşlar ne sormak istediğinizi. TPAO yola getirilmez mi? Milletlerarası sermayenin haklı menfaatleri savunulamaz mı? Elbette ki savunulur.. Ve bunun çeşitli yolları vardır. Haksız rekabet ve milli hisleri galeyane getirerek cemiyetin ve serbest rekâbetin düzenini bozucu teşebbüslere girişme sebebiyle hukuki yollara müracaat imkânı vardır Ancak şimdilik bu yola gitmemeyi uygun buluyoruz. Zira mevzuubahis olan savaştır. Ve biz savaşı ancak kendimizi kuvvetli gördüğümüz şartlarda açar ve kabul ederiz. Hükümetlerce desteklenen sermayesinin 98 %'i devletin olan TPAO'nı dava yoluyla doğru yola getirmek ancak ve ancak hükümet desteğini temin etmekle mümkün olur. Türkiyede istikrarlı hükümetler teessüs etmedikçe ve bu hükümetlerin desteğine bizce inanılmadıkça hiç bir teşebbüste bulunmayacağız. Şunu memnuniyetle söyleyeyim ki bu ümitlerimiz yeni hükümetin teşekkülü ve bazı basının hatalı yoldan döndüğünü görmekle artmış bulunuyor. Arkadaşlar siyasetimiz hükümetlerle iyi geçinmektir. İstediğimiz şartlar tahakkuk etmediği takdirde Türkiyeden çekilebiliriz. Millileştirme tedbirleri bizleri hiç bir zaman ürkütmez. Alışığız buna heryerde. Zira milletlerarası sermaye akan bir sudur. Ve her yerde kolaylıkla

→

mikrofona geldi. Karşı nümayişçiler, Ali Rıza Güney'i çürük portakal ve taş yağmuruna tuttular. *Mosyova'ya, Moskova'ya* feryatları devam ediyordu. Bu arada Muhsin Çiçekli adlı İşçi Partili'nin «Amerika'ya, Amerika'ya» diye bağırdığı duyuldu. Ortalık yine karışmaya başlamıştı.

Kürsüye gelen TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar nümayişçilere hitaben «Memleket portakal atıp insanları yuhalamakla idare edilmez. Ne kadar tütün sattınız? Kaç kuruştan sattınız? Bana bunu söyleyin?» diye konuştu. Çok yumuşak konuşan Mehmet Ali Aybar bütün tahriklere rağmen tam 35 dakika seslendi ve «Biz sadece tütün mevzuunda konuşacağız. Siz isteseniz de, istemeseniz de bu iş olacaktır» dedi.

Aybar kürsüyü terkederken Belediye meydanı bir harp mey*danına dönmüştü. Nümayişçiler kürsüye yürüyüp TİP yöneti*cilerini kıyasıya dövmeğe başladılar. Polis kuvvetleri zorbalara mâni olamıyordu. Aybar'a atılan taşlar ve iskemleler yanında bulunan iki polisi yaraladı. Bu *esnada* Ahmet Evtim adlı TİP yöneticisi 200 nümayişçinin arasında kaldı. Nümayişçiler kendisini tekme yumruk dövüyorlardı. Polis Evtim'i nümayişçilerin elinden güçlükle kurtarabildi ve TİP yöneticileri polis kordonu altında güçlükle 20 metre ilerdeki Belediye binasına sokuldular. Aybar, Belediye binasından Başbakan Ürgüplü'ye bir telgraf çekti. Telgrafta «Son zamanlarda biribirini takip eden bu zorbalıklar, faşizmin ilk belirtileridir» deniyor ve hükümetin «kanun hükümlerini kesin şekilde ve savsaklamadan uygulaması» ve «parti tabelâsının devlet otoritesini Akhisarda temsil eden Kaymakam eliyle yerine tekrar astırılması» isteniyordu. Bu arada mitingi sabote eden Komünizmle Mücadele Derneği yöneticileri bayram ediyorlardı. Halk bu sayede gerçekleri öğrenememiş, onlar da patronlarını memnun edebilmişlerdi. TİP Genel Başkanı Aybar ve beraberindekiler saat 8'e kadar Belediye binasında kaldılar. Ancak kalabalık bir türlü dağılmıyordu. Aybar ve arkadaşları saat tam 8'de bir taksiyle Akhisar'ı terke hazırlanırlarken bindikleri taksi nümayişçilerin taş yağmuruna tutuldu. Taksinin camlarınının kırılması üzerine şoförün durakladığını gören Aybar kendisine «Gaza bas» diyerek şoförü şaşkınlıktan ve yanındaki arkadaşlarını da ölümden kurtardı.

Genel Başkan Aybar, İzmir'e varınca gece saat 23'de Başbakana ikinci bir telgraf çekti. Telgrafta, «Akhisar'da gündüz cereyan eden tertipli saldırılardan sonra arkadaşlarım ve ben Akhisar'dan ayrılırken Emniyet kuvvetlerinin dağıtmadıkları aynı zorbaların taşlarla saldırısına maruz kaldık. Bindiğimiz arabanın camları kırıldı ve sırf bir tesadüf eseri olarak hazırlanmış olan bu suikastten kurtulabildik. Ancak şahıslarımızın emniyeti bizim nazarımızda ikinci derecede gelir. Bu saldırılar Anayasa düzeninin demokrasinin temel hak ve hürriyetlerin yurdumuzda ciddi surette tehlikeye maruz bulunduğunu göstermektedir. Tekrar arzediyorum. Demokratik bir düzeni çıkarları için en büyük bir tehlike sayanlar Anayasayı büsbütün işlemez hale getirmek kararıyla fiili saldırılara başlamışlardır. Zatıâliniz ve hükûmetiniz bu saldılara kesinlikle son vererek Anayasayı hâkim kılmakla ödevlisiniz. Biz vatandaş olarak ve Türkiye İşçi Partisinin sorumluları olarak Anayasa düzeninin bize tanıdığı hakları hayatımız pahasına da olsa çiğnetmemek kararındayız» deniyordu.

Ertesi gün İzmir'de bir basın toplantısı yapan Aybar, «Arkadaşlarım ve ben, polis arabasıyla Belediyeyi terketmeyi reddettik. Böyle davranmakla hayatımız pahasına da olsa, vatandaş olarak temel ve hak hürriyetlerimizi TİP'nin sorumluları olarak da partimizin şeref, hak ve hürriyetlerini çiğnetmiyeceğimizi ispat ettik. Kendi vasıtamıza binerek Akhisar'dan ayrılmakla da, Anayasa düzeninin her şeye rağmen var olduğunu ve zorbalar *tarafından yıkılamıyacağını ortaya koyduk» dedi.* Aynı gün İstanbul'da bir bildiri yayınlayan TİP Genel Sekreteri Cemal Selek, «mahalli makamların, saldırgan kalabalıkların toplanmasını *daha başından önlememesi, saldırıların meydana gelmesine fır*sat vermesi, demokratik hakları olduğu kadar, devlet otoritesini de zedeleyen bir gevşeklik ve basiretsizlik olmuştur» görüşünü savunuyordu.

Akhisar'da ertesi gün de olayların devam etmesi üzerine 6 Mart günü gece saat 24'te Aybar, Başbakan'a İstanbul'dan üçüncü *bir telgraf çekti. Aybar, «Akhisar'da bir avuç zorba dündenberi* Anayasayı, kanunları çiğnemeye devam ediyor. Mahalli emniyet kuvvetlerinin pasif tutumlarından da cesaret alan bu zorbaların *bu akşam da Türkiye İşçi Partisi İlçe Merkezi önünde* toplandıkları ve Türkiye İşçi Partililerini tehdit ettikleri Akhisardan bana şimdi telefonla bildirilmiştir. Zaaf göstermeye devam *edilmesi Anayasa düzeninin fiilen yok olmasına* yol açacaktır. Zatıâlinizden Anayasayı ve kanunları hâkim kılacak en kesin emirleri vermenizi bir kera daha istiyorum» diyordu.

AP'li basın ve AP ile flört eden büyük tirajlı bir kısım gazeteler, Akhisar olaylarını büyük bir sevinçle istismar ettiler. Kasıtlı yalan haberlerle, halkın TİP yöneticilerine büyük bir *ders verdiğini ifadeye kalkıştılar. AP Genel Merkezinin tahrip* olunduğu günlerde, pek mazlum davranan AP'li basın, haberler, başyazılar ve fıkralarla zorbalığa övgü yağdırıyordu. Başbakan *ise, olaylarla ilgili herhangi bir açıklama yapmadı.* İçişleri Bakanı, «Her kime karşı olursa olsun kanunların uygulanacağını» açıkladı. Diyarbakır bağımsız Milletvekili Adnan Aral da, bir *soru önergesiyle meseleyi Meclis'e getirdi.*

Olayların asıl sebebi: Tütününü değer pahasına satamıyan ekici!

POLİTİKA VE ÖTESİ

PLANLI BORÇLANMA

TÜRKİYE borç ekonomisi içinde kıvranıyor. Borç ekonomisini, daha fazla borç almak suretiyle yürütenlerin tutumuna başarı diye bakıyoruz. Bizi borçlandıranlar, son günlerde muslukları kıstılar. Plân yapın ona göre borç vereceğiz dedikleri halde, şimdi plâna uygun borç vermedikleri de anlaşılıyor. Plânlı borçlanma bile derdimizin ilâcı olmıyacaktır. Bunun en açık belgesi Devlet Plânlama Teşkilâtı Başmüşaviri Prof. Tinbergen'in demecidir. Tinbergen «Türrkiye'ye Yardım Konsorsiyumunun zamanında ve yeteri kadar vâdeli kredi vermemek suretiyle plânı aksattığını» söylemiştir. Plânı yapın diyen onlar, plâna göre kredileri zamanında ve yeteri kadar vermiyerek plânı aksatanlar yine onlar.

Şimdiyedek alınan borçları iki bin yılına kadar ödiyemiyecek durumdayız. Her kuşak, bir kendinden sonraki kuşağa mutluluk değil, altından kalkılamıyacak borç bırakmaktadır. İktidarların üzüntüsü de, memleketi yönetirken, niye daha fazla borçlanamadık oluyor. İktidarda iken sıkı sıkıya borçlanmaya sarılanlar ve bunu bir marifet sayanlar iktidardan düşerken, yerine gelenlere yeniden borçlanıp borçlanmıyacaklarını soruyorlar. İsmet Paşanın Ürgüplü hükûmeti programı hakkında yaptığı konuşmada sorduğu sorulardan biri de, yeniden borçlanmaya gidilip gidilmiyeceği idi. İktidarda iken borçlan, muhalefete geçerken borç aleyhtarı ol!. Büyük kitleler borç ekonomisinin ne olduğunu, bizi nasıl bir çıkmaza soktuğunu henüz anlamamışlardır. Bunun halk *kitlelerine anlatılmasına da eğemen çevreler en*gel olmaktadırlar. Dört partinin desteği ile kurulan bu hükûmet de, başarısını alacağı borçlara bağlamıştır. Hükûmeti teşkil eden partilerin sözcüleri, CHP. hükûmeti bütçesini eleştirirlerken, borçlanmaların aleyhinde bulunmuşlar, fakat hükûmeti kurduktan sonra, kurdukları hükûmetin yeniden borçlanmaya gitmesini sevinçli haberler olarak halka sunmaktadırlar.

★

BORÇ ekonomisinden kurtulamadığımız sürece, onurlu bir dış politikaya, çekişmelerden arınmış bir iç politikaya, ülkemiz üzerinde *yabancıların siyasal, ekonomik, mâli ve askeri* baskısından kurtulmaya kavuşamıyacağız. Türkiyenin bütün çözüm bekliyen meseleleri borç veren bir kulübün himmetine kalmıştır. Adına konsorsiyum denilen bu kulüp borç verecek plânı borçla destekliyecek, bizim dışımızdan bizim çıkarımıza bizi yönetecek ve biz de kalkınacağız. Böyle bir şey olur mu?

Osmanlıların borçlanmaları sonucu, imparatorluk batmıştır.

Bugün dışpolitika ortamının dalgalanmalarından ötürü Türkiyenin borçlanmalar sonucu batması söz konusu olamaz ama, borçlardan kurtulmadıkça rahata da eremez.

BU memleket borç üstüne borç yaptıkça kalkınmıyacaktır. Kendi imkânlarını seferber edip, kendi imkânlarını milli çıkarlarımız uğruna kullanmasını becerebildiği zaman kalkınacak ve kurtulacaktır. İmkânlarımız da, yeraltı ve yerüstü kaynaklarımız, ihraç ettiğimiz ve içeride kullanamadığımız işgücüdür. Petrolümüzün ve madenlerimizin milli çıkarlarımıza uygun olarak düzenlenmesi zorunluğu vardır. Milli petrol bu milletin malı olacaktır. Milli petrol üzerinde yabancı sermaye aracılarının kumar oynamasına (dur) denecektir. Milli madenlerin yabancılara peşkeş çekilmesine engel olunacaktır. İsmet Paşa iktidardan ayrılırken Ürgüplü Hükûmetine, «Dışarının, madenlerimizin milli çıkarlarımıza aykırı biçimde sömürülmesine yol açabilecek teşebbüslerine karşı çok dikkatli bulunma» ve «yerli petrolün korunması ve petrol fiyatlarının indirilmesi amacı ile girişilmiş teşebbüsleri sürdürme» öğüdünü iki kanbul olarak bırakmıştır. Yeni hükûmet bu iik kamburdan kurtulabildiği oranda başarılı olacaktır. Hükûmet kanatları içinde, bütçe tenkidi sırasında milli petrolden ve milli madenlerden yana sözler söyliyenler, bu sözleri hatırlayıp hükûmeti kendi düşündükleri istikamete zorlamalıdırlar. Geçen iktidar döneminde kaptırdığımız petrol imtiyazlarının yükü altından nasıl kalkamıyorsak, yarın vereceğimiz maden imtiyazlarının yükü altından kalkmak da güç olacaktır. Milletlerarası sömürücü kapitalizmin kompradorları pusudadırlar ve madenlerimize *gözlerini dikmişlerdir. Hükûmet içindeki milliyet*çi ve yutseverlerin uyanık olmaları bunun için gereklidir.

★

TÜRKİYE üzerinde etkisini sürdürmek istiyen yabancıların ve dış kuvvetlerin, şimdiden eğemen çevrelerle pazarlık halinde bulundukları kulağımıza geliyor. Yalnız bu pazarlığın uygulamasına seçimlerden önce mi, seçimlerden sonra mı girişilmesi konusunda tereddütleri vardır. Milletlerarası sömürücü kapitalist kompradorlarla işbirlikçiler henüz plânlarını uygulama saatinin tâyininde kararsızdırlar. Bu da ülkemizde milli çıkarlarımıza karşı uyanık bir *çevrenin var oluşundan ötürüdür. Şimdi mesele*, bu uyanık çevreyi susturmaya gelmiştir. Borçlanma plânı gibi, şimdi de «netsek de, bu uyanık çevreyi susturabilsek?» plânları düzenlenmek istenmektedir. Vaktiyle, komünist karalaması ile uyanık çevre susturulabiliyordu. Bugün bu karalama yetmediği içindir ki, başka usuller ve çareler aranmaktadır.

Mehmed Kemal

→

mecrasını bulur.»

Faruk Kardam bundan sonra petrol fiyatlarının indirilip indirilemeyeceğine temas etti ve son olarak yapılan yüzde on oranındaki indirimden başka bir indirimin söz konusu olamayacağını belirtti: «Demirperde geris'nin petrol müstahsili memleketleri — Rusya ve Rumanya — çok düşük fiyatlarla Türkiyeye petrol satabilirler. Ne var ki bu memleketlerde petrol fiyatlarını tâyin eden bir piyasanın şartları değil on on beş kişilik komünist partileri prezidyumlardır. Bugün politik gayelerle sana üç yerine bir buçuktan petrol satarlar. Yarın politik nüfuzlarına aldıklarında seni, petrolü üçten almaya zorlarlar. Bunun acı misali Rusyanın peyklerine sattığı petrol mamulleri̇nin evvelki ve şimdiki fiyatlarının karşılaştırılmasında ortaya çıkar.»

Faruk Kardam konuşmasını bitirdikten sonra kendisine sorular yöneltilmesini bilhassa istedi. Sorulan soruların en ilginçi şuydu: «Şimdilik TPAO'nun bültenlerini dağıtmakla yetinen talebe, yarın öbürgün efendim, ellerinde taşlarla şirketimizin önünde birikmezler mi? Buna karşı nasıl hareket edilecektir?» Bu soruyu Faruk Kardam şöyle cevaplandırdı: «İstikrarsız hükümetlerin bulunduğu memleketlerde böyle hadiseler her zaman olabilir.»

Hükûmet ve Özel Sektör

YÖN'ün satışa çıktığı gün, Bakanlar, özel sektör temsilcileriyle toplantı yapacaklar. Milliyet gazetesinin yazdığına göre, gündemde, geçmiş iktidarın iltifat etmediği anormal teklifler var. Bunlardan biri, tarım âletleri ithalat, imalat ve ticaretinin önemli bir kısmının Zirai Donatım Kurumu eliyle yapılmasını öngören kanun teklifinin önlenmesiyle ilgili. Başka bir teklif devlet teşebbüslerinin İşverenler Konfederasyonuna üye yapılması şeklinde.

Devlet teşebbüsünü, özel teşebbüs emrine verme anlamına gelen bu gülünç talep, Türk-İş'ten gereken cevabı almıştı. Türk—İş geçen hafta yayınladığı bir bildiri ile, işverenlerin talebine şiddetle karşı koydu, «İşveren Sendikaları Konfederasyonu başkanının yeni hükümete benimsetmeye çalıştığı bu görüş, dünyanın hiç bir yerinde eşine rastlanamıyacak bir devlet anlayışının korkunç bir tezahürüdür. Devlet, patronluk da yapsa, tarafsız kalmak ve şahıs ve zümre çıkarlarına âlet olmamak durumundadır. Kocatopçu ise, devleti açıkça patronların devleti haline getirmek istemektedir! İktisadi devlet teşebbüslerinin, başında bulunduğu teşekküle katılmasını sağlayarak, Kocatopçu, devletin sosyal politikasını çizmek ve yürütmek iddiasındadır. Bu cüretkâr iddia, Anayasamızın sosyal devlet anlayışına tamamen aykırıdır. Kaldı ki bu teklifi (devletin yüksek ücret ödemesi, bizi güç durumda bırakıyor, devlet de ücretleri düşük seviyede tutmalıdır) görüşünü savunan işverenlerin temsilcisi yapmaktadır. Ücretlerini, devlet teşebbüsü ücretleri seviyesine çıkaracak yerde, bunun aksini isteyen özel teşebbüsün, bu teklifle Türk işçisine nasıl tertipler hazırladığı ortadadır.

Şahap Kocatopçu
Devlet parasıyla özelcilik!

Kocatopçunun bir maksadı da, yeter sayıda üye bulamadığı için maddi sıkıntı çeken teşkilâtını, devlet teşebbüslerinin ödeyecekleri giriş paraları ve aidatla takviyedir. İşveren Konfederasyonu Başkanı, devlet fonlarıyla özel işveren temsilciliği yapma sevdasındadır. Türk işçisi, devlet teşebbüslerini, özel çıkarlara yağma ettirmek isteyenleri hüsrana uğratacaktır.»

İşçilerin kesinlikle karşı çıktığı bu görülmemiş teklifi, ne kadar özel teşebbüsçü olursa olsun, hükümetin reddetmesi gerekir.

Tarım âletleri meselesinde de durum aynidir. Tarım âletleri ithalat, imalat ve ticaretinde devletçiliğe gidilmesi, çiftçinin teşekkülü olan Türkiye Ziraat Odaları Birliği tarafından çok haklı gerekçelerle istenmektedir. Ziraat Odaları, özel firmaların çiftçiyi nasıl insafsızca sömürdüklerini kesin delillerle ortaya koymuştur: «Risk üstlenmesi bahis konusu olmayan bir zümrenin üretici çiftçiyi sömürerek bir traktörde normal yüzde 25 kâr dışı ek 10—11 bin, bir biçerdöğerde 30—40 bine yaklaşan fahiş kârlar elde etmesinin savunulacak bir tarafı olmadığı açıktır. Bugün memleketimizde montajı yapılan traktörlerin satış fiyatları, mamul ithal traktörleri fiyatlarına nisbetle 10—15 bin lira artış kaydetmiş bulunmaktadır. 1964 programında 6 bin adet traktör tüketimi derpiş edilmesine rağmen, fiilen 10 bin adet traktör tüketilmiştir. Bu durumda çiftçi vatandaşlarımız, her traktörde fazladan 10 bin lira ödeme esası üzerinden tükettikleri 10 bin traktör için 100 milyon lira fahiş fiyat farkı ödemişlerdir.

İthalatçıya 89 bin 600 liraya mal olan 7 bin dolarlık bir biçerdöğer, parekende 130—150 bin liraya satılarak, ithalatçı bir *biçerdöğerden 45—50 bin lira* para kazanmaktadır.»

İşte özel sektör temsilcileri, bakanlardan çiftçinin ezilmesi pahasına böyle bir sömürmenin devamını istemektedirler!.

Memurlara Müjde!

Devlet personelinin maaş ve ücretlerinin miktarı konusunda bir hüküm getirmeyen Personel Kanunu tasarısının bu büyük eksikliğinin tamamlanması nihayet kararlaştırıldı. Tasarıya eklenecek bir hükümle, devlet personelinin asgari ücreti tesbit edilecek. Tasarıda yer alan endeks usulüne göre, bütün devlet personelinin alacağı ücret, asgari ücrete dayanarak hesaplanabilecektir. Odacı v.s. gibi müsdahdemler ile büro personeli için iki ayrı asgari ücret tesbiti düşünülmektedir. Odacılar v.s. için ölçü şimdiye ka*dar imzalanan toplu sözleşme*lerdeki asgari ücretlerin ortalamasıdır. Büro personeli için ise, toplu sözleşmelerdeki kalifiye işçi ücreti ortalaması alınmaktadır.

Memur ücretlerinin, işçi ücretlerinin hayli altında kaldığı düşünülürse, bu ölçüler devlet personeli ücretlerinde önemli artışlara yol açabilecektir. Tabii ki her zaman olduğu gibi bütçe imkânsızlıkları öne sürülmezse..

Türkiyede artık gelenek olmuştur: *Milyarları* aşan vergi kaçakçılığını önlemeye cesaret edemeyen, toprak ve sermaye ağalarını vergilendiremiyen iktidarlar, bütçe yetersizliklerini ileri sürüp onbinlerce devlet personelini sefalet ücretleriyle yaşamaya mahkûm ederler. Bu geleneğin kırılması için, memurların da bir an önce teşkilâtlanması gereklidir.

Prof. Tinbergen, yeni Hükûmete yaranamadı!

Menderes devrinden beri Türk hükûmetinin müşavirliğini yapan Prof. Tinbergen, eski ve yeni hükümetleri incitmeden, iyimser bir eda ile plânı savunmak için elinden geleni yaptıysa da, başarı sağlayamadı. Yeni hükûmet, müşavirinden memnun kalmadı. İlk sürtüşme, Cumhuriyetin bir haberi dolayısıyle çıktı. Gazetede, «Prof. Tinbergene Türkiyedeki iktidar değişikliğinin plânlama çalışmalarına etkide bulunmıyacağına dair bilgi ve teminat verilecektir» deniliyordu. Bu ne demekti?

Tinbergen, Ankarada birkaç gün süren plânlama çalışmalarında, teknisyenlere karşı çok nazik ve anlayışlı davrandı. Plân uygulaması konusunda, DPT. nin rolünün sıfır olduğunu anladığı halde, ısrar etmedi.

Prof. Tinbergen
Yaranamadı

Plân hazırlıkları için zorunlu araştırmaların büyük çoğunluğuna el sürülmesini görmezlikten geldi. Eğitim konusunda, «eğitim işleri iyi gitmiyor» demekle yetindi.

Tinbergen, 120 dakika süren basın toplantısında da politikacıları rencide edecek bir şey *söylemekten kaçındı*: «Yeni hükûmet hakkında lütfen bana soru sormayınız. Bu konu Türkiyenin bir iç meselesidir» diyordu. Plânın öngördüğü toprak reformu için, «Toprak reformu konusu yeni hükümetin tutumuna bağlıdır» görüşünü savunuyordu.

Tinbergen, plân uygulaması konusunda da iyimser sözler söyledi: Kalkınma hızı hesaplanırken, tarımdaki hava şartları dolayısıyle olan dalgalanmalar hesaba katılmamalıydı. 1963 te yüzde 7,5 kalkınma hızı; tarımdaki iyi hava şartları yüzünden mahsulün bol oluşunun sonucuydu. Eğer tarım üretimi, plânda öngörüldüğü gibi yüzde 4 oranında artsaydı, 1963 ve 1964 te kalkınma hızı yüzde 6,2 olacaktı. Müşavire göre, «Bu hiç de fena bir sonuç değildi.» Yüzde 7 nin sağlanamaması, «Konsorsiyum kredilerinin gecikmesi, yatırımların tam uygulanmayışı yüzünden» olmuştu. Tinbergen'in bu iyimserliği karşısında bir gazeteci dayanarak «Basın toplantısından edindiğimiz intiba, sayın profesörün iyimser olduğudur, ya da profesör işleri oluruna bırakmıştır.. Yüzde 7 lik hızın gerçekleşmiyeceği intibaı uyanmıştır. Bu intibaımız doğru mudur?» sorusunu sordu. Tinbergen'in cevabı şu oldu: «Bu intiba doğru değildir. Yüzde 7 lik hızın gerçekleştirilmesi fikrine bağlı*yım. Hakşinas olmamız gere*kirse, yapılanları unutmamamız lâzımdır. Ancak ne ben, ne de plâncılar yapılanlarla tatmin edilmiş değiliz. Yüzde 7 ile yüzde 6 arasındaki farkı daima gözönünde bulunduruyoruz.. Ancak yüzde 6 az değildir.»

Ne var ki Tinbergen'in plânı savunurken eski hükümetin başarısını savunur duruma düşmesi, Demirel ve Alican'ın hoşuna gitmedi. Yeni ekibin iki iktisatçı, lideri, kalkınma hızının yüzde 6,2 nin çok altında olduğunu ileri sürdüler. Alican, gerçek kalkınma hızının yüzde 3 civarında olduğunu söyledi. Demirel, yüzde 3,9 rakamını verdi. Öyle görünür ki, yeni ekibin verdiği rakamlar gerçeğe daha yakındır. Esasen Devlet Plânlama Teşkilâtı da hesaplarını, 1964 te yüzde 4 bir kalkınma hızı olduğuna göre yapmaktadır. Ne var ki istenen kalkınma hızına ulaşılamamasının önemli sebeplerinden biri, vergi reformu yoluyla yatırımların artırılması işinde gevşek davranılmasıdır...

CHP iktidarı, yarım yamalak da olsa devlet gelirlerini arttırmayı denemiştir. Yeni ekip ise muhalefette, devlet gelirlerinin arttırılmasına şiddetle karşı koymuş, gelirleri azaltıcı teklif lerle ortaya çıkmıştır. İktidara

Emperyalizm ve Gençlik

Ahmet Güryüz Ketencí

(TMTF Genel Başkanı)

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında iktisaden hâlâ geri kalmış bir ülke olan Türkiyemizde, uzun yıllar su altında tutulmuş ve çözümlenmemiş sorunlar artık su yüzüne çıkmaktadır.

Bütün geri kalmış ülkelerde, ayni öz ve biçimde olmamakla beraber, kaba çizgileriyle ortak noktaları olan bir sorunlar dizisi kendini açığa vurmaktadır. Azgelişmiş ülkelerin halkları, sorunlarının bilincine vararak, kendilerini sömürenlere ve bir takım gerçekleri hasıraltı etmeye çalışanlara karşı seslerini yükseltmektedirler.

Geri kalmış ülkelerin yapısını belirleyen başlıca unsurlar, dış ticaretle uğraşan ve emperyalizmin ajanlığını yapan kökü dışarda zümreler ile feodalitenin, hâkim sınıf niteliğine sahip olmalarıdır.

Emperyalizm, iktisaden geri kalmış ülkelerin hayat damarlarını kemiren büyük sömürücü güçtür. Yüzyılımızda emperyalizm, sömürgeci karakterini (asker kuvveti ile bir memleketi işgal edip sömürge yapmak) daha değişik ve göze batmıyacak bir biçime büründürmüştür. Silâh gücü ile çıkarlarını korumak yerine, para ve dolar yardımı ile menfaatlerini korumak yolunu seçmiştir. Sömüren ülke açısından bu tutum daha az masraflı ve daha kârlıdır. Bu dolaylı sömürme, halkın sömürme olayını görebilmesini güçleştirir. Emperyalizm, böylece perde arkasından oynattığı kuklalarla, azgelişmiş ülkeyi eskisi gibi yönetir. Kuklalar, o ülkenin insanları oldukları için, oynanan oyunun anlaşılması zorlaşır. Ama emperyalizm, kârlar tehlikeye girince, açık müdahalelerden de kaçınmaz. Brezilya'da yabancı petrol şirketlerinin devletleştirilmesi, bir hükûmet darbesiyle cezalandırılmıştır. İran'da ayni yönde bir davranış, Musaddık'ı hücreye göndermeye *yetmiştir. Kongo'da maden şirketlerine karşı girişilen* millileştirme hareketi, bağışlanamıyacak suçlardan sayılarak önder Lumumba katledilmiş ve Kongo, beyaz kasapların Yirminci yüzyıl arenası haline gelivermiştir. Pakistan'da yabancı ülkelerin çıkarlarından yana olan muhalefete para yardımı yapılmasının, Vietnam'da ardı arası kesilmeyen askeri darbelerin ortaya koyduğu gerçek, günümüzde Prometus-Zeus çatışmasının hâlâ sürüp gitmekte olduğunu göstermektedir. Fakat emperyalizmin sömürge düzenini sürdürme yolundaki bütün çabalarına rağmen, azgelişmiş ülke halkları, sömürülmenin, aldatılmanın, kendinden yana olmayanların, çıkarcıların kimler olduğunu anlayabilecek bir ortama gelmektedirler. Millî bağımsızlık, emperyalizmle savaş, sömürücülerin yok edilmesi, haysiyetli ve insanca yaşamak istekleri geniş ölçüde kendini dışarıya vurmaktadır.

TÜRKİYE'DE DURUM

Yukarıda sözünü ettiğimiz olumlu, ya da olumsuz gelişmeler, Türkiye'de de bütünüyle geçerlikte bulunmaktadır. Ulusal bağımsızlığı bütün azgelişmiş ülkelerden önce isteyen, uyanan ülkelere önder olan Türkiye'de durum, eskiden beri süregelen, giderek çözümlere yaklaşan bir ortamı doğurmuştur. Ulusal bağımsızlık savaşında Atatürk'ün «Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı...» sözleri, Türkiye'nin kaderini belirleyen bir ilke olmuştur. O zamanlar yabancı şirketler, istilacı devletler bu parolanın gücü ile direnen bir Türkiye karşısında geri çekilme zorunda kalmışlardır. Fakat daha sonra, emperyalizmin iç ortakları ile kökü dışarıda kuruluşların çabaları birleşince, bu ilkeden gittikçe uzaklaşılmış ve Türkiyemiz, çağımızın gidişine aykırı bir tutuma zorlanmıştır.

GENÇLİK VE POLİTİKA

Son olaylar karşısında durum açık olarak ortaya koyan bir bildiri yayınladık. Bu davranışımız aydınlar ve devrimci kuruluşlar tarafından olumlu karşılandı. Bildirilere olumsuz tepki ise her ilerici davranışta olduğu gibi sömürücü çevrelerden geldi. Yönetilen saldırıların başlıcaları hiçbiri güvenilir bilgiye dayanmayan modası geçmiş damgaların ötesine geçemedi. Türkiye'de kimlerin halktan yana olduğu, kimlerin ülkede gerçekten olumlu şeyler yapılmasını istediği gün geçtikçe daha açık olarak ortaya çıkmaktadır. **Gençlik kuruluşularının töneticilerini belgelere dayanan gerçekleri dile getirdikleri için suçlamak her şeyi bilir geçinen ve çıkarcı azınlığın savunuculuğunu yapanlar için yadırganmıyacak bir davranıştır. Gençlik falan ya da filân partinin sempatizanı değildir. Gençlik komünist propagandasına aldanmış bir yığın da değildir. Ama halka karşı olanlar karşılarında gençliği bulacaklardır. Halkın bilgisizliğinden faydalanarak uyuşturmağa çalışanlar gençlik politikaya karışmamalıdır, derslerine çalışmalıdır gibi ağızlarla durumu geçiştiremiyeceklerdir. Bugün Türkiye'de her Türk genci ödevlerinin ve sorumluluklarının neler olduğunu iyi bilmektedir. Bu ödev ve sorumluluk bilinci onu vatanın daha özgür daha uygar bir ülke olmasını istemeğe itellyecektir. Bugün Türk Genci bir kitap faresi olmaktan çok fazla bir şeydir.** Geleceğin endişesini taşıyan uluslar bütün umutlarını yetişen genç kuşakların iyi eğitilmesine geniş görüşlü bilinçli sorumluluk taşıyan kişiler olmasına bağlarlar. İyi yetişmeği istemek halktan yana olmak sorunları anlayıp onları yansıtmak politikanın üstünde olan şeylerdir. Bu davranışlar her hangi bir suçlandırmağa konu olamazlar. Kürsüde öğrencilerine falan ülkenin sosyal yapısını anlatan ve bu sosyal yapıdaki aksaklıkları giderme çarelerini gösteren hoca nasıl politika yapmıyorsa gençliğin sorunlar üzerine eğilmesi onların bilincine ulaşmağa çabalaması politikanın dar sınırları ile sınırlandırılamaz. Gençlik falan ya da filan partinin sözcülüğünü yaptığı anda bu dar politikanın içine düşmüş demektir. Oysa öğrenci kuruluşlarının tüzüğünde böylesine bir davranış yasaklanmıştır. Kaldı ki, Türk gencinin bu türden kirlenmiş bir politikaya ihtiyacı yoktur ve olmayacaktır. Bugün gençliği tedirgin eden ona rahat çalışma, özgür araştırma olanağı vermeyen sorunlar vardır. Bunlara eğilmek Atatürk ilkelerinin savunuculğuunu yapmak, halktan yana olmak bir politika değil, bir ödevdir. Bu ödevi yerine getirmeğe çalışanları suçlamağa onlara engel olmağa hiçbir çıkarcı zümrenin gücü yetmiyecektir. Bu kısır çabaya emek verenler karşılarında bilinçli, uyanık, ne istediğini bilen sorumluluk duygusu taşıyan Türk gençliğini bulacaklardır. Gençlik kendisini yetiştiren halktan yana olmakla, Atatürk ilkelerini sözle değil davranışları ile korumakla gerçek ödevini yaptığı inancındadır.

---

gelince, devlet gelirlerini azaltıcı teklifler getirmenin imkânsızlığını gören Maliye Bakanı, servet beyanı ve tasarruf bonolarının kaldırılması gibi vaadlarını unutturmak için «Efendim vergi reformu yapacağız. Komisyonlar kuracağız. Uzmanlar incelecek» gibi «komisyone havale» yoluna gitmiştir.

Kalkınma hızını az bulanların, Tinbergen'i tenkit ederken kalkınma hızını arttırıcı reform tedbirlerini de açıklamaları gerekir.

Toprak Reformu Açık Oturumu

Ankarada düzenlenen toprak reformu açık oturumuna Muammer Aksoy, Turhan Feyzioğlu, Mustafa Kepir, Zeyyad Kocamemi ve Doğan Avcıoğlu katıldı. Kepir, partis CKMP. nin toprak reformundan yana olduğunu belirtti. YTP. li Zeyyad Kocamemi ise tam bir toprak ağası ağzıyla okuştu ve reformun çiftçiyi perişan edeceğini ileri sürdü. Feyzioğlu, toprak reformunun zorunluğunu anlattı ve yeni tasarının kanunlaşması için her türlü çabayı göstereceğini ileri sürdü. Doğan Avcıoğlu, Feyzioğlu'nun tasarının Karma Komisyonda görüşülmesi için bir «tekriri müzakere» talebinde bulunmasını istedi. Tasarının reddinde CHP. ye mensup toprak ağalarının sorumluluğu üzerinde durarak, mevcut CHP teşkilâtıyla toprak reformu dâvasının yürütülemiyeceğini açıkladı. Muammer Aksoy da CHP. nin sosyal yapısı meselesini ele aldı: «İyimser adamımdır, ama sosyal adaletin bu kadrolarla gerçekleştirilebileceği konusunda kötümserim. CHP. bu kadrosuyla sosyal adaleti ve toprak reformunu gerçekleştiremez. Bu partinin en üst kademelerinde, yabancı çıkarların sözcülüğünü yapanlar vardır. Bu partinin Kurultayında, toprak *reformu isteyenlerin komünist* olduğu propagandası yapılmıştır. Toprak reformunu isteyen bir parti, önce kendine çeki düzen vermelidir.»

Madenler Millîleştirilmeli!

Geçen haftanın sonlarına doğru bir basın toplantısı düzenleyen Türkiye Maden İşçileri Federasyonu Kemal Özer, madenlerin millileştirilmesini istedi. «Yoğurdun sade kaymağını yiyen» özel işverenler, yeraltı servetimizi ziyan ediyorlardı. Milli servetin yok edilmesi pahasına kolay ve çabuk kazanç peşinde koşan işverenler, «üretimi kolay cevherleri yeryüzüne çıkarmakla yetinmekte, geri kalan madenleri havayla temas ederek yanmaya terketmekte ya da bir daha yeryüzüne çıkarılması imkânsız halde bırakmaktaydı.»

Sözlerini, «Bizden sonra gelecek kuşaklar, milli servetlerimizi yok ettiğimiz için bizi lânetle anacaklardır» diye tamamlayan Federasyon Başkanı, Maden İş kolunda, işçilerimizin de madenlerimizden farklı muamele görmediklerini rakamlarla açıkladı: 1961—63 devresinde, madenlerde 41 bin 992 iş kazası omluştu. Bu kazalarda 619 kişi can vermiş, 2537 kişi de bir daha çalışamıyacak şekilde sakatlanmıştı. Bu rakamlar karşısında eski Sanayi Bakanı Çelikbaş «Durum, hükümetin yüzkarasıdır» demiş, ama yüzkarasını silmek için bir çaba gösterilmemişti.

İşçilere birçok işyerinde ücret de ödenmiyordu. Tavşanlı'daki «Orkolimited»in işçilerine 179 bin lira borcu vardı. Gediz Simav'daki simli kurşun madeninde 5 aydır ücret ödenmemişti. İşverenin işçilere borcu 470 bin liraydı. İşverenler ise Yapı ve Kredi Bankası, Türk Ticaret Bankası ve Sanayi Bankası idi. İşçilerin alacağı Federasyonca istenmiş, fakat sadece Yapı Kredi cevap vermiş, o da «Biz hissedarız. Müdürler Kurulu karışır, biz karışamayız» demiştir. Hekimhan'da «Biller» işvereni iki yıldır ücret vermiyordu. Bursa'da Develikonağında üç linyit işletmesi, ücret ödemesini durdurmuştu!

Muammer Aksoy
«CHP de reform yapamaz»

Federasyon yöneticileri basına açıkladıkları bu gerçekleri, Çalışma Bakanı Çağlayangil'e de duyurdular. Çağlayangil, Türkiyenin en büyük işçi kuruluşlarından biri olan federasyon yöneticilerine hak verdi, özel teşebbüsün milli serveti ziyan ettiğini söyledi ve Maden Kanununun eksiksiz uygulanacağını bildirdi. 6309 sayılı Maden Kanununun 93, 94 ve 95. maddeleri, işletme ruhsatlarının geri alınmasını öngörmektedir. Maden mülkiyeti devlete ait olduğuna göre, işletme ruhsatlarının geri alınmasıyla madenler devletleştirilmiş olacaktır.

Kemal Özer, bir kapitülâsyon kanunu olan yeni Mr. Ely tasarısı hakkında da şu demeci verdi: «Basına intikal eden haberlere göre, Mr. Ely tarafından düzenlenen *tasarı, yabancı* şirketlere imtiyazlar tanıyormuş, biz Zonguldakta yabancı imtiyazlarının acısını çekmiş insanlarız. Bu memleketin kapitülâsyon kanunlarını çoğaltması değil, ortadan tamamen kaldırması gerekmektedir.»

Aynı gün Adalet Bakanı İrfan Baran da, kendisinin ve partisinin petrol sanayii ile demir - çelikin devletleştirilmesi kararında olduğunu açıklamıştır. Bakan, ağır sanayiin, başka devletlerin kontrolünde olmasının memleket aleyhinde sonuçlar vereceğini hatırlatarak şunları söyledi: «Kıbrıs buhranı sırasında Amerikan petrol şirketleri, Türk uçaklarına petrol vermek istemediler. Bu da gösteriyor ki devletleştirme fikri zorunlu ve lüzumludur.»

Üniversitede açık oturum düşmanlığı

Bu hafta Çarşamba günü Orta Doğu Teknik Üniversitesinde «aşırı cereyanlar» konulu bir açık oturum yapılacaktır. Oturuma

Kemal Kurdaş
«Hemşerim, yasak!»

Muammer Aksoy, Sadun, Aren, Ahmet Yıldız, Gökhan Evliyaoğlu ve Fethi Tevetoğlu katılacaklardı. Ne var ki Rektör Kemal Kurdaş, böyle bir oturum yapılmasından *endişeye düştü. Oturumun* yapılmasını önlemeye çalıştı. Oturuma nihayet, Orta Doğu Teknik Universitesi öğrencilerinin katılması şartıyla müsaade etti. Fakat haber duyuldu. Ankara Universitesi öğrencileri, Menderes devrinde bile görülmemiş bu yasağa rağmen açık oturumu izlemeyi kararlaştırdılar. Bunun üzerine Rektör, oturumu iptal ettirdi. Iptal kararını bir «tehir» şeklinde kamu oyuna duyurma işi de Oğrenci Birliğine düştü. Halbuki oturumu tertipleyen «Idari Ilimler Oğrenci Derneği» idi.

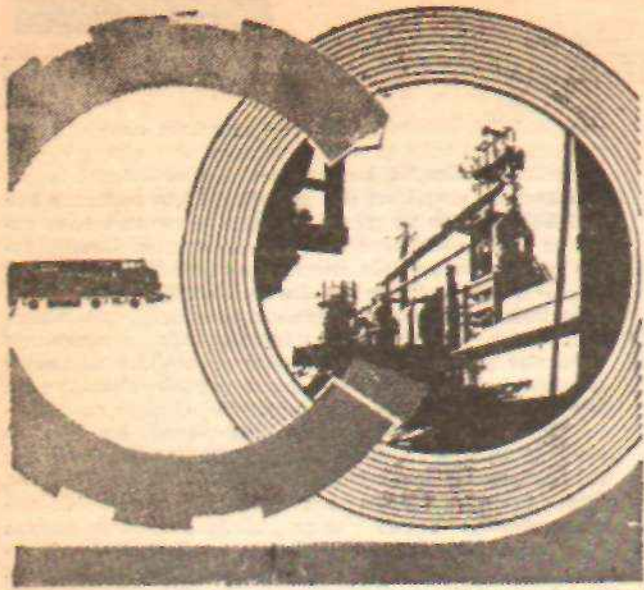
Iptal kararı, oturuma çağırılan *profesörlerden birini pek şaşırttı.* Iptal kararından haberi olmıyan profesör, daha biraz önce Kurdaş ile konuşmuş, ona öğrencilerin açık oturuma girmesini engelleyen bir davranışın Menderes devrinde bile görülmediğini nazikâne anlatmıştı. Rektör, oturum çoktan iptal edildiği halde, «iptali düşünüyorum» diyerek durumu kurtarmaya çalışmıştı.

Ankara Hukuk Fakültesi Dekanı ise, doğrusu, biraz daha müsamahakârdı. Oturumları iptal yerine, konuşucuların seçiminde müdahalede bulunmakla yetiniyordu. «Türkiyede yabanc sermaye» konulu bir açık oturumda Besim Ustünel ile Sadun Aren'in konuşmasına güçlükle rıza göstermiş. Doğan Avcıoğlunun konuşmasını ise kesinlikle veto etmişti!

Bu sayın Universite yöneticilerine hatırlatalım ki, «barış» konusunda bir konferans serisinin iptali üzerine, faşist Ispanyada bile bütün üniversite ayaklanmıştır. Türkiyede Universiteler, herhalde faşist Ispanya üniversitelerinden daha az haysiyetli değildir.

Enosis ve Amerika

Bursa CHP Merkez İlçe kongresinde konuşan eski Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem, Kıbrıs konusunda şu sözleri söyledi: «Bir memleketin peyki olmaktan kurtularak müstakil bir politikaya sahip olmanın inancını taşıyoruz. Kıbrıs dâvasında bizim karşımıza çıkan Amerika, zaman zaman ve gizli gizli Enosis'i desteklemiştir. Rusyanın görüşümüzü desteklemesi üzerine bu büyük dostumuz hizaya gelmiştir. Bundan sonra da müstakil bir politikanın memlekete hayırlı olacağına inanıyoruz.»

Sanayileşmemiz nasıl baltalanıyor

Kalkınma yolunun sanayiden geçtiği kesinlikle anlaşılmıştır. Emperyalist ülkeler, artık sanayileşmeden vazgeçin diyemezler. Ama bu, onların sanayileşmeyi önlemek için yeni aldatmacalarla ortaya çıkmalarına engel değildir. Aldatmaca, büyük sanayi yerine, küçük sanayi kurulmasını teşvik şeklinde olmaktadır. Halbuki küçük sanayi ile kalkınmak ve sosyal değişmeyi gerçekleştirmek imkânsızdır. Şehir plâncısı Yüksek Mühendis İlhan Tekeli, Türkiyemizin geri kalmasını isteyenlerin giriştikleri bu yeni oyunu açıklamaktadır.

KALKINMADA BUYUK SANAYI ZORUNU

Kalkınma genellikle ulusal gelirin artırılması olarak tanımlanır. Bu genel tanım izlenecek politika düzeyindeki kararlarda hatâya düşülmesine yol açmaktadır.

Bu genel tanımın tamamlanabilmesi için, bazı başka kavramların da tanıma katılması gerekir.

a) Prodüktivite artışı:

Ekonomik gelişmede sermayenin her zaman ön plânda gösterilmeye çalışılmasına karşılık, sanayi devriminin temel nedeni teknik gelişme olmuştur.

Teknik birikmenin temel ölçüsü ise prodüktivitedir.

b) Sosyal değişme hızı:

Sosyal değişme geleneksel (feodal) üretim düzeni ve bunun kurduğu sosyal ilişkilerden modern endüstriyel üretim düzenine ve bunun kurduğu sosyal ilişkilere geçiş hızıdır.

c) Toplam imalât sanayiindeki üretim miktarı artışı:

Gelişmede önemli olan, elde edilen gelirin değil, üretilen mamûl miktarının dengeli artmasıdır. Burada, bu üçüncü kavramın gerekli olduğunu göstermek için zengin petrol kaynakları olan Suudi Arabistan gibi ülkeleri alalım. Suudi Arabistanda endüstriyel mamûller gelişmemiştir. Buna karşılık petrolden büyük gelir elde edilmektedir. Toplam üretiminde dengeli bir artış olmadığı için petrol kaynakları tükenince ülkede bir gelişme görülmiyecektir. Ancak, gerçek kalkınma ulusal gelir artışını sağlayacak tedbirlerin, verilen diğer 3 kriterin de gerçekleştirilmesine bağlıdır.

KUÇUK SANAYİ ILE KALKINMA OLMAZ

Sanayi Devriminden önceki devrede büyük sanayi kavramı yoktu. Ancak, evlerdeki küçük yapım yerleri ile Onaltıncı Yüzyılda Ingilterede 100 tezgâh çalıştıran büyüklükte evden ayrı yapım yerleri vardı. Bunların özelliği, daha çok emek, daha az makine ve gereç kullanmaları, düşük prodüktivite ve düşük ücrettir.

Teknolojik gelişmede, başka bir deyişle kullanılan enerji cinsinde bir değişme olmadan bu tip sanayide bir gelişme kaydedilmemiştir. Bu, üretim miktarının yüzyıllarca sabit kaldığını göstermez. Teşebbüs sayısı artışıyla oranlı olarak tüketimde de bir artış görülmüştür. Ancak, işgücünün prodüktivitesi hiçbir zaman belirli bir düzeyi geçememiş, ücretler artmamış, gerek üretim, gerek tüketim düzeninde, gerekse toplumun yapısında bir değişme meydana getirmemiştir.

Ayrıca, küçük sanayi üretimi teknik organizasyon yönünden yetersizdir. Daha çok iş gücü, daha az sermaye kullanır. Işgücü prodüktivitesi küçüktür. Bu anlamda prodüktivite düşüklüğü küçük sanayinin büyük sanayiye geçiş olanağını ortadan kaldırmaktadır. Gerçekten gelişmiş ülkelerde büyük sanayi, tarım ve ticaretten gelen kapitalle doğmuştur.

Bu kısa açıklamaya göre, küçük sanayinin gerek imalât miktarı, gerek prodüktivite düzeyi, gerekse de, sosyal değişmeyi sağlaması yönünden olumlu bir etkisi yoktur.

Türkiyenin bu tesislerle kalkınması isteniyor!..

SOSYAL YAPIYI BUYUK SANAYI DEGİŞTİRİR

Sanayileşme ile şehirleşme arasında çok açık bir bağıntı vardır. Şehirlerin büyümesi büyük sanayiin kurulmasına paralel olmuştur. Şehirleşme ile küçük sanayide bir azalma olmaktadır (Bak gafik I). Grafikte görülmektedir ki, 100.000 den büyük şehirlerde, küçük sanayide çalışanların büyük sanayide çalışanlara oranı % 20 iken nüfusu 10.000 olan yerleşmelerde sanayide açlışanların % 100 ü küçük sanayidedirler.

Sanayileşmenin kırsal alanlarda gerçekleşeceği görüşü yanlıştır. Gerçekleşmiş böyle bir gelişme örneği yoktur. Buna karşılık, sanayileşmenin başarısı şehirlerin hızlı gelişmesine bağlıdır. Küçük ve orta çap sanayi için şehirde üretim teknisyenleri, makine onarım evleri, banka gibi kredi kurumları, ve geniş bir işçi pazarı vardır.

Büyük fabrikalar kurulur kurulmaz şehirler sanayie işgücü veren en önemli mekanizma olarak belirirler. İyi işlemeye başlayan bir işçi pazarı gerekli sosyal güvenlik tedbirlerinin de merkezi hükûmet organlarınca getirilmesi durumunda, işçinin en uygun iş yerlerine dağılmasına ve böylece işçi gündeliklerinin minumumdan aşağı düşmesine engel olur. *Köyden şehre göçenlerin kendilerini* sanayie bağlamaları olanağını yaratır. Böylece, iş gücü uluslararası bir norm, kişilik kazanır. Sosyal düzeyin boyutları uluslararası nitelik kazanır Düzenin uluslararası ölçülere ulaşması anonim ilişkilerin doğuşu ve spesiyalizasyonun artışı kısaca, sosyal değişmenin sağlanması, ülke içinde varolan sosyal düzenden çıkarları olanlar için istenmiyen bir husustur. Özellikle büyük sanayiin çıkarları yönünden doğuşunu istemiyenler başlıca *iki grupta toplanabilir.*

1 — Dış ticaretle uğraşan büyük kapıtal sahipleri:

Ulke içi üretim olanaklarının gelişmesi, dış ticaret kazançlarını azaltacağı için bu zümre sürekli olarak sanayiin gelişmesine karşı olmuştur. Bu konuda ilginç bir örnek olarak, Ankara sanayi bölgesinin finansmanına tacirler katılmak istemediklerinden Ankara Ticaret ve Sanayi Odasından sanayiciler ayrılarak Ankara Sanayi Odasını kurmak zorunluğunu *duymaları* gösterilebilir.

2 — Ikinci önemli topluluk, sanayileşmenin doğurduğu sosyal yapı değişikliğindeçekinenlerdir. Bunlar, büyük toprak sahipleri, bürokrasiyi hâlen denetliyen topluluklar, varolan sosyal düzen dolayısiyle elde etikleri olanakları kaybetmek istemiyen polikacılardır.

Büyük sanayi gelişmesinin doğal sonucolarak meydana gelecek bu yapısal değişmeyi istemiyen ülke içi toplulukların da desteğpazarlarını ve siyasal nüfuzlarını kaybetmeistemiyen yabancı ülkelerin tavsiyeleriyhiçbir üretim artışı ve sosyal değişme medana getirmiyen küçük sanayi teşvik tedbilerinin alınması yolunda çabalar sarfedimektedir.

BUYUK SANAYI KARŞISINDA KUÇUK SANAYİ

1 numaralı grafikte gördüğünüz gibi, kçük sanayi şehirleşme ile azalmaktadır. numaralı grafikte ise, Türkiyede 1935 - 19şehirsel nüfus artışı ile dokuma sanayiinçalışanların artışı arasında bağıntı göstemiştir. Grafikte görülmektedir ki, şehirnüfusu 100.000'in üstünde olan illerde küçdokuma tezgâhlarında çok kesin bir azalolmuştur.

Yapılan *araştırmalar şehirsel gelişme* gıda, dokuma ve taş-toprak sektörlerindküçük sanayiin hızla ortadan kalktığını gtermiştir. Küçük sanayi, ancak öteki sandallarında şehirsel nüfus artışına karşı yayabilir. Bunlar makina, onarım, metal eyapımı, ağaç işleme, giyim sanayii gibi störlerde, organize olmayan çalışanların mtarında, şehirleşme ile birlikte 100.000'in tündeki şehirlerde bir artış kaydedilmişGrafik 3 te, bu sektörler için örnek ola*ağaç işleme sanayiindeki eğilim verilmiş* 1935-1960 arasındaki şehirli nüfus artışının olduğu yerleşmelerde küçük sanayide aolmamış, ancak, büyük sanayiin bulundbüyük şehirlerde artış görülmüştür. Küçsanayide bile gelişme, büyük sanayideki lişmeye bağlıdır. Küçük sanayiin tek bageliştirilmesi kabil değildir. Sarfedilen eboşa gitmiş olur.

GERİ KALMIŞ ULKELERDE KUÇUK SANAYİ

İşte, geri kalmış ülkelerdeki küçük sa

Çocuk işçiliği: Sosyal güvenlik yokluğu...

İLHAN TEKELİ

Yüksek Mühendis ve Şehir Plâncısı

...ile gelişmiş ülkelerdeki küçük sanayi ...mı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Amerikada bile, işletmelerin % 75 inin küçük sanayi olduğu öne sürülmektedir. Yalnız bu işletmeler büyük sınai teşebbüslerin ...ları halinde, ya da ona bağlı işletmelerdir. Bunlar geri kalmış ülkelerde geliştirilmek istenen küçük sanayi ile aynı fonksiyonları taşımamaktadırlar. Bunlar gerçekte büyük sanayidirler

Örneğin, bugün Londra ekmek şirketinin büyük kapitali ve son derece merkezileşmiş yönetimi olduğu halde ve bütün pazar denetlemesine karşılık, büyük şehre yayılmış şubeleri vardır. Geri kalmış ülkelerdeki küçük sanayi ise gelenekseldir. Ve büyük sanayi çevresinde hiçbir kümelenme görülmez.

Bu küçük sanayi kollarının geliştirilmesinde başarıya ulaşmak, sanayii tek tek teşvik ederek değil, bunları organize edebilecek büyük sanayiin kurulması ile mümkündür. Bu durumda, prodüktivite artışı sağlanabilir. Yalnız, şimdiye dek Türkiyeye ve diğer geri kalmış ülkelere yapılan tavsiyeler ters yönde olmuştur.

SANAYI SİTELERİ ALDATMACASI

Geri kalmış ülkelere sanayileşmeyi önleyecek tavsiyelerde bulunulması yeni değildir. Hattâ gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelerin sanayileşmesini önlemek için özel kuramlar geliştirmişlerdir. Bu konuda ilk teşebbüs ...siklerin karşılaştırılmalı maliyet kuramıdır. Bu kurama göre, her ülke en ucuza üretebildiği maddeyi üretir ve fazlasını satar, karşılığında daha pahalıya üreteceği malları ithal eder. Buna göre geri kalmış ülkeler yüzyıllar boyu ihtisaslaştıkları tarımsal maddeleri ihraç ederler, karşılığında sanayileşmiş ülkelerin doymuş pazarlarında alıcı bulamayan sanayi mamûllerini alırlar demektir.

İhraç edilen miktar gelişmiş ülkelerin iktisadi durumlarına bağlıdır. Bu miktarı geri kalmış ülke tâyin edemez ve dolayısiyle ham madde ve tarımsal ürün fiatları geri kalmış ülkeler aleyhine düşer ve büyük dalgalanmalar gösterir. Bu kuramı ilk reddeden ülkeler Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya olmuş ve hızla sanayileşmişlerdir. Kendi sanayileşmelerinden sonradır ki, bu kuramı onlar da benimsemişlerdir.

Uzun yıllar buna benzer çeşitli tavsiyelerle uyutulmuş olan geri kalmış ülkeler, kesin olarak sanayileşmenin zorunluğunu anlamışlardır. Artık, eskisi gibi aldatılamazlar, yeni aldatmacalara ihtiyaç vardır.

Aldatma, artık sanayileşmeye geçiş yollarında olmaktadır. Son yıllarda küçük sanatlar konusunda geri kalmış ülkelere uzman ve kredi ihraç edilmekte ve küçük sanat çarşıları desteklenmektedir. Bu çarşıların bütün özelliği ise, küçük sanatkârların çoğalmasını sağlamaktadır.

Birleşmiş Milletlerin Kasım 1961 de Hindistanda Madras şehrinde düzenlediği bir seminer sonucu basılan kitapta şöyle denilmektedir:

«Seminer esnasında birçok delegeler küçük sanayi çarşılarının amacı yeni küçük sanayi yaratacak, ya da varolanları genişleterek sanayileşmeye gitmek fikri üzerinde birleşmişler, bazı delegeler ise varolanların modernleştirilmesi üzerinde durmuşlardır. Geri kalmış ülkelerdeki işsizlik sorunu küçük sanatların teşviki ile çözümlenir. Sitelere büyük, ya da, orta büyüklükte sanayi sokmamak gerekir. Çünkü, bu tip sanayi az işçi kullanır. Küçük sanayi ise az kapital, çok işçi kullanıldığından hem iktisadi gelişmeyi, hem de istihdamı destekler.»

Küçük sanatların geliştirilmesi, küçük sanatlara ait iş yerlerinin bir damaltında toplanmasından ibaret olan sitelerin kurulması gibi, ülke ekonomisinin temel yapısını hiçbir şekilde değiştirmeden emek, para, zaman israfına neden olan bu teklifler yanısıra bu *tekliflerin israfını daha da arttıran* küçük sanayiin köylerde kurulması ve şehirleşmenin önlenmesi teklifleri de getirilmiştir.

Toplum kalkınması, şehirleşmenin önlenmesi, turizm sanayiiyle gelişme, küçük sanatların geliştirilmesi, turistik hâtıra eşyası yapılması, *sanayileşmeyi önlemek için öne sürülen* tavsiyeler bütününü teşkil eder.

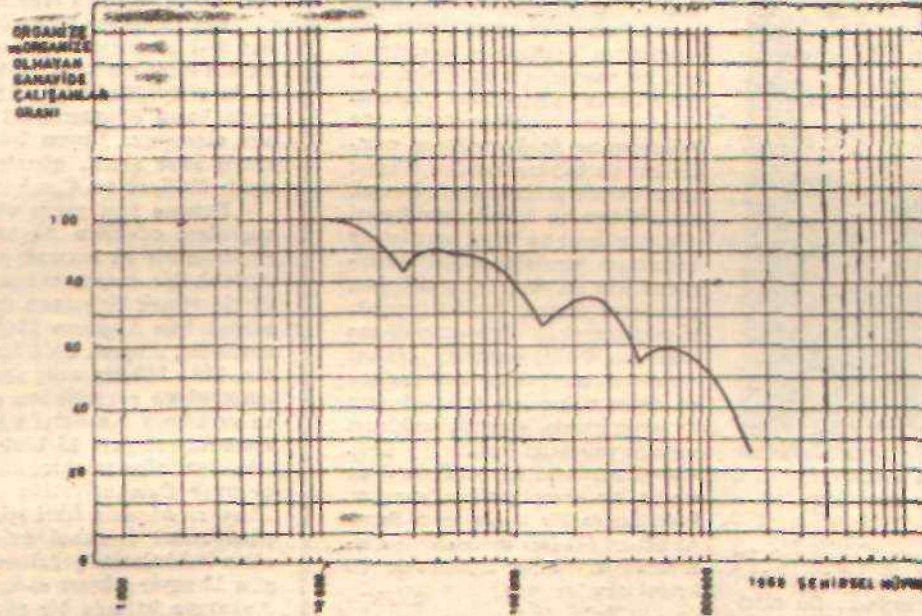
Geri kalmış ülkeleri bu konuda yanıltan, küçük endüstrinin az kapital, çok işçi kullandığı hakkında öne sürülen argüman olmuştur. Küçük sanayii geliştirmeğe çalışan Hindistanda bu argümanın doğru olmadığı ortaya çıkmıştır. Uluslararası Çalışma Bürosunun hazırladığı bir raporda bu husus belirtilmiştir. «Modern yapım sanayii sektöründe küçük sanayiler daha çok el emeği kullanmakla kalmayıp büyüklere göre daha çok sermaye kullanmaya gitmek eğilimindedirler.»

Küçük sanayiin istihdam etkisinin fazlalığını göstermek için sermaye hâsıla oranlarının düşük olduğu söylenir. Bu oranın 0,15-0,41 arasında değiştiği belirtilir. Gerçekte bu verilen değerler artizanal kuruluşlar içindir. Öne sürülen sanayi teşvik tedbirleri, hiçbir şekilde büyük sanayi ile yarışamayıp ortadan kalkacak bu kuruluşları değil, makine yapımı, oto parçaları yapımı, gibi sektörleri hedef almaktadır. Bu konuda Gaziantep'e Ticaret ve Sanayi Odasının yaptığı bir anketten *çıkan sonuç bu sektörlerde sermaye* hâsıla oranının 2,20 olduğudur.

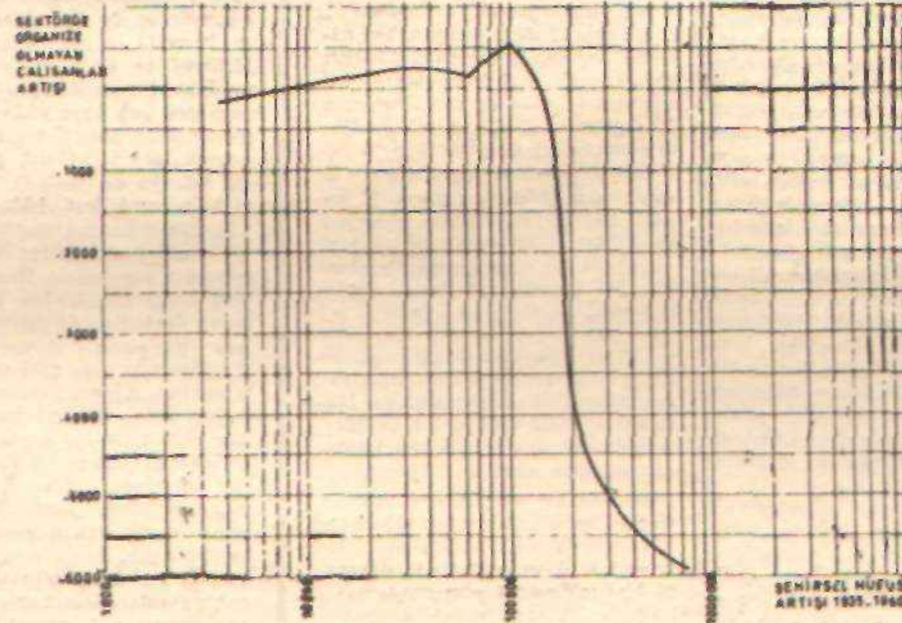
Uluslararası Çalışma Bürosunun verdiği sonuçları destekliyen bu rekorlar, çok işçi kullanma hakkında ortaya konulan argümanı yalanlamaktadır. Büyük sanayiin prodük*tivite yüksekliği, şehirleşme dolayısıyla* hizmetler sektöründe toplumların artmaları gibi kümülâtif etkiler düşünülürse küçük sanayiin büyük sanayie bu yönden avantajlı olduğu ileri sürülemez.

SAM AMCANIN TÜRKİYEDEKİ OYUNLARI

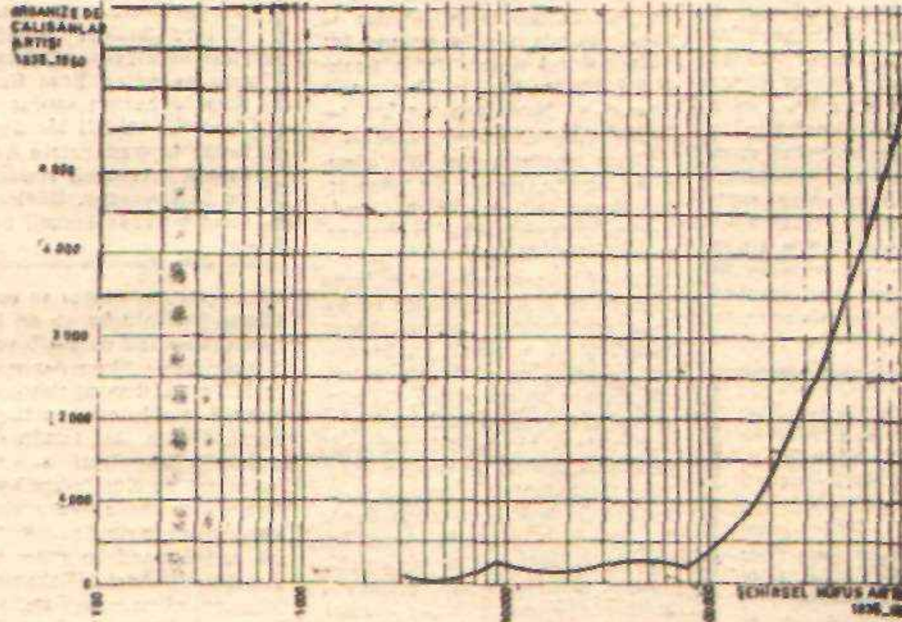
Türkiyede yukarıda açıkladığımız anlamda küçük sanayii teşvik, temel olarak 1950 yılından sonra şuurlu olarak ortaya çıkmıştır. Türkiyede kalkınmanın devlet sektöründen değil de, özel sektör ve yabancı sermayeden umulmaya başlandığı bu devrede, Türkiyede küçük sanayiin teşviki için yabancı uzmanlar tavsiyelerde bulunmaya başlamışlardır. *Bunun en açık* örneklerini 1950 de Türkiyenin kalkınmasında çok ümit bağlanan Amerikalı uzman Max Weston Thornburg'un raporunda görmekteyiz. Menderesin yakın dostu olan Thornburg, raporunda şöyle demektedir:

Şehirleşme hızlandıkça, küçük sanayi azalmaktadır. Türkiyede nüfusu 10 bin alan yerleşmelerde, sanayide çalışanların tamamı küçük sanayide iken, büyük şehirlerde, küçük sanayide çalışanların büyük sanayide çalışanlara oranı yüzde 20'ye kadar düşmüştür.

Şehirsel nüfusu 100 binin üstünde olan illerde, küçük dokuma tezgâhlarında çok kesin bir azalma görülmüştür.

Küçük sanayide bile gelişme, büyük sanayideki gelişmeye bağlıdır. Türkiyede 1935 — 60 devresinde, şehirli nüfus artışının az olduğu yerleşmelerde, küçük sanayide bir gelişme olmamıştır. Ancak büyük sanayiin bulunduğu büyük şehirlerde, ağaç işleme gibi belirli küçük sanayide hızlı bir gelişme görülmüştür.

«Türkiye senede 125 lokomotif imâl edebilecek bir fabrika kurabilmek maksadıyla İthalât ve İhracat Bankasından takriben 14 milyon dolarlık bir kredi talebinde bulunmuştur.

***Esas itibariyle* ziraatçı olan ve ziraat için çelik sapan vesair malzemeyi henüz yapamayan bir memleketin lokomotif inşa arzusu mevsimsizdir. Türk makamları bu şekilde düşündükleri müddetçe dolarlarımızın ve bu gibi makineleri imâl edecek fabrika malzemelerinin vatanımızda kullanılması daha iyi olacaktır.»**

«Herhangi bir harici krediye esas teşkil edecek olan bu teşebbüsler için umumi olarak şunu söyliyebiliriz: hiçbirisi Amerikalı sermayedarlara tavsiye edilemez. Fakat bu gibi teşebbüsleri Türklere câzip gösteren âmiller acaba nelerdir, bir de bunu inceliyelim... İzah olduğuna göre, eğer bu 60.000 ton nitrat hariçten alınacak olursa bu senevi iki milyon dolarlık bir paranın harice gitmesi demek olacak, yâni böyle bir fabrika sayesinde memleket üç sene içinde nitrat için artık harice para gönderimiyecektir.»

«Bu gibi tasavvurları hazırlayan veya mütalâa eden kimselere Amerikalılar iyi mesai arkadaşı nazariyle bakamıyacakları gibi, memleketin mali kaynaklarını böyle projelere tahsis eden bir hükûmetin de yabancı sermayedarlara itimat telkin ettiği iddia olunamaz.»

«Türkiye, İngiltere ve Amerikada olduğu gibi, kıyıda bucakta demirci ve ziraat âletleri atelyelerinden başlayıp yavaş yavaş sanatkârlarının hünerleriyle maddelerini inkişaf ettirerek küçük imalâthaneler ve daha sonra da büyük fabrikalar kurmak yerine hükûmet eliyle Garp dünyasının en son tekniğini ithal etmiştir.»

Raporun yukarıya alınan bölümleri yabancı ülkelerin tutumunu gayet açık olarak ortaya koymaktadır.

Rapor daha da ileri giderek, Karabük Demir Çelik Fabrikasının tasfiyesini istemiştir.

«Sonunda, Amerikan hususi sermaye ve bilgisiyle müştereken Karabük'ün mühim bir sanayi merkezi haline getirilmesi de mümkündür. Karabük çelik sanayii için gayri müsaittir, fakat hafif sanayi için belki de bu kadar gayri müsait olmayabilir. Tasfiye yoluna gidildiği takdirde, bütün tasfiye ameliyelerinde olduğu gibi, Karabük Müessesesine başlangıçta yatırılan sermayenin büyük bir kısmının üzerinden bir sünger geçirilmesi ve kıymetinin yeni istimal şekline göre baştan takdir olunması icabedeceği tabiidir.»

Karabük tasfiyeden kurtulmuştur. Bugün başarıyla çalışmaktadır.

Kayseri uçak fabrikası gibi tasfiyeden kurtulamıyanları çoktur. Bu tavsiyelerinin bizi nasıl sonuçlara götürdüğünü örnekleriyle biliyoruz. Avrupalıların kurduğu fabrikayı tenkid eden Amerikan sermayesinin kurduğu Ereğli Demir-Çelik örneği ortadadır. Ereğli Demir-Çelik neden böyle oldu. Bunun cevabını aynı Amerikalı uzmanın, Avrupalıların neden Karabük'ü başarılı bir tesis olarak kurmadığı hakkında yaptığı açıklamada bulmak kabildir.

«Almanların, Türklerin başına böyle bir belâyı dolamak istemelerinin sebebini kestirmek mümkündür; şüphesiz ki onlar, Türk pazarlarında Essen çeliği satmayı düşünmüşlerdir.»

1950 - 1960 arasında yapılan tavsiyelerin sonucunda küçük sanayi Türkiyede bir sorun durumuna getirilmiştir. Bu devrede hükûmetin yaptığını yeterli gören yabancı teşekküller işe bizzat kendileri girişmemiştir.

27 Mayıs Devriminden sonra Devlet eliyle sanayileşme çabaları artınca, yabancı yardım kurumlarının faaliyetleri de yoğunlaşmıştır.

1961 den sonra AID'nin Halk Bankası ile bu konudaki temasları önem kazanmıştır. Küçük sanayiciye kredi veren tek kurum olan Halk Bankasının geliştirilmesine çalışılmıştır.

Ticaret Bakanı'nın, Halk Bankası Anonim Şirketi Genel Kurulu toplantısında Halk Bankasının varolan itibarı sermayesinin 100 milyondan 300 milyona çıkarılacağını ve AID'den *alınan 12 milyon liranın* 20 milyona çıktığını ve bunun yakın gelecekte 50 milyona çıkarılacağını» ifade etmiştir

Ayrıca, AID Devlet Plânında sanayi siteleri için 1964 te ayrılan 10 milyon TL. ve gelecek yıllarda ayrılacak 20 milyon TL.'nın yalnız küçük *sanayi çarşıları için* kullanılması durumunda Halk Bankasında bu paralarla kurulan fona da yardım edeceklerine dair söz vermişlerdir.

Artık, bugün oynanan oyun Büyük Sanayiin kurulmasını önlemekten çok, küçük sanayici olan *muhafazakâr grupun* yaşamasını devam ettirmesini sağlayacak, sosyal değişmenin hızını azaltmak oylunda olmaktadır.

Küçük sanayi üretim düzeni, daha çok ferdiyetçi bir topluluk yaratmakta, bunların toplumcu hareketlere katılması ihtimalini azaltmaktadır. Bu da, orta *sınıf* yaratmak sloganının diğer bir biçimde ortaya çıkışı olmaktadır.

Adalet Bakanı açıkladı:

«Komünizmi tarif edemiyoruz...»

Haftanın ilk günü bir basın toplantısı yapan yeni Adalet Bakanı CKMP li İrfan Baran, ilerde spekülâsyonlara yol açabilecek pek önemli bir konuya hiç değilse açıklık kazandırdı. Her yeni bakan gibi, bakanlık koltuğuna oturmasından birkaç gün sonra, bakanlığı sırasında yapacağı işleri sayıp dökmek için bir toplantı düzenlemiş olan Baran, sorular dönüp dolaşıp da meşhur ve maruf 141 ve 142. maddelere geldiğinde hafifçe gülümsedi. Bu konuda sorular sorulacağını bildiği için hazırlıklı geldiğini söyledi ve önündeki dosyalardan birini itina ile bir kenara koyup konuşmaya başladı:

«141 — 142. maddeler hakkında hükûmet henüz herhangi bir müzakerede bulunmamıştır. Uzunca bir süreden beri basında açılan kampanyayı izliyorum. 141 — 142'nin kalkmasını isteyenler genellikle bunu hukukî statüsü içinde tartışmıyorlar. Çoğu da bu maddelerde bulunmayan hususları öne sürek fikir hürriyetinin kısıtladığı, sosyalizmin yasaklandığı hükmünü vererek kampanyaya katılmaktadırlar. Bunların muhteviyatını bilmeden konuşanlar da var.

Bu maddeler demokratik sosyalizmi yasaklayamazlar. Demokratik sosyalizmi müdafaa ve yayanları savcıların suçlu sayması, dâva açması düşünülemez. Hâkimler de mahkûmiyet vermezler kanaatindeyim. Meseleyi komünizm ve faşizm, şeriata göre devlet kurma, millî birliği, ırk, din, mezhep ve dil farklılıkları öne sürerek parçalama gayretlerinin serbest olup olmayacağı meselesi teşkil etmektedir

141 ve 142. maddeler üzerinde tartışanlar ve ilgi duyanlar bu yöndeki kanaatlerini açıklığa ulaştırmalıdırlar. Komünizm, Faşizm, din kurallarına müstenit devlet kurmak, ırk, dil, din, mezhep farklılıkları yaratarak Türk milletini ve vatanını bölmenin suç sayılması kabul ediliyorsa, 141 ve 142 nin yerine nasıl hükümler konulması gerektiği tartışmalarda belirtilmelidir. Ben şahsen konuyu tezekkür ediyor, inceliyorum.»

İrfan Baran sözlerinin burasında durdu ve kısa bir müddet etrafında not alan gazetecileri süzdükten sonra, az önce itina ile ayırıp bir kenara koyduğu dosyayı aldı, kapağını açtı. Sonra konuşmasına şöyle devam etti:

«CHP iktidarının hazırladığı Anayasa Nizamının Korunması tasarısı buradadır. Ben bunu devr alır almaz tetkik ettim. Tasarıyı hazırlatanlar 26 maddelik bu tasarıda 141 - 142. maddeler ile Türk Ceza Kanununun 163. maddesindeki hususları ve 6189 sayılı Vicdan Hürriyeti Kanununda gösterilen suçları aynen muhafaza etmekte, yeni suçlar kabul edilmekte ve mevcut cezalar da artırılmaktadır. Şahsen ben meselenin teklif ettiğim prensiplerdahilinde Türk Ceza Kanununun yeniden gözden geçirilmesi sırasında ele alınmasından yanayım. Bu tasarıyı ise bu mahiyeti ile hükûmete götürmeyeceğim.»

İrfan Baran bunları söyledikten sonra CHP'li Adalet Bakanı Sırrı Atalay tarafından fikir hürriyeti getiriyoruz diye hazırlattırılan

İrfan Baran
«Muzaffer sosyalizm»

Anayasa Nizamının Korunması tasarısının ikinci ve üçüncü maddelerini okumaya başladı. Bu maddeler, meşhur 141 ve 142. maddelerin TCK dan çıkartılıp bu yeni tasarıya aktarılmasından başka hiç bir fark taşımıyorlardı. Lâfları kelimesi kelimesine 141 ve 142. maddelerin lâflarıydı. İtalyanın Faşizm devrindeki kanunlarından aktarılmış maddeler, demokratik Türkiyenin Türk Ceza Kanunundan çıkartılıyor ve bir yeni kanunun hükümleri içinde yer alıyordu. Üstelik, ceza müddetleri artırılarak Adalet Bakanı Baran durumu böylece tesbit ettikten sonra, «Ben bunu bir polemik açmak için söylemiyorum. Ama hak hukuk, hürriyet şampiyonu olarak geçinen CHP'nin sorumluları devrinde hazırlanmış olan tasarı budur. eski hükümleri hafifletmemiş, aksine şiddetlendirmiştir. Ben ise bunu Adalet Bakanı olarak Hükûmete götürmeyeceğimi söylüyorum. Ama konu hakkında kesin birşey de söyleyemem. Bakarsınız hükûmet kanatlarından birinin bir talebi olur, konu bir tasarı olarak Bakanlar Kuruluna ve Meclise götürülebilir» dedi.

Sonra Baran'la gazeteciler arasında bir sohbet başladı. İrfan Baran, bu maddelerin sosyalizmi yasaklayabileceğini düşünemediğini ifade ederek, «Türkiyede sosyalizmin yasak edilmesi mümkün değildir. Hattâ Anayasamıza giren hükümleriyle muvaffak da olmuştur» dedi. Aşırı sağ ve sol tâbirlerinin de karşısında olduğunu belirterek, komünizm sosyalizmin en aşırı ucudur, ama arada nüanslar vardır, kategoriler vardır. Bunun içindir ki ben aşırı deyimi yerine demokrasiyi red ve inkâr eden sistemler ibaresinin konmasından ve bunun yasaklanmasından yanayım. Sosyalizme karşı bir yasağı sureti katiyede tasvip etmiyorum» dedi.

Bakan daha sonra CHP'li Adalet Bakanları zamanında Anayasa nizamının korunması kanunu tasarısı hazırlanırken komünizmin tarifinin yapılmasına çalışıldığını, ancak hukukçu ve ilim adamlarının bu tarifi yapmakta âciz gösterdiklerini belirterek,:

«Şimdi komünizm tarif edilemiyor. Meselâ denir ki komünizm genel olarak dine karşıdır. Ama bakıyorsunuz dinden ayrılmayan komünist rejimler var. Komünizm mülkiyeti red eder, bakıyorsunuz mülkiyeti tamamen red etmeyen komünist ülkeler de var. Dolayısı ile tariflerin hiç birisi tutmuyor. Bu bakımdan Türkiyede sosyalistler komünistlerden mutlak surette ayrılmalıdırlar. Ayrılmalıdırlar ki, yanlış yere polis takibine uğramasınlar. Bu ayrım nasıl olur bunda ben de bir karara varabilmiş değilim. Düşünüyorum.» dedi.

Adalet Bakanı, 141 ve 142 nin kaldırılmasını isteyenlerin arasında komünistlerin de geniş ölçüde var olduklarını ve Rusyayı övebilmek için bu maddelerin kaldırılmasını istediklerini söyledikten sonra, «Türkiyenin menfaatlerinin ne Rusyanın ne de Amerikanın menfaatleri ile bağdaşmadığını bilmek ve belirtmek gerekir» dedi. Demokrasinin tam ve kâmil olabilmesi için komünist ve faşist partiler de kurulması gerektiği yolundaki itirazlar için de, «Hiç bir ihtilâl ben geliyorum demez. Teşkilâtlanmak, kuvvetlenmek, kuvvetlendikten sonra da ihtilâl yaparak idareyi ele almak ister. Onun için peşinen bir ihtilâlci kuvvete teşkilâtlanma ve propaganda yapmak imkânını vermek mümkün müdür?» dedi. Anlaşılıyordu ki Adalet Bakanı da sınırlı bir demokrasiden yanaydı. Daha sonra bir başka soru üzerine 141 ve 142 inci maddelerden takibata uğrayanlar hakkındaki şu listeyi okudu:

1958 yılında 141. maddeden 20 sanık için 15 dâva açılmış bu sanıklardan birinin dâvası takipsizlikle sonuçlanmıştı. 142. maddeden 58 sanık için açılan 52 dâvadan 16 sanığın 13 dâvası takipsizlikle sonuçlanmıştı.

1959 yılında ise 141. maddeden 15 sanık için 13 dâva açılmış, beş dâvanın beş sanığı takipsizlik kararı almıştı. 142. maddeden ise 47 sanık için 42 dâva açılmış, bunların 11 sanığının 10 dâvası takipsizlikle sonuçlanmıştı.

1960 yılında 141. maddeden 23 sanık için 18 dâva açılmış, 12 kişinin dâvası takipsizlikle sonuçlanmıştı. 142. maddeden ise 394 kişi hakkında 232 dâva açılmış, bunlardan 219 kişinin 119 dâvası takipsizlikle sonuçlanmıştı.

1961 de 141. den 19 kişi için 16 dâva açılmış, bunlardan sekiz sanık takipsizlik kararı almıştı. 142. maddeden 234 kişi için 121 dâva açılmış, 56 dâvada 124 kişi takipsizlik kararı almıştı.

1962 de 141. den 31 kişi için 22 dâva açılmış, altı dâvada 8 kişi takipsizlik almıştı. 142'den ise 70 kişi için 37 dâva açılmış, 15 dâvada 39 kişi takipsizlik almıştı.

1963 de 141 den 22 kişi için 18 dâva açılmış, dört dâvada dört kişi takipsizlik almıştı. 142'den ise 100 kişi için 75 dâva açılmış 37 dâvada 49 kişi takipsizlik almıştı. 1964 ün ilk altı ayında ise 141'den 10 kişi hakkında 8 dâva açılmış, bir dâvada bir kişi takipsizlik almıştı. 142 den ise 19 dâva 22 kişi için açılmış ve bunlardan bir kişi takipsizlik kararı almıştı.

Basın toplantısında, âdil, süratli ve ucuz adaletten söz eden İrfan Baran, altı buçuk yıl içinde hemen tamamı mevkuf olarak yargılanan 1065 kişiden 498 tanesinin takipsizlik kararı almasının, buna rağmen de Millî Emniyetçe ve polisçe ömürlerinin sonuna kadar komünist ve tehlikeli kişiler olarak takip ve rahatsız edileceklerinin, bunun ise bir hukuk devletinde en büyük hukuksuzluk olduğunun nedense hiç üstünde durmadı. Geri kalanlardan ise kaçının dâvasının mahkûmiyetle sonuçlandığının henüz belli olmadığını, ilerde bu konuda bilgi sahibi olunca bunu da açıklayacağını söylemekle yetindi. Adalet Bakanı, sâdece 1 kişinin 1958 de mahkûm olduğunu söyleyebildi. Haklarında dâva açılan 500'den fazla insanın bir kısmı beraat etmişti, bir kısmının ise dâvaları sürüp gitmekteydi.»

Adalet Bakanı bu rakamlarla, 141 ve 142 faciasını, en güzel şekilde açıklamış oluyor ve bu maddelerin kaldırılması, ya da kökten düzeltilmesi için en güçlü gerekçeyi getiriyordu. Sırrı Atalay'ın 141 ve 142. maddeleri ağırlaştırma yolundaki marifetlerini açıklayan iyi niyetli Bakan, bir taraftan «Demokratik Sosyalizmi savunur ve Sosyalizm ve Komünizm ayrılsın» derken, öte yandan «Sosyalizm ile Komünizmi biribirine karıştıran 141. ve 142. maddeler aynen kalsın» demekteydi. Adalet Bakanının bu çelişmeyi görmemesi imkânsızdı. Esasen Bakan, «komünizmi tarif edemedik» diye yeni bir çelişmeye düşmekteydi. Çelişmelerden kurtulmanın yolu, Anayasanın ruh ve anlamını iyi anlamak ve uygulamaktan ibarettir. Anayasaya göre ancak, «Anayasa nizâmını zora baş vurarak devirme propagandası» yasaklanabilir. Bunun ötesinde, sosyalizm ve komünizm ayrımları araştırmak, iyi niyetle bağdaştırılamaz.

Anayasa Mahkemesi Salı günü 141 ve 142 nin iptali hakkında TİP'in müracaatını inceledi ve talebi TİP senatörünün istifasına rağmen mahkemece inceleneceğini kabul etti, fakat maddelerin Anayasaya aykırılığının tetkikini mayıs ayına bıraktı.

(Gelecek sayımızda Avukat Cemal Reşit Eyiiboğlu, 141 ve 142 meselesini derinlemesine inceleye cektir.)

BÜYÜK BALIKLAR, KÜÇÜK BALIKLAR!

İlhami Soysal

Şubat sonunda açılan savaşla Türk basını nereye gitmektedir sorusuna verilecek bir tek cevap vardır: Türk basını öyle yavaş yavaş değil, sür'atli bir tempo ile tröstleşmeye doğru gitmektedir. Güçlü güçsüzü ezmekte büyük balıklar küçük balıkları yutmaktadır. Şimdilik de ortalıkta bu gidişin önüne geçecek hiç bir kuvvet var gibi gözükmemektedir. Dünyanın pek çok kapitalist ülkesinde olduğu gibi, Türkiyede de basın sür'atle bir kaç kişinin tekeline düşmek üzeredir.

Beş büyükler arasında mali güç bakımından en zayıflarından biri olmasına rağmen, daima en büyük atakları yapmakla ünlü Akşam gazetesinin, bundan bir yıl önce büyük bir gürültü ile giriştiği «Hergün 12 sayfa Akşam» kampanyası, 1964 başında basın dünyasındaki soğuk savaşın ilk alârm zillerinden biri olmuştur. Akşam bu kampanyaya, yılda bir milyon lira zararı göze alarak girmiştir. Mahdut hedefli bu hamle, Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyeti kara kara düşündürmüştür.

Basının feza yarışı olan tiraj yarışında üçüncülüğü güç muhafaza edebilen Akşam gazetesi niye ayda 100 bin liraya yaklaşan bir ek masrafı göze alarak, hergün okuyucularına 12 sayfalık bir gazete vermek ve dolayısiyla öteki gazeteleri tedirgin etmek lüzumunu duymuştur? Bu sorunun cevabını verebilmek için Akşamın 1964 başındaki durumunu bilmek gerekmektedir. Akşam, 1964 başında 150 - 165 bin adet arasında basan, 110 - 120 bin satış yapan bir gazetedir. O sıralarda Akşam, İstanbul ve çevresinden çok Anadoluda, özellikle de Çukurova ve Güney Anadoluda satmaktaydı. Yüksek tirajına rağmen, İstanbul satışları 15 bini geçmediği için ticari çevrelerin özel ilânlarını alamamakta, dolayısıyla ilân yarışında, tirajda beşinci gelen Cumhuriyetten daha az ilân alabilmekteydi. «Hergün 12 sayfa Akşam» fikri işte böylece doğmuş ve Akşam gazetesi yöneticileri İstanbul satışlarını yükseltmek, dolayısıyla ilân alma imkânlarını çoğaltmak amacıyla bu yola gitmişlerdir. Hergün 12 sayfa Akşam sadece İstanbul okuyucularına verilmiştir. Ankaraya haftada bir gün 12 sayfa, öteki günlerde ise bütün taşraya olduğu gibi sekiz sayfa Akşam gazetesi gönderilmiştir.

Akşamın İstanbul içinde açtığı satışı artırma kampanyası ucuz kitap dağıtma gibi yan desteklerle de kısa zamanda tutmuş, İstanbul satışları, iki üç ay içinde 30 binin üstüne çıkmıştır. Gazete böylece ilân yarışında sür'atle Cumhuriyeti geride bırakarak üçüncü duruma girmiştir.

Akşam'ın sadece İstanbula inhisar eden hergün 12 sayfa gazete kampanyasının Milliyet ve Cumhuriyetteki tepkisi, bu gazetelerin de Hürriyet ve Akşamı takiben bütün Türkiyeye sekiz sayfa olarak dağıtılmaları sonucunu vermiştir. Bu arada Milliyet ve Cumhuriyet, hemen ihtilâlden sonra Almanyaya verdikleri rotatif siparişlerinin hazırlığına girişmişlerdir. Akşam pek çok kere olduğu gibi çok sayfalı gazetede de öncülüğü aldıktan sonra, İstanbul içindeki 12 sayfalık gazeteden vaz geçmiş, sekiz sayfalık gazeteye ilâve olarak dört küçük sayfalık ilâveye dönmüştür. Milliyet ve Hürriyet ise bu yarışta geri kalmamak için, bütün Türkiyeye haftada bir kere dört büyük sayfa ilâve vermeye başlamışlardır.

Sürtüşme böylece sürüp gider, arada karşılıklı küçük ayak *oyunları yapılırken, tiraj yarışının şampiyonu Hürriyet*, kendisini takip edenlerden bambaşka bir yol tutmuş, kuvvetli sermaye desteğine de güvenerek, bir tröst yaratmak için teşebbüslere girişmiştir. Bunun ilk meyvası, Hürriyetin içinde ama Hürriyetten ayrı gibi gözüken bir Haber Ajansının kurulması olmuştur. Ajans, gazetenin her yıl beş on milyonluk kârından *doğan vergi yükünü hafifletmek kadar, bu gazete kadrosunda* yer alan fikir işçilerinin kıdem tazminatlarını da eritmek için bulunmuş şâhane bir formül olmuştur.

Hürriyet, sadece Haber Ajansını kurmakla da yetinmemiştir. Ardından, gazeteciliğin bir başka dalı olan dergiciliğe el atmıştır. Getirtilen modern ofset baskı makinalarında, Yelpaze, Ses gibi haftalık mecmualara rakip olarak Foto Roman adında bir dergi çıkartılmış, onun ardından, yüksek satışlı çocuk yayınları konusuna el atılmış, Zıp Zıp diye bir dergi daha çıkartılmıştır. Derken, Hayat Mecmuasına rakip olarak, Safa Kılıçlıoğlunun Pazar dergisi alınmış ve o da bir Hürriyet yayını olarak piyasaya sürülmüştür. Tröstleşme çabası bu kadarla da kalmamıştır. Hürriyet bunların ardından magazin sahasının da dışına taşmış, bulvar gazeteciliğinin ötesinde «Düşünenlerin gazetesi» sloganı ile Amerikan Gazetelerine benzer, tekniği ve baskısı ile kâğıdı mükemmel, ama iddiasının aksine fikri muhtevası zayıf bir gündelik gazete daha çıkarmıştır. Bunun da adına Yeni Gazete denmiş ve böylece Türkiyede ilk defa 50 kuruşa satılan bir gündelik ortaya çıkarılmıştır. Gene Amerika taklidi bir davranışla da bu düşünenlerin gazetesi sıfatını taşıyan gazete haftada altı gün yayınlanıp, yedinci gün bunun yerine bir resimli magazin dergisi, «Ekstra» çıkartılmaya başlanmıştır. Böylece Hürriyet, Türk basınını tekel altına alma yolunda önemli adımlar atmıştır. Gidiş, tehlikelidir.

ÇAVDAR KÖYÜNDEN HALİL İBRAM'IN MEKTUBU

Samim Kocagöz

Ey Toplumcu Beylerim!

Ey Türkiye İşçi Parti'li partisiz; Ey Sosyalist Kültür Dernek'li derneksiz toplumcu aydın beylerim! Dün gece (1 Mart 1965) köyün kahvesinde oturup Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki konuşmaları ıradyodan köycek dinledikten sonra, önce hatırı şerifinizi sual eder, sağlık ve esenlikte berdevam olmanızı Cenabı Bari'den niyaz eylerim. Bizim yakadan sual olunacak olursa, bizim köyde tütün ekilmediğinden asayiş berkemaldir. Partiler arası külâh kapmaca oyunları yoktur. Balat Ovasını da su bastığından bu yıl pamuk işlerinin geri kalmamasına, çapa, toplama işlerinden alacağımız gündeliklerin ovadaki suyun içine gömülmemesine duacıyız.

Dün gece, Samıt'ın kahvesinde içtima edip, kendi kendine söyleyen (içine pil katınca) ıradyodan büyüklerimizin verdiği nutuklara bir güzel kulak verdik. Yeni Başbakanımız Suat Beyin icra buyuracağı işleri *diğer parti başları beğenecek mi, beğenmiyecek mi?* diye çok meraklandık. İsmet Paşamız *azbuçuk iğneli çuvaldızlı* konuştu gibi. Gibi dediysem, bunu öteki Başkanların fazlaca öfkesin*den anladık. Asıl diyeceğim*, Adalet Partisi namı hesabına söz eden sayın beyimizin söyledikleri kula*ğımıza hiç de yabancı gelmedi: İşçilerimiz, ırgatlarımız, topraksız köylümüz, küçük esnafımız, sıkıntı içindeki halkımız... Gibisine* sözler etti. Kahvenin içinde birbirimize girdik Amat, Memet Hasan, Hüsen... *Ula biz bu lâfları daha önce nirden duyduk?* Dedik. Muhtarımız, taşı gediğine kattı: *Ulen imansızlar! Hepiniz yeni türeme* İşçi Partisi'ne ağdığınızdan, bu lâfları oradan öğrendiniz. Bizim Parti de armut toplamıyor ya!. Dedi Deyince de aklımız başımıza geldi. İlçe'de İşçi Partisi kurulurken, «*Ulen bütün partilerde* iş kalmadı, varalım bakalım bu yeniler ne diyecek?» diye gitmiştik. Başkanımız diye karşımıza bir Memet Ali Bey çıkardılar kim, bey gör. Konuşması bir yana, adamın bir karış toprağı yokmuş. Ve de ne hanı, ne hamamı, ne de apartumanı varmış. Aferin çektik. İşte biz, köylünün, ırgadın, esnafın, dar gelirli vatandaşın sözünün edildiğini ilkin bu Memet Beyden duyduk. Iradyodaki Süleyman Beyin omuzdaşı ne de olsa akıllı kişi olacak ki, millet öte yakaya ağmasın diyerekten, İşçi Partisi purgramını özelcilikle salata edip önümüze sürmekte. Iradyoyu kapayıp bir süre Amat, Memet, Hasan, Hüsen, sen ben bizim oğlan dertleştik. Ben, hiç kasvet çekmeyin arkadaşlar, yarın ilçeye varır, meseleyi anlarım, dedim. Gece uykularım haram oldu. Bu sabah erkenden yayan Burunköye dağ yolundan vardım. Oradan Seyit Ali'nin eşeğini alıp, Bağarası süse yolundan ilçeye vardım. İlçedeki parti yöneticileri, «Kulakasma, iş olacağına varır. Partimizin ağzı ile konuşulduğunun sen bile farkına varmışsın.. Başkaca kimse yutmaz. Bizim parti Devletcidir. Onlar Özelci. Ya devletcilik olur, ya özelcilik.. Bu işin salatası olmaz...» dediler. Toprak işini her bir parti Meclis'te yapacağız, edeceğiz, yapılmalıdır. Anayasada yeri vardır diye hep ele aldı. Memet Ali Beyin konuştuğu toplantıda konuşan bizim Kocagözlerin Samim Bey ce bu işi hiçbir parti edemez, İşçi Partisini bekliyeceksiniz dedi. Bu mesele ne olacak? Di*yerekten sordum*. İlçedeki arkadaşlar, «Vallah bilmeyiz, yeni hükümet ne eder?. Ama git bir yol da *Samim Beye danış» dediler*. Bizim Kocagözlerin oğlu, şu sıra Söke'de yokmuş, İzmir'deymiş. *On bangonot yol parasını, gidip gelme*, gözden çıkarıp yanına vardım. Beni görünce pek sevinci: «*Vay İbram, seni bu kışta kıyamette* bu yakaya hangi örüzger attı?» Diye sordu. Ben de, «Esen ö*rüzger Söke örüzgeri deel*, memleket içinde bir örüzger esmekte ki, tozdan dumandan ferman okunmamakta.. Bu örüzgerin ne vakit kösüleceğini danışmıya geldim..» karşılığını verdim. «Hoş geldin safa geldin, geç buyur..» Dedi. Bir odaya girdik, dörtbir yakası kitap. «Ule Kocagözoğlu, bu kitapların tümünü okudun mu?» Diye sual ettim. Güldü, kitabı mitabı bırak da derdini söyle, karşılığını verdi. Aldım sözü gececki ıradyo meselesinden, Meclis'ten çıkacak toprak işine getirdim. Sen, bu işi hiçbir parti edemez buyurdun, bunlarsa herhal edeceğiz demekteler. Edeceklerse ne vakit ederler. Sonracığıma ıradyodan öğrendik ki, bütün partiler, İşçi Partisinin ağzı ile konuşmakta...»

Samim Bey, bir uzunca düşündü: «Ben de ıradyoyu bir tamam dinledim. Gelgör ki içime hiç de umut düşmedi. İşçi Partisinden başka parti yapsa bile bu toprak reformunu dörtbaşı bayındır yapamaz, göstermelik olur. Hani 1945'teki toprak kanunu gibi askıda kalır. Yine de siz İşçi Partisini bekliyeceksiniz...» Aklım karıştı: «İyi, güzel bekliyelim emme, ne vakite dek bekliyeceğiz?» Aldığım karşılık hiç de iyi deeldi. Tâ 1969 seçimlerine dek bekliyecekmişiz Memet Ali Beyin demesine göre. *Aman zaman demeye* kalmadı. Kayvaları içerken, Samim Bey dedi ki: «İbram, kusura kalma, be*nim 1969'dan da umudum* kesilmekte..» «Aman Bey, deme, bir umudumuz siz toplumcuyuz diyen kişilerde kaldı, bu *nasıl bir söz?»* Kocagözoğlu, bana bi civare verdi. Kulağını aç da beni dinle İbram, benim de *umut bağladığım* bütün toplumcu aydınlar, bölük bölük olmuş, meseleleri kafa kafaya verip, bir kuruluşun altında toplanıp, içine girip hal etmek yolunu tutmuyorlar...» Uzatmıyalım, anlattı anlattı anlattı.. *Ben de işi* bir güzel anladım. Samim Beye, erkeksen, bu dediklerini benim bir dilekçem olarak, bizim köylerin bir dilekçesi olarak, yaz dedim. Erkeklik ne günlere kaldı İbram, diye makineye bir kâğıt doladı, buyur söyle yazalım, dedi. İşte yazmaktayız:

Once söze Ey Sosyalist Kültür Dernek'li aydın beylerimiz diyerekten başlıyalım. Sırayı şaşırmadan hepsini sıralıyalım: İşini çok beğendim doğrusu.. Bir dernek kurmuşsunuz, toplumcu düşünceleri, sosyalist düşünceyi memlekete duyurup öğretecekmişsiniz. Her Cumartesi akşamı toplanıp nutuklar, konferanslar veriyormuşsunuz. Karşılıklı birbirinizi dinleyip bir hoşça vakit geçiriyormuşsunuz. Hoşça vakit dedimse, alınmayın, elbette bilenler bilmeyenlere birçok şeyler öğretiyordur. Bir de YÖN diyerekten güzel bir gazete çıkarıyormuşsunuz. Bu gazete aşağı yukarı Derneğinizin fikirlerini ortalığa saçmaktaymış. Bu da güzel, okur yazarlar için elbette yararlıdır. Emmeciğime, şimdi bana kulak verin hele: Bizim köyde kimsenin bu işlerden haberi yok. Samim Bey diyor ki, olsun olmasın, önce memleket gençliği, memleket aydınları (aydınlanacak) sonra sizin dertlerinizi kendiliğinden hal etme yolunu bulacaklar... **Pardun** doğrusu bu aklınıza.. Biz öldük bittik be yahu!.. Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olacaksınız! Nasıl *mı?* Bütün toplumcu aydınlar bir araya gelip bize hemen el uzatmadığınız için... Hemen eyleme *geçmediğiniz için*.. *Bu meseleyi* içinizden Doğan Avcıoğlu Beye Samim Bey açmış, yazmış da.. *İşçi Partisi içinde niçin bulunmu*yorsunuz diye sormuş; sonra da bir masaya oturup alıp vereme*diklerimizi konuşalım demiş*. Avcıoğlumuz, olur, konuşalım demiş.. Biz, partiye karşı değiliz, o*nu destekliyoruz, bir bakıma da* duyulmasına, yayılmasına yardım ediyoruz sayılır fikirlerimizle.. demiş. Sonracığıma Samim Bey, bir dengine getirip Memet Ali Beyimizin ağzını aramış: O da «Partinin kapıları herkese, her vatandaşa açıktır» buyuran gelir, oturur..» demiş. Bu lâf da iyi güzel. Amma velâkin bir çıkar yol bulup hiçbir vakit biraraya gelememişsiniz. Şimdi diyeceğim o ki, Sosyalist Kültür Derneğinden sonra sıra partiye geldi: Ey İşçi Partili Beylerim, Anadolu toprağında parti, gelişip şahlanırken, içinizde bir takım çelişmeler çıkmış. Her partide olur ama sizde olmamalı. Tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan çıktı lâflarını edecek sıra değil. Parti içinde çok güçlü bir disiplin koymuşsunuz, Meclisteki tek adamımız Niyazi Beyi bile sizden izin almadan söz etti diye partiden çıkarmak istemişsiniz. O da istifa etmiş. Bir suçu da dünyanın çok âlim bir adam varmış, İngiliz'den nasıl böyle adam çıkmış şaştım ya.. Bu büyük adamla Niyazi Bey konuşmuş. Vallah Beyler bu işi anlamadım. Biz, köyde kayvaya varmadan kiminle konuşalım, kiminle konuşmayalım diyerekten parti merkezinden izin mi alacağız? Kos koca Meclis'teki bir adama böyle mamele olur mu? Uzatmıyalım, *hemen içerde bir çıkaranları* yola getirip, bir anlaşmaya varmalı. Bu memleketin koşulları neyi ge*rektiriyorsa, öylece purgıram da*hilinde amel edip, biz köylülere acilen el uzatmalı. Sonracığıma Sos*yalist Kültür Derneğindeki Beyler* biraz aşağıdan, sizler de, onlarca biraz aşağıdan alıp, ve de bilûmum *ilerici aydınları bir bir toplayıp* partiyi kavi bir hale getirmeli. Kimse kimseyi baş oldu, kimse *kimseyi öne geçti, arkada kaldı di*ye didiklememeli. Diyeceğim, şimdiye dek başka partilerde gördü*ğümüz külâh kapmaca oyunlarına* girişilmemeli. Memet Ali Bey biraz alçak gönüllülük edip, partinin kapısı açık, *gelen gelir, diyecek* yerde, «buyurun gelin arkadaşlar» demeli. Sosyalist Kültür Derneğin*deki İlerici Beyler de* Cumartesi muhabbetlerini ileriye atıp, «arkadaş, biz de bu partide varız!» diyebilmeli. Ey İşçi Partili, Sosyalist Dernekli, partisiz, derneksiz aydınlar! **BIRLEŞINIZ!** Biz, köylüyü, emekçiyi bir yol kurtarınız.. Vakit bu vakittir, saat bu saattir. Sizin ağzınızla ortalıkta dolaşanları yeniniz. Ondan sonra aranızda paylaşılacak bir koz varsa, paylaşırsınız. Hem de paylaşma olanağını memlekete getirdikten sonra.. Benim, ben Çavdar köyünden Halil İbram'ın aklı bu işlere bu kadar eriyor. Biz köylüler çok derin bilimden anlamayız, bize toprak gerek, bize su gerek.. Bize ekmek azık gerek. Bugünlerin, bu yılların fırsatını kaçıracak olursanız, bir daha 1969'lara değil, işimiz 2000 yıllarına kalacak. Ruzu Mahşerde iki elimiz ne İşçi Partisi'nin, ne Sosyalist Kültür Derneğinin, ne de ilerici aydınların ayrı ayrı yakasındadır; hepinizin, bütün ilerici aydınların yakasındadır. Bizi **NUTUKÇULARIN** elinde bırakmayın, ve de siz de nutukları bir yana bırakın. Diyeceklerim bu kadardır şimdilik. Tekrar mahsus selâm eder, hatırı şerifinizin nahal olduğunu bir yol daha sual eylerim. Iradyo olmasaydı, Meclis'te olup bitenlerden de haberimiz olmıyacaktı. Sizler bakalım bizlere sesinizi nahal ulaştıracaksınız. Bölük bölük kakrsanız, zor duyurursunuz. Haydi kalın sağlıkla, esenlikle, ve de birbirinize çektiğiniz nutuklarla, yazdığınız yazılarla...

Ha, bu mektubu yazdırdıktan sonra, «erkeklik merkeklik dedik emme Samim Bey, seni partiden, dernekten s.. etmesinde yazdın diye.» sormak aklıma geldi. Kocagözoğlu, «Yok Halil İbram Efendi, memlekette bu kadarlık demokrasi bulunur...» karşılığını verdi. «Ulen bu dimokrasi hâlâ var mı?» diye sual ettiğimde, «O olmasa adım atamayız..» buyurdu Samim Bey. Memlekette var diyelim emme, partilerin içinde, derneklerin içinde var mı yok mu kuşkudayım doğrusu.. Olsa, millet bölük pörçük ilerciyim diyerekten, memleketin bu sıkışık zamanında, dolaşmaz herhal.. Neyse lâfı uzatmıyalım.. İlçenin otobüsüne yetişeceğiz. Köye de dünya kadar yol var.. Size de var dünya *kadar yol köye varmıya, ya!..*

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

İBNİ - HALDUN

Ömer Uzegan
(Cezayir Turizm Bakanı)

Ebu Zeyd Abdurrahman İbni-Haldun Tunus'ta 27 Mart 1322'de doğdu. Ama Ondördüncü yüzyıl Magribini tanıtmak için eşsiz bir kaynak olan, Arapların, yabancıların ve Berberilerin evrensel tarihi «Kitabül-İbar» ın uzun önsözü «Mukaddime», Cezayir'in Oran eyaletinde, Frenda'nın yakınında Taugzut'ta İbni-Salâm kalesinde yazıldı.

Yurttaşımızın, mitolojiden ve vak'anüvislikten apayrı bir yol izleyen ilk tarihçi olduğunu herkes teslim eder. İbni-Halbun, ayrıca Ondokuzuncu yüzyılın statik filozoflarının öncüsü sayılır.

Bu küçümsenecek bir başarı değildir. Eğer İbni-Haldun sübjektif ile objektif arasındaki ayırımı, tarih felsefesiyle tarih bilimi arasındaki ayırımı yapmamış olsaydı bile, sadece toplumsal tarihte metodlu araştırmanın kurucusu olması ona anıtlar dikmemize yeterdi. Gerçekten İbni-Haldun en büyük değerde bir düşünürdü.

İbni-Haldun, tarih biliminin yaratıcısıdır. 31 Aralık 1965 günü İbni-Haldun Konferans Salonunda başkentlilere hitap eden büyük konrefansçı Yves Lacoste bu gerçeği ispat etmiştir.

Hareket halinde bir toplumun temel kavramları, sosyal olayların ekonomik, teknik, psikolojik ve ruhsal bileştiricilerden gelen çapraşık kanunlara tâbi oldukları dâhice kavramı ilk olarak Cezayir'de ortaya atılmıştır.

İşte İbni-Haldun'dan modern bir dünya görüşüne ışık tutan birkaç söz:

«Milletleri birbirinden ayıran şey menşeleri değildir; milletleri birbirinden ayırt eden şey örf ve âdetleri ve karakteristik özellikleridir. Bütün bu özellikler nesillerden nesillere değişir.» (Cilt I. S. 168)

«Bir insanın karakteri, doğuştan mizacına değil, edindiği huylara alışkanlıklara bağlıdır.» (Cilt II, Sayfa 263).

«Ayrı ayrı kavimlerin örf ve âdetlerinde ve kurumlarında görülen farklar, bu kavimlerin geçimlerini sağlayış tarzlarına bağlıdır. (Cilt II, Sayfa 234)

Sosyolojinin tanyeri ağırdığı zaman, İbni-Haldun *Arap-İslâm dü*şüncesini bir materyalist teoriyle zenginleştiriyor. Bu henüz kekeleyen bir teoridir ama yalnız onun çağı için değil bizim çağımız için de *dâhice bir başarıdır.*

İbni-Haldun gözleme ve deneye dayanarak, kentlilerle toprağın insanları arasındaki çelişmenin kanunlarını, feodal toplumun genel ni*teliğine uygun olarak hükümdarların «Tanrıdan gelme» karakterini* yıkıp, Müslümanlığın eşitlik prensiplerini doğrular biçimde dialektik materyalizmin tabii fenomenlerine uygun olarak doğan, gelişen ve *yokolan hanedan soylarının ömürlerine hükmeden kanunları bulabil*miştir.

Daha sosyolojinin tanyeri ağarırken İbni-Haldun yaşayış tarzı ile *düşünüş tarzı arasındaki ilişkiyi ilk olarak keşfetmiş, fizyolojinin ko*nusu üzerindeki ve ruhun da fizyoloji üzerinde etkisini ilk o belirtmiştir. Bu, bugün psiko-somatik tıbbın herkesçe bilinen bir konusu*dur ama bundan 500 yıl önce, yoksulların dine inançlarının derinliği*ni, varlıkların da inanç zayıflığını besi tarzı ile ilgili, fizyolojik ve sosyal nedenlerle açıklıyabilmek az şey değildir.

*Yaşayış tarzının psikolojinin bir unsuru olduğu besbellidir ve dev*rimciler heryerde militanların, bakanların, devlet kadrosunun burjuvalaşmaması için uyanık bulunmak gereğini duymaktadırlar.

Hiç şüphe yok ki sorun o kadar basit ve şematik olamaz. Sosyal katlar sadece tüketim ve gelir bakımından birbirlerinden ayrılmazlar.

Halduncu çözümlemeden sonra Marksist olsun, Ekzistansiyalist *olsun birçok ilerlemeler oldu. Ekonomik-sosyal tarih ilk perspektifle*rini değiştirdi ve ilksel zengin-yoksul ayırımını aştı. Yeni ekonomik-sosyal tarih insanın insan tarafından sömürülmesini inceler, toplumu değer yaratıcılarla artık-değer gaspedicilere ayırır.

Geri kalmış ülkelerin durumunu başarı ile inceleyen dostumuz *Yves Lacoste, Çin, Hint ya da Arap toplumlarının, sanayi uygarlığının* doğmasına yardım eden bir kapitalist müteşebbis sınıfını niçin yaratamadığını anlamak için İbni-Haldun'a başvurmanın gerekli olduğu*nu bize hatırlatıyor.*

Sömürgeci ya da sözde Marksist Avrupalı tarihçiler, gecikmemizi taassupla, İçtihat Devrinin kapanmasıyla, serbest tartışmaların, teo*lojik araştırmaların sona ermesiyle, özgür düşüncenin hapsedilmesiy*le, sosyal ilerlemeye düşmanlıkla açıklamaya gayret ederler.

Bilimsel tarih bu iddiaları yalanlıyor. O zamanlar teknik ve kül*türel plânda Avrupa'dan daha ileri olan Arap dünyasında bilimsel* düşüncenin gelişmesinin yavaşlaması, başka faktörlerle birlikte, Uzak Doğu pazarlarının kaybından sonra toprak mülkiyetine yatırım yapan *tüccar sınıfının* ekonomik bakımdan düşüşünün sonucudur.

Yazı feodal ve kolonyal safhadan, kendikendini yönetme (Autogestion) yoluyla, kapitalist olmayan kuruluşa birdenbire geçen Cezayir örneği bu gerçeği göz önünde tutmuştur.

Biz sömürgeciliği ve onun desteği olan büyük toprak sahiplerini bir yandan yobazlık, bir yandan da Garpçı reformizm biçiminde beliren ideolojileriyle birlikte ezdik.

Biz milli burjuvaziyi de ezdik. Çünkü Milli Kurtuluş Cephesi «F.L.N.» Arap-Müslüman çerçeve içinde bilimsel sosyalizmi uygulayarak, yani dostumuz Jacques Berques'in da öğütlediği gibi, etkili ile gerçek arasında, özgüllük ile evrensellik arasında dialetik sentezi başararak doğru yolu tutabildi.

Bu biçim bakımından Millî, sığa bakımından Sosyal devrim yapma prensipinin ta kendisi değil midir?

Arap Dünyasında, otuz yıldan beri, bir yandan henüz bülûğa ermemiş Marksistlerin çocukça aceleciliğine karşı, öte yandan da yüzleri romantik geçmişe çevrili tutuculara karşı, Halduncu Düşünceyi üstün kılmak için çetin bir ideolojik savaş verilmektedir.

İbni-Haldun'un etrafında devrimcilerin birleşmesi, hiç şüphe yok ki, Cezayir'in sosyalizm yolunun zaferini perçinleyecektir.

Bu devrimci birlik evrensel bilime de orijinal ve zengin yeni bir katkının doğuşunu sağlıyabilir.

Çeviren: M.B.

BATICILIK, ULUSÇULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER: V

TENEKE uygarlığı

Batı uygarlığı karşısında İslâm uygarlığının, sanımca en münasip adı «teneke uygarlığı» dır. Esası, içindeki petrolü boşaltılmış gaz tenekesidir. Halk onu alır, evinin damını veya duvarını yamar; onun içinde su taşır; onun içinde su içer; onun içinde yıkanır. Hattâ «tenekecilik» adında bir de meslekî farklılaşma meydana getirmek suretiyle bu maddenin ekonomik gelişmeye de bir faydası olur!..

Niyazi BERKES

Tanzimat batıcılığına karşı tepkinin temsilcilerinden biri olarak Namık Kemal'in batılılaşma ve toplumsal devrim hakkındaki görüşüne göre yapılan en *önemli reformun* yani Kanun-u Esasi rejiminin kaçınılmaz sonucu Abdülhamit rejimi oldu.

Abdülhamit rejimi, bizdeki genel bir sanının zıddına, Namık Kemalin görüşünün bir devamından, hatta onun uygulanmasından, hukukan yerleştirilmesinden başka bir şey değildir. Namık Kemal gibi düşünenlerle Abdülhamit arasındaki çatışma, batılılaşma ve «biz» ile ilgili meselelerden değil, üzerinde uzlaşılmış olan saltanat ve hilâfet anayasası düzeninde egemen iradenin toplumun temsilcisi parlamento mu, hükûmet mi, yoksa sultan-halifede mi olacağı meselesinden çıkmıştır. Bizim konumuz olan meselede Namık Kemal, Midhat Paşa, Abdülhamit gibi zatlar arasında bir ayrılık yoktur. Abdülhamidin anayasa karşıtı olduğu sonradan çıkma, ve Türk toplumunun karşılaştığı baş meselenin bir anayasa meselesi olduğu sanısının devamından doğma bir şeydir. Bu *kişilerin temsil ettiği çatışmalar bu* baş meselenin kendisi üzerinde değil, istenen yasalı düzende egemenliğin kullanılması meselesindeydi. Nitekim, bu meselede Namık Kemal ile Midhat Paşa arasında da temelli bir ayrılık olduğunu birçok alâmetlerden çıkarabiliriz, fakat işler o merhaleye gelemediğinden bu ayrılık patlak vermemiştir. Namık Kemal'in, padişah ve halife altında merkeziyetçi bir devlet, Midhat Paşanın ise adem-i merkeziyetçi bir devlet taraftarı olduğunu gösteren izler vardır ve Abdülhamit bu meselede Namık Kemal'in kendi tarafını tutmuş olmasını sonradan istismar ederek Kemal'i Anayasaya aleyhtar bir kişi olarak göstermeğe kalkmıştır. Bunun gerçekteki anlamını kavrarsak, Namık Kemal'in trajedisini daha iyi kavrarız. Çünkü, doğruyu söylemek gerekirse, ana dâvâda tutulan görüş açısından tutarlı olan Namık Kemal değil, Abdülhamittir. Namık Kemal, *kendi fikirlerinin yarattığı* rejimin kurbanı oldu.

Abdülhamit rejimi, ne eski Osmanlı - İslâm, ne de yeni Batıcı - Tanzimat rejimi ne benzer. Namık Kemal'in batı ve «biz» ayırımında batıyı topumcu açıdan görememeyişi «biz» konusunda muhafazacı kalışı yüzünden Abdülhamit rejimi başka bir «biz» cilik görüşünün yani İslâmcılık anlayışının zaferi ile sonuçlandı. Abdülhamit rejiminin üstün görüşü İslâmcılık oldu.

Bu rejimin, Türk toplumu için ne felâketli bir rejim olacağını, anayasa reformu ile önleneceği sanılan yıkımın nasıl otuz üç yıl daha süreceğini kimse kestiremedi.

Şimdi, Namık Kemal'in batıdan gelen tabiî haklar nazariyesi ile «biz» den alına fıkıh nazariyesinin yan-yanalığından doğan bu Abdülhamit rejiminin özelliklerine bakarsak hem bu İslâmcılık tepkisinin *temel görüşünü, hem de batı etkisi* meselesinin ne hale geldiğini, batılılaşma ile «biz» leşmenin nasıl birbirine büsbütün aykırı ve çelişik hale geldiğini, birinin ötekini nasıl karşılıklı olarak topluma zararlı olacak şekilde ittiğini göreceğiz. Batılılaşma ile «biz» leşme arasında o devirde gördüğünüz çatışıklığa benzer eğilimlerin nasıl bugünkü dönemimizde de bulunduğuna göreceğiz.

ISLAMCILIĞIN UYGARLIK GÖRÜŞÜ

İslâmcılara göre, batıcıların istediği batılılaşma ne mümkündür, ne de gerekli. Batının uygarlığı Hiristiyan uygarlığıdır. Halbuki biz İslâm uygarlığındanız. İslâmcıların anladığı İslâmlık, sadece bir din değildir, bir uygarlıktır. Demek ki «uygarlık» kavramı onların arasına da girmiş, uygarlık Avrupa'ya özel bir şey olmaktan çıkarılmıştır. Nasıl batı uygarlığı her şeyi ile Hiristiyan uygarlığı ise, İslâmlık da müesseseleri ile, kanunları ile, değerleri ile bir İslâm uygarlığıdır. Daha doğrusu böyle idi. Osmanlılık daha sonra Tanzimat bu uygarlığı, din-devlet ayırımı yapmak suretiyle bozmuştur. Şimdi batıdan uygarlık almağa kalkışılacağına eski, klâsik İslâm uygarlığına dönüp onu diriltmeli, gerçekleştirmelidir. Tanzimatın peykçi batıcılığından Namık Kemal'in ikiciliğine geçtikten sonra şimdi birincinin salt batıcılığının zıddı olan İslâmcı görüşe gelmiş oluyoruz.

Bu görüşe *göre, batı uygarlığının ilmi*, fenni, endüstrisi, kişi çalışması ve özgürlüğü varsa İslâm uygarlığının da var. Zaten Tanzimatçı batıcıların Avrupa'nın sandığı medeniyet aslında Müslümanlardan alınmalıdır, çünkü onların Hiristiyanlığı bâtıl olduğundan o bir uygarlık yaratamaz, ancak karanlık yaratabilir. Vaktaki, Hiristiyanlar Müslümanlıktan uygarlık almağa başladılar, o zaman karanlıklardan kurtulmağa, terakki etmeğe başladılar. Yani medeniyetin kaynağı bizde. Şimdi onu kaptırıp Hiristiyanlardan medeniyet almağa kalkıyoruz. Biz, yalnız şeriatı uygulayan Osmanlı Müslümanlığının sırf şeriatı uygulamamış olması yüzünden, sonra da Tanzimatta batılılaşma sevdasına düşüldüğünden kendimizi Hiristiyanlara esir ettik. Çare İslâm uygarlığına dönmede, özellikle onun ruhu olan şeriatı, kanun filân gibi şeriat dışı şeyleri bırakıp yüzde yüz uygulamakta.

Demek ki bu alafranga İslâmcıların anladığı İslâmlık Osmanlı, Türk, hatta Ortaçağ Müslümanlığı değil Hazreti Omer hatta Peygamber zamanına kadar getirdikleri hayali bir Müslümanlıktır. Onların sanısı zıddına, bu Müslümanlık tarihte hayatın her yanını kaplayan bir din olmağa kalktığı zaman daima ilim ve fenne hatta devlete aykırı olmuştur. Türk geleneklerinde ise hayatın ve devletin her yanından ayrılarak sadace bir hukuk veya halkın ibadet ve örfü şekline konduğu zamanlarda ilim, fen ve felsefe ilerliyebilmiştir. İslâmcıların tarihe baştanbaşa aykırı olan görüşleri İslâmlık adına bireyci ve akılcı bir ideoloji düzmek istemelerinden ileri gelir. Bugün bile bu *ideolojinin ileri sürüldüğü Pakistan'da bu*na İslâmlık değil, İngilzce olarak (çünkü bunun hiç bir Müslüman dilinde karşılığı yoktur, yani tamamen sonradan uydurma bir şeydir) Islamic Ideology denmektedir.

Bu görüşe göre şeriat bir devlet için araç değil, amaçtır. Şeriat, Avrupa'da olduğu söylenen uygarlığa karşıt prensipleri olan ayrı bir uygarlığın ifadesidir. Tanrıya inanmaktan ilme, fenne hatta yıkanmaya veya diş fırçalamaya kadar içinde herşey var. Namazın ve orucun bile ilmi ve fennî hakikatleri vardır. Avrupa*lılar bu hakikatlerden gafil olduğundan* bunları deney yolları ile bulunan şeyler sanırlar. Halbuki Peygamberimiz bütün bunları hazırca bize bildirmiştir.

Evvelce söylediğimiz gibi İslâm anlayışında örgütlü toplum görüşü yoktur. O, bireyler yığını ile ilgilidir. Hangi aileden kavimden, dilden, hattâ devletten olursa olsun inançta birliktir. Onun için tarihte çok Müslüman hükûmetleri olduğu halde, hiç bir zaman İslâm Devleti olmamıştır. Devlet şekilleri İslâmlıktan çıkmamış, ondan önce gelmiş ve aldığı İslâmlığa da one göre şekil vermiş din ile toplum arasında *ancak bu şekilde bir örgütleme* meydana gelebilmiştir. Halbuki, şimdi bu İslâmcılar nazarında İslâm uygarlığı bir inanan kişiler yığını ve sözde İslâmlıktan gelen uygarlık araçları yığınıdır. Bu kadar hayali ve tarih gerçeklerinden yoksun yapma, bireyci ve akılcı bir «biz» görüşünün, *yalnız* Osmanlı İmparatorluğunda değil bütün dünyadaki Müslümanların toplumsal örgütlerinin ve «biz» liklerinin allak bullak olduğu bir devirde, ne kadar yıkıcı ve dağıtıcı bir rol oynama tehlikesi taşıdığını, bunun Osmanlı İmaparatorluğundaki uygulanmasında göreceğiz.

BATI, İSLÂM UYGARLIĞININ GÖBEĞİNDE

Bu dönemde din ve şeriatın bol bol lâkırdısı edildiğine, batı yugarlığına karşı yazarların İslâm uygarlığının üstünlüklerinden atıp tuttuklarına bakarak, bütün kapıların «gâvur» uygarlığına kapandığını, toplumun batı etkisinden kurtularak, sözü edilen İslâm uygarlığını yaratma işine koyulduğunu sanmamalıyız. Bu bireyci uygarlık görüşü her hangi bir toplum örgütü ve özellikle toplum değişmesi görüşünden tamamiyle mahrumdur. Bundan ötürü, bireyciliğine ve akılcılığına yani alafrangalığına rağmen, toplum ve devrim meselelerine geldi mi Namık Kemalden de daha gerilere döner.

O, gözünü böyle arkaya çevirmiş bakarken, *batı uygarlığı, fırsat bu fırsat*, elini kolunu sallaya sallaya, Tanzimatta olduğunundan da daha derinlere, her yere girer. Batı ekonomisinin hükümranlığı, hilâfet imparatorluğunun başkentinin göbeğinde Düyun-u Umumiye İstaraporluğu şeklinde yerleşir.

Tanzimatın peykçilik devrinde, Menderes modelinde olduğu gibi, devletin siyasi bağımsızlığı yoktu, fakat o zaman Düyun-u Umumiye İmparatorluğu diye bir şey de yoktu. Şimdi, Abdülhamit zamanında durum bunun tersi. Batının artık dış kaleye ihtiyacı yok. Peykçilik devri kalenin içine girişi hazırlamış, kaleye girilmiş, ondan sonra devlete: «Siyasette bağımsızsın, ister Rusyaya dön, ister Fransaya; biz içeride yerleştikten sonra, istediğin yere dön» diyorlar; bizim halkımız da buna bakarak Abdülhamidin yedi düvelden bağımsız olduğunu sanırdı.

Bütün Dünya Müslümanlığında Ab*dülhamidin siyasette en bağımsız* İslâm hükümdarı olduğu sanısı olan devirde batı her türlü temsilcisi, her türlü aracı ile bu İslâm imparatorluğunun içinde cirit oynamaktadır. Tek giremedikleri yer Mekek ile Medine (bu da bizim sanımız. Gerçekte çeşitli yollarla oraya bile giren batılılar olmuştur. Bunların en meşhuru, Holandalı şarkiyatçı ve Holanda hükûmetine müşavirlik yapan Snouck-Hurgronje Mekke hakkında tek bilmsel kitabı yazan adamdır).

A.I.D. VE DÜYUN-U UMUMİYE

O devirde bir Türk İstanbul'dan Halep'e bile zor giderdi. O da Cevdet Paşa gibi bir devlet adamı ise. Eğer aydınsa, Bursa'ya bile zor giderdi. Eğer halktan ise, en kabadayısı mahallesinin ötesine ancak gidebilirdi. İmparatorluğun topraklarında asıl trafik batılıların elinde. İngiliz, Alman, Fransız, Rus mühendisleri, ar*keologları, seyyahları, coğrafyacıları, hari*tacıları, bitki ve hayvan bilginleri dolaşıyor. Ellerinde âletler, dağını taşını ölçüyorlar, haritalarını çiziyorlar, madenlerinden, petrollerinden örnekler alıyorlar. Kuşlarına, örümceklerine, sülüklerine varıncaya kadar inceliyorlar. Topraklarını kazarak tabaka tabaka *medeniyetler* çıkarıyorlar. Altlarında katır, sırtlarında çadır, bizim Müslümanlıkla meşgul aydınlar gibi yol yok, geçit yok demeksizin, el atmadık yer, karıştırmadık köşe bırakmıyorlar. Adamlar hayretler içinde: dünyanın tarihçe, uygarlıkça, kaynaklarca en zengin bir bölgesinin üstünde âtıl ve fakir bir millet oturuyor. Bu böyle olmaz, yağma yok demeğe başlıyorlar. Bir Alman basit bir şelâle karşısında bile coşuyor: «Bu su böyle akar? diyor. «Ya böyle akar» diyorlar. «E, siz böyle bakar?» diye bağırıyor adam.

Batı imparatorluk topraklarının üstünde mühendis, zoolog, coğrafyacı ve madenci olarak ayaklanmış böyle dolaşırken, batıcıların o kadar özlediği «hürriyet» ile «maarif», biri Meclis-i Mebusan şeklinde yokedilmiş, diğeri de korku ve şüphe hedefi haline gelmiş. Bunlara karşı olumsuz davranış alabilen devlet, Düyun-u *Umumiyeye yan bakmak şöyle dursun*, onun önünde eğilmiş, ondan medet umuyor. Bugün nasıl AID teşkilâtı, devlet teşkilâtından fazla canlı ve faal ise o zaman da bu D.U. Türkiyenin köşesini bucağını, hesabını kitabını Türklerden daha iyi biliyor. Devletin yegâne derin nüfuz sahibi olan, eli her yere uzanan teşkilâtı hafiye ve emniyet teşkilâtıdır. Onun dışında en önemli işlerde batı uygarlığının kalesi D. U. ön safta. Maliye, nafia ve önemli yatırım işleri tamamiyle onun sahası. Bütün kaynaklara el konmuştur.

TENEKE UYGARLIĞI

İşte, İslâm uygarlığının batı uygarlığı karşısındaki gerçek durumu. Bu uygarlığın sanımca, en münasip adı «teneke uygarlığı» dır. Esası, içindeki petrolü boşaltılmış gaz tenekesidir. Halk onu alır, evinin damını veya duvarını yamar; onun içinde su taşır; onun içinde su içer; onun içinde yıkanır. Hatta «tenekecilik» adında bir de meslekî farklılaşma meydana getirmek suretiyle bu maddenin ekonomik gelişmeye de bir faydası olur.

Bu teneke uygarlığı içinde yaşayan toplum karşısında devletin çok itina ile, çok titizlikle üstünde durduğu şey, tenekeyi batı uygarlığının tesirlerine karşı

Sultan Abdülhamit

galvanize ederek bir totalitericilik kurmaktır. Liberalizm yalnız Batılılara mahsustur. Onun için bu liberalizm uygarlığının etkilerinin sızdığı okumuz kafasına uygarlık ideali, inadına, bir bireycilik ve liberalizm şeklinde bir kurt gibi sokulur, onu için için kemirmeğe başlar, herhangi bir toplumcu görüşün yeşermesine hiç imkân bırakmaz.

JAPON EFSANESİ

Bu dönemin özelliklerinden biri de yenilenme, kaklınma isteklerini kökünden baltalayan bir *gelenekçilik fikriyatının* yerleşmesi, bunun en su götürmez delili olarak da düşün hayatımızdan bir türlü sökülüp atılamıyan bir «Japon Efsanesi»nin yaratılması oldu. Batı uygarlığının karşısında ayakta durabilmek için toplumsal yapıda değişiklikler gerektiği fikrine karşı İslâmcı gelenekçiler şöyle diyorlardı: «Uzak Doğuda bulunan Japonlar bizler kadar bile *Avrupa* ile yakınlığı olmayan bir doğu toplumu olarak kendi toplum yapılarında ve geleneklerinde bir kılı bile kıpırdatmadan pekâlâ Avrupa'nın ilmini ve fennini alabilmişlerdir. Japonlar Avrupa'nın yalnız maddi medeniyetini alarak bununla geleneksel müesseselerini kuvvetlendirdiler.»

Bu efsane, Tanzimatın başlattığı, *Namık Kemal'in* bilmeden pekleştirdiği «takma Avrupalılaşma» nazariyesinin, geleneksel göğde üstüne ilim ve fen takma mümkündür nazariyesinin resmileşmiş şeklidir. Japon uygarlaşması hakkında hiç bir şey bilmeden, Japon toplumu hakkında tam bir bilgisizliğe dayanarak ileri sürülen bu iddia gerçekte doğru mudur sorusu da kimsenin aklına gelmemiştir. İslâmcı tezine uyduğundan herkes onu bir gerçek olarak kabullenmiştir. Ben de, fikir tarihimize muvaffakiyetle sokuşturulmuş böyle bir fikrin etkisi altında Japonya'ya gittiğim zaman böyle bir şeyin *nasıl mümkün olduğunu öğrenmeyi* çok merak ediyordum. 1959 yılında Tokyo'ya varışımdan bir iki saat sonra, randevumuz gereğince, beni ziyarete gelen ve benim kafamda neler dolaştığından haberi bile olmayan Japon tarih profesörünün anlattıkları, Japon efsanesi hakkında bildiklerimin baştan başa yanlış olduğunun ilk ipuçlarını verdi. Daha sonra, memleketi gördüğüm, Japon tarihini ve değişimini bizimki ile karşılaştıra karşılaştıra incelemeye koyulduğum zaman anladım ki, hikâye bizim sandığımız gibi olmaktan çok uzaktır.

Japon modeli, özellikle Japon değişiminin, bizim Tanzimattan az sonra başlayan döneminden önceki dönemini incelememiş olan kimseleri üstün-körü bakışla yanlış ve ters sonuçlara vardıracak özellikler taşır. Fakat bizim tarihimizi gözönünde tutarak bunu inceleyeler için bu özelliklerin niteliği daha kolaylıkla meydana çıkar. Japon efsanesi yalnız bizde değil, bütün İslâm dünyasında hâlâ yaşamaktadır. Fakat hiç bir İslâm yazarı veya düşünürü merak edip de bu memleketi ne görmüştür, ne de tarihini ve oluşumunu incelemiştir. Sadece her yerde gericiler ve gelenekçiler, efsane şekline sokulmuş Japonya'yı dillerine dolarlar, «Efendim, Japonlar...» diye başlarlar, kendi kafalarındaki inançları bu efsane ile ispat'arlar.

Gerçekte, Japon misali İslâmcı ve gelenekçi tezini ispatlamaz; tersine, onu yalanlarlar. Bunun ayrıntısına burada girmiyeceğiz. Bu yazılarda yer yer Japonya'ya atıflar yapmam bundandır. Ancak, bu yazı dizisinin sonuna eklemeyi düşündüğüm bir yazıda bu konuya dönmeyi umuyorum.

İSLÂMCILIĞIN SONUÇLARI

Abdülhamit rejiminin efsaneye ve yalana dayanan ideolojisi göz önündeki gerçeklerin rağmına, kahramanca bir inatçılıkla otuz üç yıl sürdü; Türk toplumu batı uygarlığının şahmerdanı altında sıkıştıra sıkıştırıla teneke gibi kupkuru ipince bir hale getirildi. Türk toplumunu bu hale getirdikten başka toplumsal düşün kaynağını da kuruttu; üstelik Batıcılığı da, Osmanlıcılığı da, İslâmcılığı da adamakıllı dejenere ederek üçünün de iflâsını meydana çıkardı. Üçünün de Türk toplumunun kalkınmasına yetersizliğini, hiç bir faydası olmadığını *ispat etti. Batıcılığın* da İslâmcılığın da anlamsızlıklarını kavramak istiyenler bu devri bu açılardan incelemelidirler, ondan çok şeyler öğrenebilirler. Çok kısaca, birer birer sayalım:

1 Abdülhamit döneminin batıcılığı, Tanzimatın başlattığı Menderes modeli batıcılığın daha da kötüsü olarak devam etti oldu. Menderes zamanında olduğu gibi, tüketim batıcılığı şeklinden sömürülme batıcılığının sınırlarına kadar geldi. Batı uygarlığının eserler sadece dar [illegible] tüketimi için, ulusunun emeği ve [illegible] tabiat kaynakları batı uygarlığının kendi üretimi için tüketeceği maddeler oldu. Devlet de, toplum da ekonomi [illegible] batı uygarlığının kölesi haline geldi. [illegible] politikasının kucağında başlayan Tanzimat batıcılığı, böylece Avrupa [illegible] altında can verdi.

2 Abdülhamit döneminin İslâmcılığı da aynı derecede iflâs etti. Kapıları batı ekonomisine apaçık duran bir toplumda bir İslâm uygarlığı bile kurulamıyacağını korkunç bir şekilde ispat etti. İslâmcılığın, güya batı siyasî kudretine karşı gelecek diye İslâm âleminde yürütülmek istenen kampanyası, batı uygarlığına karşıt *bir İslâm Enternasyonali yaratma yerine,* Hindistan'a mı olur, Arap memleketlerine mi olur, nereye gittiyse, ne hikmetse, oralarda Türk hilâfetine düşman İslâm milliyetçilikleri yarattı. Elbette, emperyalist *Avrupa'nın* valileri, oryantalistleri ve okulları armut toplamıyorlardı.

3 Osmanlıcılığı da iflâs ettirdi. Balkanlarda Bulgar, Sırp, Yunanlı ayaklanmaları, Rum kilisesinin azgınlıkları, Ermeni nasyonalistlerinin çete ve tedhiş hareketleri ile çiçeklendi. Türkten gayrı bilcümle tab'a-i şahane Çerkeslere varıncaya kadar milliyetçilik sevdasına koyuldu. Avrupadaki Hıristiyan katl-i âmcısı bir kızıl sultan efsanesi yaratılmasına yol açan olaylarla bütün Türk ulusunu dünya ölçüsünde kötü bir şöhret kazandırıldı. Türk aydını tuhaf bir duruma düştü: istibdat aleyhine çalışırken kendini başka milliyetlerin istiklâl davalarına hizmet eder durumda buldu. En ünlü Hürriyet şairimiz, Avrupa tab'ası ve bir Avrupa sefirinin *himayesinde olan bir Ermeni nasyo*nalistin attığı bombayı takdis eden bir şiir yazmak mevkiinde kaldı. «Biz» in ne acaip, ne anlamsız bir kavram haline geldiğini düşününüz. Bu gibi Hürriyet şiirlerine karşılık Türk aydını tek bir devrim şiiri yazamamıştır!

HÜRRİYET VE DEVRİM

Abdülhamit rejimine karşı açılan savaşın sloganı Devrim değil, Hürriyetti. Daha gene dönüp dolaşıp, hürriyetin, kanun-u esasinin getirilmesi dâvası oldu. Toplumsal devrim, hatta reform fikri büsbütün unutuldu.

Gerçi Abdülhamide karşı savaşanlar arasında iki adam vardı ki, bunlar, dâvanın Abdülhamid'in inmesi, Anayasanın gelmesi dâvâsı olmayıp toplumsal devrim dâvâsı olduğunu söyleyip durdular. Bunların biri, daha sonra batılılaşma dâvâsının en ateşli güdücüsü olan Abdullah Cevdet, diğeri Prens Sabahattin idi. İkisinin birlik olduğu fikir şuydu: «Türk toplumunda devrimsel değişiklikler olmadıkça Abdülhamidi düşürsek de onun arkasından daha çok *Abdülhamitler gelecek». Sonra*ki olaylar, bu hükmü doğruladı.

Fakat bunların fikirleri ilgi kazanamadı. Çünkü birincisinde boyuna devrimden söz edildiği halde bu devrimin toplumsal yanlarına dair hiç bir fikir yoktur. Abdullah Cevdet, Namık Kemal'in akılcılığını ve aydınlanmacılığını ele almış, daha da ifratlara götürmüştür. Bütün dert, dönüp dolaşıp, hurafelere inanmak, kanaatkârlık, cehalet vesaire yakınması işi oluyor. Bunlar neden doğuyor? Nasıl kaldırılabilir? Ne bu sorular var, ne de cevapları. Bunlar, toplumsal nedenlerin eseri olarak değil, *toplumsal geriliğin nedeni* olarak görülüyor.

Sabahaddin'e gelince, onun düşüncesinde toplumsal devrim konusunda daha derine giden fikirler vardı. Hatta, batı, «biz» ve değişme (terakki) konularında ilk defa olarak toplum yapısı denen şeyin üstünde duran odur. Fakat onun buluşuna göre mesele nedir, bakın: bütün *sakatlık Türk toplumunun* yapısının bireyci değil, toplumcu olmasındadır. Bu, bireyciliğin gelişmesine imkân vermiyen bir toplumculuktur. O halde, yapılacak şey bu toplum içinde kişileri bağımsız bireyler haline getirmek, toplumun toplumculaştırıcı müessese ve değerlerini yoketmektir. Bunu da bir yandan Anglo-sakson eğitimi, bir yandan da «teşebbüs-ü şahsi» yani özel teşebbüsçülük yapacak.

Prensin diğer önemli bir fikri de, vaktiyle Mithat Paşa'nın taraftarı olduğu, Namık Kemal'in karşıt olduğu, fakat evvelce söylediğimiz gibi çatışma konusu haline gelmemiş olan bir fikri canlandırmasıdır. Bu da imparatorluğa bir adem-i merkeziyet idaresi verme fikridir. Bu ikinci fikir Prense karşı o kadar tepkiler yarattı ki, birinci fikri bir daha ilgi yüzü göremedi.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Prensin birinci fikri Namık Kemalin görüşünün bir yanının uzatılmasından ibaret olmakla beraber, «biz» hakkındaki muhafazacı görüşle ilgisi bakımından daha tutarlı bir görüştür. Eh, madem ki, Avrupa uygarlığının temeli birey veya bireyciliktir, madem ki, terakkiyi bireyin «sa'y» i ve «marifet» i yapacaktır, öyleyse Sabahaddin beyin istediği gibi en mantıklısı toplumsal bağları *gevşete gevşete kişileri salt* birey haline getirmek, ondan sonra onları hayata atarak yahut da bugün yaptığımız gibi Avrupaya dehleyerek «haydi, başının çaresine bak, çalış, kazan bize döviz sağla da biz de bireylerinin toplumu ile ilgisi kalmamış olan devlet dolabını döndürelim» demek olacaktır.

Buna karşı: «Peki bizden ne kalacak?» sorusuna Prensin zamanında açık cevap verilemezdi; çünkü verilecek cevap ne İslâmcı toplum isteğine, ne Osmanlıcı toplum isteğine uyardı. O zamanlar için bunun gerçek anlamı Anglo-Sakson eğitimi ile Müslümanlığı, ve adem-i merkeziyet idaresi ile Osmanlı devletini ademe yollamak olacaktı. Bu anlamlara geldiğinden ötürü, Prensin fikirleri Abdülhamit aleyhine savaşanlar arasında hiç tutunmadı, hattâ düşmanlık kazandı.

Demek ki geride henüz daha bilinmeyen, henüz daha adı konmamış olan bir varlık, bir «biz» vardı, onun kaybedilmesinden *korkuluyordu. Bazı* Türk aydınları arasında, âdeta bir içgüdü gibi, bu «manda» ya da müstemleke olma yollarına karşı bir irkilme doğmuştu, nihayet! Türk düşününde artık «manda» ve «sömürge» si öetleri ufuklarda belirmeğe başlamıştır. Şimdi, bunu serinlemeğe başlayan aydının Meşrutiyetin gelmesiyle, nasıl kendini toplumsal sorumluluk dâvasının içinde bulduğunu incelemeğe geçeceğiz. Bugünün aydını özellikle ilgilendirmesi gereken bir konu.

«SUÇ VE CEZAYİR»

Cevdet Kudret

Cezayir ayaklanmasının son yıllarında idi. Bir karikatürcümüz, o zamanki olaylarla ilgili karikatürünün altına Suç ve Cezayir diye yazmış; *Cezayir cinayeti* ile *Dostoyevski'nin* Suç ve Ceza romanı arasında mizah yoluyla acı bir bağ kurmuştu. Yerginin bu kadar ustaca kullanılışına her zaman rastlanamaz. Gerçi Cezayir kurtuldu, fakat suçlar sürüp gidiyor. yalnız yerleri değişti. Bu arada, bizim tutumumuzda hiçbir değişiklik olmadı.

Türkiye sömürgeci bir devlet değildir. Bir Kurtuluş Savaşı vererek yarı-sömürgelikten kurtulmuştur. Öyleyse, sömüren devletlerle sömürülen uluslar arasındaki çatışmalarda bu *Kurtuluş Savaşı* Türkiye'sinin yeri ne olmalıdır? Aklın, mantığın ve duygunun —politikada duygunun yeri olmamakla birlikte, duygunun— gösterdiği bir yer vardır ki bizim orada olmamız gerekirdi. Oysa, Atatürk'ün ölümünden sonra, akıl ve mantığın buyruğuna aykırı, tam ters bir yöne saparak, sömürgelikten kurtulma savaşına girişen uluslardan hiçbirinin bugüne değin yanında olmadık. Nerde bir kurtuluş ayaklanması olmuşsa, biz, her seferinde karşı safta, sömürgecilerle politika birliği ettik. İşte şu son yıllar içindeki Mısır, Küba, Ce*zayir, Kongo v.s. ayaklanmaları...*

Dört yıl önceki Cezayir olaylarını hâlâ bütün ayrıntılariyle hatırlıyorum. Cezayir'deki sömürge düzenini sürdürmek için kendi devletine bile başkaldıran âsi general Challe, «Ordunun tek emelinin Cezayir'i Müslüman milliyetçilerin elinden kurtarmak» olduğunu söylediği, Paris hükümetinin uzlaştırıcı tutumuna karşı, gerekirse Fransa'yı dahi istilâ edeceğini bildirdiği günlerdi. Her iki yakada savaşı göze alan bu âsi ordunun elindeki Cezayir radyosunun yayınları arasına sıkış*tırılan «gizli mesajlar» dan birinde şöyle deniyordu:*

«Akdeniz'in her iki kıyısında kiraz ağaçları çiçek açtı.»

İşte, içinde şiir tohumu bulunan bir cümle... Kötülük Çiçekleri şairinin bu «gayr-ı meşru» oğulları, Tanrı dili olan şiiri bile Şeytanca maksatlar için kullanıyorlardı.

Tam o günlerde, bir başyazarımız şöyle yazıyordu:

«Cezayir'de iki milyona yakın Fransız var. İsrail nüfusu kadar bir şey. Bunlar da yerli. Çiftlikleri var, fabrikaları var, ticarethaneleri var, mülkleri ve yuvaları var. Bugüne kadar sömürgelikten *kurtulan birtakım memleketlerde Sovyet tah*rikçiliğinin baskısı ile Batı düşmanlığı alıp yürümüş, yeni liderler Avrupalıları kovmuşlar, mallarını almışlar, sermayelerini yağma etmişlerdir. Endonezya da böyle olmuştur, Mısır da böyle olmuştur, Kongo da böyle olmuştur. Cezayir'deki Fransız'ların ne sayısı, ne de varlıkları ötekilerle kıyaslanamaz. Ferhat Abbas ve arkadaşları meselenin bu özelliğini dikkate alarak tedrici ve güven verici bir hal tarzını reddetmemeli idiler. Yerli halk nereden ne kadar yardım alsa, Cezayir'deki Fransız kuvvetleriyle başa çıkamaz. Binlercesi, on binlercesi ölür ve boşuna ölür.» **(Falih Rıfkı Atay: Dünya gazetesi, 24.4.1961)**

«Tek emelinin, Cezayir'i Müslüman milliyetçilerin elinden kurtarmak» olduğunu söyleyen general Challe'lerin karşısında, kurtuluşu düşmanın lûtuf ve insafından beklemeyi öğütlüyordu bizim yazarımız. Oysa, kendi Kurtuluş Savaşımız sırasında Atatürk şöyle demişti:

Halâs (kurtuluş) için, istiklâl için evvel ve âhir (önünde sonunda) düşmanla, bütün mevcudiyetimizle vuruşarak onu mağlûp etmekten başka karar ve çare olamaz... «Ordu ile, muharebe ile, inat ile işin içinden çıkılamaz» tarzındaki, menbaı hariçte bulunan nasihatlere uyarak, bir vatan, bir millet istiklâli kurtulamaz. Tarih böyle bir hâdise kaydetmemiştir.

Eğer o günlerde Amerikan mandasından ve damat Ferit'ten yana olanlar gibi, «nereden ne kadar yardım alsak, işgal kuvvetleriyle başa çıkamayız; binlercemiz, on binlercemiz ölür ve boşuna ölür» diye düşünseydik, düşmanın lûtfuna kalmış «tedrici hal tarzı» nı bekleseydik, bugün bağımsız bir Türkiye'de yaşıyamazdık. Bunun tersine inandığımız içindir ki, Sakarya Savaşı'nı, arkasını dağ gibi İngiltere'ye dayıyan Yunan ordusunun 88.000 tüfeğine karşı 40.000 tüfek, 7.000 makineli tüfeğine karşı 700 makineli tüfek, 300 topuna karşı 177 top, 20 uçağına karşı 2 uçakla kazandık. Nitekim Cezayir de, Atatürk'ün görüşüne uyarak, düşmanla bütün mevcudiyetiyle vuruşarak onu mağlûp etmeğe karar vermiş», bizim yazarımızdan gelen «yerli halk nereden ne kadar yardım alsa, Cezayir'deki Fransız kuvvetleriyle başa çıkamaz» yolundaki «menbaı hariçte bulunan nasihatlere uymıyarak», «ordu ile, muharebe ile, inat ile işin içinden çıkmış», bu arada «binlercesi, on binlercesi ölmüş» ama, yazarımızın tahmin ettiği gibi «boşuna» ölmemiş, «vatanın ve milletin istiklâli kurtulmuş» tur.

Vaktiyle yaptığımız işlerle bugün savunduğumuz görüşler ne yazık ki birbirine uymuyor:

«Bugüne kadar sömürgelikten kurtulan birtakım memleketlerde Sovyet tahrikçiliğinin baskısı ile Batı düşmanlığı alıp *yürümüş, yeni liderler Avrupalıları kovmuşlar»* sözünün gerçeklerle ne kadar ilintisiz olduğu ortada. Hiçbir sömürge halkı, kendisine yapılan baskıyı görmek için bir dış «tahrike» muhtaç değildir. Nasıl ki, kendi Kurtuluş Savaşımızda yurdumuzdan «Avrupalıları kovma» yı ve «tek dişi kalmış canavar» sözüyle İstiklâl Marşı'mıza kadar giren «Batı düşmanlığı» nı, o sıralarda maddi yardımından dahi yararlandığımız «Sovyet tahriki» ile yorumlıyamayız.

Bağımsızlığa kavuşan ülkelerde yabancı sermaye yatırımlarının devletleştirilmesini iyi karşılamıyoruz. Bunu, «Avrupalıları kovmak, mallarını almak, sermayelerini yağma etmek» diye adlandırıyoruz. Oysa aynı şeyi ilkin biz yaptık. Düyun-ı Umumiye'yi kovduk, trenleri, vapurları, madenleri, kamu yararına gördüğümüz bütün kuruluşları devletleştirdik.

Siyaset ve iktisat alanında bağımsızlığa kavuşmanın öncülüğünü eden bizler, şimdi de kalkmış, bizi örnek edinen uluslara, kendi yaptığımızın tersini öğütlüyoruz. Destek olmamız gereken insanlara köstek oluyoruz. Bunu, hem de Kurtuluş *Savaşı'nın içinde yoğrulmuş yazarlarımız yapıyor. Olayları* kendimize göre başka, başkalarına göre başka türlü görmek, bir yandan kendi savaşımızın bilincine ermediğimizi, bir yandan da belli bir düşünce düzenine ulaşamadığımızı gösterir.

Yazarımızın dediğine göre, o tarihte Cezayir'de iki milyona yakın Fransız varmış. Bunların çiftlikleri varmış, fabrikaları varmış, ticarethaneleri varmış, mülkleri ve yuvaları varmış. Vardı elbette. 1830 dan bu yana milyonlarca Cezayirli'nin, son ayaklanmaların olduğu altı buçuk yıl içinde de öl*dürülen 166 bin, hapse atılan 22 bin, toplama kamplarına tı*kılan 30 bin, bulundukları yerlerden başka yerlere sürülen 2 milyon Cezayirli'nin kanı ve gözyaşı bahasına kurulan çiftlikler, fabrikalar, ticarethaneler, mülkler ve «yuva» lar. Kurtuluş sonunda bunların «yağma edilmesi» değil, sadece «devletleştirilmesi», bizim için —her nedense— büyük bir üzüntü kaynağı oldu.

Cezayir üzüntümüz daha küllenmeden şimdi de Kongo üzüntümüz başladı. Amerikalı ve Belçikalı dostlarımızın Kongo'daki madenleri, *fabrikaları, ticarethaneleri, mülkleri* ve yuvaları ne olacak? diye kara kara düşünüp duruyoruz. «Sovyet tahrikçiliğinin baskısı ile Batı düşmanlığının alıp yürüdüğü bu memlekette» vahşi Kongolu'lar, kendi toprakları üzerinde yuvalanan bu yabancıların yuvasını yapar mı acaba? diye kaygılanıyoruz. Boşuna bir kaygı. Hiçbir «vahşi» Kongolu, yuva yapma konusunda «medeni» Amerikalı ve Belçikalı ile boy ölçüşemez. Ağzında tek dişi kalıncaya kadar yaşasa dahi..

Selâhattin Hilâv'ın Toplumcu Sanat Felsefesinde Yeni Görüşler konusunda hazırladığı yazı serisi bu parçayla sona eriyor. Bundan önceki üç yazı YÖN'ün 99.100 ve 101. sayılarında yayımlanmıştır.

Sanat ile Halk Arasındaki İlişikler

Selâhattin Hilâv

4

Toplumcu sanat felsefesindeki son değişiklikler, sanatçı ile kitleler arasındaki ilişkinin değişik biçimde ele alınmasına yol açmıştır. Daha önceki yazılarda sözünü ettiğimiz Avusturyalı düşünür Ernts Fischer, sanatla halk ilişkisini incelerken, bir sanat eserinin hemen ve kolayca anlaşılabilir olması gerektiğini ileri sürenlerin, halkın estetik zevklerini bir kıstas gibi ele almalarını ve çeşitli nedenlerin etkisiyle büyük çapta yozlaştırılmış olan bu zevklere uygun düşen eserleri «ilerici eserler» gibi görmelerini eleştiriyor ve yanlış buluyor. Brecht de bu konuda şunları söylüyor: «Seyircilere gösterilecek saygının biricik işareti, onların zekâsını ve kavrayışını küçümsememektir.» Gerçekten de «ilerici eser» vermek bahanesiyle halkın iyice gelişmemiş ve yozlaştırılmış zevklerine dalkavukluk etmek halka karşı saygı duymamak demektir. Marx, her çağda, yaygın ve hâkim olan fikirlerin, o çağın hâkim sınıflarının fikirleri olduğunu *söylemişti. Estetik zevk (beğeni)* için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Kitlelerin estetik zevkini yozlaştırarak bozan *büyük tirajlı* gazetelerin, sıradan filimlerin ve piyeslerin, iktisadi monopoller tarafından desteklendiği çağımızda, hakim sınıfların belli bir takım estetik değerleri halka nasıl kabul ettirdiklerini açıkça görüyoruz. Yalnız şunu da unutmamak gerektir: Burjuvazi, halk kitlelerinin manevi ve estetik hayatının yozlaştırılıp bozulmasını, soyut resim ya da en yeni roman akımları; sözgelimi Fransada görülen *«Yeni Roman»* aracılığı ile gerçekleştirmiyor. Burjuvazi, bu yozlaştırma işini, tam tersine, kaba ve *sığ figüratif resimle, aşk ve macera* romanlarıyle, fotoromanlar yayımlayan gazete ve dergilerle *ya da şehvet ve macera* filimleri aracılığı ile yapıyor. Bu çeşit «sanat» ürünlerinde görülen akademik ustalık aslında hâkim sınıfların kitlelere kabul ettirdiği basit ve sığ bir «sanat» dır. Burada, üzerinde dikkatle durulması gereken bir nokta vardır. Bu nokta da şudur: Toplumcu gerçekçilik, bu «sanat» biçimlerini (formlarını) ele alıp onların içine yeni muhtevalar ve eğilimler koymaya kalkışmakla olumlu bir iş yapmış olmaz. Yaygın olan bu sanat biçimlerinin içine toplumcu gerçekçiliğe uygun ilerici bir muhteva koymanın mümkün olduğunu sanmak yanlıştır. Çünkü bir sanat biçimi (formu), içine zehir ya da hayat iksiri konması mümkün olan bir kap değildir. Ernst Fischer, herhangi bir biç*imin mutlaka belli bir muhtevanın* biçimi olduğunu açıklamıştır. Biçim ile özün (muhtevanın) ayrılmazlığını ve ayrılmaması gerektiğini daha önce başka Marx'cı düşünürler de ileri sürmüşlerdir. «Biçim, kristalize olmuş bir toplumsal tecrübedir» diyor Fischer. Ve bu düşünceden kalkarak, biçimciliğin (formalizm) gerçek bir tanımını da yapıyor. Fischer'e göre, biçimcilik, biçim üzerinde durmak, sanatçının tab'i işidir ve bu dir. Çünkü biçim üzerinde durmak, sanatçının tabii işidir ve bu konuda göstereceği titizliğe sınır koymak imkânsızdır. Biçimcilik, aslında, teknikçilik demektir. Yani biçimcilik, kendi kendisiyle *yetinen* ve kendi dışında *herhangi* bir amacı olmaksızın kendisiyle varolan bir çabadır. Nitekim, şartlar değişmiş olduğu halde, eski biçimleri taklid ve tekrar etmekten başka bir şey olmayan akademizm de biçimciliğin bir türüdür. Biçimcilik aynı zamanda insani duygulardan ve hayattan kopuş da demektir. Biçimciliği, yeni gerçekleri dile getirmek amacıyla yeni bir dil bulmak için yapılan bir araştırma olarak tanımlamak da kabil değildir. Teknik yaratmaktan başka bir amacı olmayan biçimcilik, yeni gerçekleri dile getirmek için biçim konusunda gösterilen titizlik ile teknikçiliği birbirine karıştırmaktadır. Nitekim, bütün büyük sanatçılar, yeni bir teknik ortaya koymak amacıyla değil, çağlarının yeni gerçeklerini dile getirebilmek için yeni bir biçim ortaya koymak amacıyla çalışmışlardır. Bundan ötürü, *Van Eyck'* ın ya da Balzac'ın kullandığı teknikler ne kadar hayranlık verici olurlarsa olsunlar, bu sanat ustalarının kullandığı dil, bugünün gerçeklerini dile getirmeye yeterli *değildir. Engels'ın «Ludwig* Feuerbach»da (1) açıkladığı gibi, çağ açan her yeni bilimsel keşif *yeni bilimsel yeni bir maddecilik* biçiminin yaratılmasını nasıl gerektiriyorsa, Brecht'e göre de her *yeni çağ, gerçekçiliğin yeni* bir biçimini ortaya koymak zorundadır. Demek ki, sanatçı, halkın yozlaştırılmış ve bozulmuş estetik erine çağının ve toplumun gerçeklerini, bu gerçeklere yaraşır bir biçimde dile getiren eserler vermek ve bu eserler aracılığı ile kitlelere seslenmek zorundadır. Bu arada, halk kitlelerinin, saflığını ve gerçek özünü kaybetmemiş olan sanat gelenekleri ile ilinti kurarak bunlardan yararlanmak da sanatçının elinde bulunan en önemli imkânlardan biridir. Hem sanatın gereklerini yerine getirmek hem de halkın bozulmamış ama bir yana itilmiş geleneklerinden, onlara yeni bir nitelik kazandıracak biçimde yararlanarak eser vermek her sanatçının kendi ülkesinin özel şartları ile belirlenen bir çaba ve ödevdir.

(1) «L. Feuerbach ve Klâsik Alman Felsefesinin Sonu» Sosyal Yayınlar.

HASRET

Havada bulut yok,
Söğütler yağmurlu
Tunaya rastladım.
Akıyor
çamurlu
çamurlu.
Hey
Hikmetin oğlu, Hikmetin oğlu
Sen de Tuna olaydın,
Karaormanlardan geleydin,
Karadenize döküleydin
Mavileşeydin
Mavileşeydin
Mavileşeydin
Geçeydin Boğaziçinden
Başında İstanbul havası.
Çarpaydın Kadıköy iskelesine
Çarpaydın, çırpınaydın
Vapura binerken Memetle anası.

Nâzım Hikmet

ŞİİRDE FAZLALIKL AR

Edip Cansever

«Bir sözcüğünü bile yerinden oynatsanız, şiir şiirlikten çıkar.» mantığından kurtulmak gerekir. *Değil bir sözcüğünü, bir paragrafını*, bir safyasını atsanız roman romanlıktan çıkmıyor. Roman başka, şiir başka denilecektir. Ben de bu başka başkalığı gözden uzak tutmaksızın diyorum ki, şiirle roman arasında, salt öze bağlılıkları bakımından bir kader birliği *vardır. Değişmezliği ya da değiş*tirilemezliği olan bu işte u özdür bana kalırsa. Yani değiştirilmezlik ilkesi ancak öz bakımından *geçerlidir. Gene de bir sanat ya*pıtı istendiği zaman kılıktan kılığa sokulabilir demek istemiyorum burada. Ne var ki, yerinden oynatılamaz sözcüklerle örülmüş bir şiirle, yerinden oynatılabilir sanısını uyandıran sözcüklerle yapılmış bir «öz şiiri» arasında da hiçbir ayrım olmadığı söylenemez.

Öze dayanan bir şiir, etki gücünü birçok *yollardan, değişik anlatım biçimleriyle sağ*lıyabilir. Örneğin bir ozan, saplantı halinde yaşadığı bir özden sıyrılmak için, çok sayıda şiir yazabileceği gibi bütün yaşamı boyunca salt o özün sıkıntısını da dile getirebilir kanısındayım. Bu da belirlenmiş bir özün üstünde, birtakım değişkenliklerin olabileceği çıkar. Sözcüklerin amaç olmaktan çık*tığı yerde ise, değiştirilmezlik* ilkesi salgöze seslenen bir olgu olarak değil de, bunu aşan bir yaşam-düşünce gerilimiyle tanımlandıkça sözcükler de bir amaç olmaktan çıktığı yerde ise, değiştirilmezlik ilkesi sallantıdadır. Bu dediklerime «her sözün, dolayısıyla her şiirin bir özü vardır» yargısıyla karşı çıkılabilir. Buysa Ataç'tan bu yana süregelen bir biçimcilik savunusudur. Bense, «öz şiiri» deyince, kısaca bütünsel bir dünya görüşünü kapsıyan ya da bu dünya görüşünün parçalarıyla yüklü olan; insanı bu açıdan kurcalıyan, eleştiren, varoluşunu izliyen şiirleri amaçlıyorum.

Bir sözcüğünü bile yerinden oynatsanız, baştan sona etkisini yitiriverecek şiiler çoğunluktadır ayrıca. *Bence bu çeşit şiirler*, geleneksel bir sağlamlıkla ayakta durabilen, bu sağlamlıklarıyla akılda yer eden, *giderek sağlamlıklarından ötürü* kendilerini yiyip yitiren şiirlerdir. Birbirlerinden «icazet» alarak, yani yeni kişiliklerle çağdan çağa ko*naklayıp dururlar*. Yaratıştan çok bir işçilik ürünüdürler. Bir kan gibi en alımlı biçimde dünyaya fışkırırlar, sevilirler, ezberlenirler, *dilden dile dolaşırlar.. Ya sonra? Gene bir kan* gibi, dünyaya çıkışlarından belli, bir süre sonra donuşup renklerini yitiriverirler.

«Öz şiiri» ne gelince, insanlar arası bir kan dolaşımıdır o. Değil bir sözcüğünü atmak, bir sözcüğünü bile hatırlıyamadığınız halde aklınızda çakılır kalırlar. Çünkü söz, itici özle bu özün yaşama alanı arasında bir duraktır yalnızca. İnsanı sürekli ilişkiler ve devinimler içinde değişen ve değiştiren bir biçimde kapsıyan bu yaşama alanı —yani gerçek sanat— insan soyunu yüceltmesi, zenginleştirmesi, duralıktan alakoyması bakımından daha köklü, daha kalıcıdır elbette. Burada işçilik değil, yaratış söz konusudur çünkü. Sözcükler arası bağlantılarını amaçlamak yerine bu bağlantıları araç halinde getirme çabası önemlidir.

Sonuç olarak diyebilirim ki şiirde fazlalık deyince sözcük düzenini aşan bir yaşam düzeninin fazlalıklarını anlarım ben; yani söz — sonrası, zenginleştirici bir yaşam— düşünce düzeyi *üstünde oluşan estetik bir düzenin fazlalık*larını Örneğin Yahya Kemal birbirinden güzel mısralar dizer ama, aynı mısralar bir *duvar gibi de dikilir* karşımıza Mohaç Türküsü'nü okuruz da, savaş denen olayı göremeyiz bir türlü. Çünkü Yahya Kemal, kendini kurmak yerine şiirini kurmaya bakar. «Duydumsa da zevk almadım islav kederinden» derken, kendi kederini aramaz, gelenekse şiire ters düşmiyen bir keder arar, onu bulur. Bence fazlalık budur işte, belki de bütün bir şiirin fazlalığı.

TİYATRO

PRENSES HAZRETLERİ

Hayati Asılyazıcı

Son yıllarda modaya uyan yazarlarımızın epik tiyatro türünde oyun vermeleri, ya da Brecht'in oyunlarının, anlaşılsın anlaşılmasın bazı topluluklar tarafından para getirmelerinden ötürü benimsenmesi, zorlama bir epik tiyatro akımını sürdürüyor. Ne var ki, Batı'lı yazarlar her türlü oyunu, kendi uluslarının geleneksellliği içinde denerler. Oyun yazarının da belli bir tutumu vardır. Eğitici ve öğreticiliği yanında salt tiyatro için yazanlar; klâsikten tutunuz da modern tragedya türüne dek çeşitli denemelerin başarılı örneklerini vermişlerdir. Barok çağı müziğinden, klâsik modern müziğe dek yaplan geçişler; sonra modern müziğin verilerinden yararlanmalar; gerçek elektronik müzik ve salt müzik açısından bestecilerin yaptıkları değerlendirmeler bir geleneğe bir temele dayanır. Bulvar oyunlarını yazanların bile bir tutarlığı vardır. Bu soy eserlerin dışına çıkmazlar. Kısaca, Batı'da müzik olsun, resim olsun ya da tiyatro olsun bir devrim geçirmektedir. Oysa ülkemizde ne tiyatroların, ne de oyun yazarlarının bir tutarlığı var.

Bizde yanlış uygulanan, kökü olmayan temelsiz çalışmaların tümünü yeren Muammer Karaca, sulandırılmış epik tiyatro sözüne tutulduğunu kendine özgü bir üslûpla anlatıyor. Prenses Hazretleri'nde başlı başına anlamı olan toplumsal bir eleştiri yapılıyor. Oyunun anlatısında toplum bünyesini kemiren çeşitli nedenlerin de yergisi var. Beri yandan, Karaca, eski geleneksel Türk Tiyatrosunda ve özellikle Tulûat Tiyatrosunda epik ögenin çokça var olduğunu öne sürmektedir. Orta oyunun kaynaklarında epik öge vardır şüphesiz. Sırf modadır diye bir oyunu ramp ışığına çıkarmak, ya da o türde oyun yazmak ne derece yanlışsa, Karaca'nın toplumsal eleştirisi de o denli yerindedir.

Oyunda, Türk toplumunun bütün karakterleri var. Günlük yaşamada rastladığımız her çeşit olay, davranış düzenli bir oynanışla yansıtılıyor. Çoğu oyuncuların rahat bir sahne anlatışları var. Muammer Karaca'nın dışında kalan sanatçıların dengeli oynamalarının nedeni, usta oyuncu Karaca tarafından seyirciyle kaynaştırılmasındadır.

Örneğin, Orhan Erçin, Saime Bekbay, Ayşenur Sezen, Renan Fosforoğlu, Sedat Demir başarılı oynuyorlar. Diğerleri de iyi. Ama Muammer Karaca için her zamanki gibi olağanüstü demek gerek. Ölçülü ve sağlam oyunuyla ne denli bir usta halk sanatçısı olduğunu ortaya koyuyor. Sonra birbiri ardından gelen patlamalar biçiminde ülkemizi tümüyle eleştiriyor. Sahne dili Türkçeyi keskin yeteneğiyle kullanışı yergilerini daha bir anlamlı kılıyor.

MUAMMER KARACA İLE KONUŞMA

Muammer Karaca, ilginç bir halk sanatçısıdır. Ülkemizi bütün oyuncularıyla bilen bir halk sanatçısı. Yıllardır kendi çizgisinde bilinçli bir davranışla Türk toplumunun gerçekçi ve psikolojik temellerini sahnede açıklayan ayrıcalık bir oyuncudur. Doğrusu günümüz Türkiyesinde çağdaş tiyatroların tutarsızlığında gelişen sahne anlayışı, bugünlerde daha bir tehlikeli dönemece girmiştir. Yönetmeni, oyun yazarı, oyuncusu, eleştirmeni hep aynı tehlikeli çizgide gidiyorlar. Ulusal tiyatro diyoruz ya, bugünkü tutumla ve bu gidişle erişemeyiz ona. Herşeyden önce tiyatro bir toplum sanatıdır. Bireylerin eğitiminde eğitici ve eğlendirici yönleriyle ülkemizin toplumsal sorunlarına ışık tutacak. Ama önce «halktan yana» olan tiyatrolarla bu eylem gerçekleştirilebilir ancak.

Muammer Karaca, kendi topluluğunu kurduktan sonra tutarlı tiyatro olmuş, belli nitelikdeki oyunları kimi zaman adapte etmiş, kimi zaman da yerli oyunlarla bu tutumunu sürdüregelmiştir. Ödenekli ya da özel tiyatroların hiçbir zaman gerçekleştiremedikleri tutarlı tiyatro olma görevini Muammer Karaca, yıllardır yerine getiriyor. Halk için oyun sahneye koyup, halk için tiyatro yapıyor. Büyük iddiaları öne sürmeden kişisel yorumuyla çizdiği her karakterin özelliğini veriyor. Türkiye'deki önemli burjuvayı o'nun kadar veren bir başka sanatçı yok. Aziz Nesin'in hikâyelerinde yaptıklarını o sahnede yapmaktadır. Siyasal ya da toplumsal bir olayda halk adına gerçekleri söyler. Çeşitli toplum katlarında yapılan eleştirilerin yankısını seyirci onda bulur.

Prenses Hazretleri'ne neden «Alaturka epik oyun» dediğini program dergisinde açıklıyor: «...Merak ettim epik'i. Gördüm epik'i. Geçmiş canlandı gözümde. Henüz Atatürk aktörler için o meşhur vecizesini söylememişti. Aktörün şahadetinin makbul olmadığı bir devir. Toplum içindeki hali yürekler acısı. Dekor yok, köstüm yok. Koyarız sahneye bir sandalye, boyarız sandalyeyi yaldıza olur sana sahne bir saray sahnesi. Sileriz yıldızları, olur sana sahne mütekait Şükrü beyin evi: Bir paravana gereriz sahneye, paravananın arkası Tozkoporan mahallesi, paravanın önü Hacı Evliya sokağı. Geçti bu yıllar, fakat bir de ne göreyim? Bugün bunların hepsi sahnede var, adı; epik tiyatro... demek farkında olmadan yıllardır tutmuşuz tulûatı elinden leyli meccani olarak yatırmışız epiğe.»

Muammer Karaca
Tıpık bir prenses!..

Karaca'ya soruyoruz:

«Demek epik tiyatronun bizde yanlış uygulanmasından şikâyetçisiniz?»

«Kel Hasan Efendi, Abdi Merhum «epik» yapıyorlardı. Son temsilcisi Hâzımdı, şimdi Vasfi Rıza Zobu oldu. Sizin anlıyacağınız «epik» eski tiyatromuzda vardı. Bir de Karagöz'e Türk oyunu diyorlar. Oysa Karagöz, Commedia Dell' arta'dan alınmadır. Bizde tiyatroyu bilen yok. Kendi kültürlerini göstermek için büyük lâflar ediyorlar. Ayrıca, gerçek sanatçı deyimi dolaşıp duruyor. Okuldan kovulma, hiçbir iş bulamayıp bir tiyatrya kapılanan gerçek sanatçı olursa beni «tenzih» edin bundan. Bu işte kültür de gerektirmez. Bütün başarılarımı «cehaletime» borçluyum. Görmüyor musunuz? Ben sahneye alay etmek, güldürmek için çıkarım. Bir afiş görürsünüz 50. temsil diye. İş mi bu? İsmail Dümbüllü bir oyunu ikibin kere oynuyor. O sanat değil mi?

«Yeni bir oyununuz var mı?»

«Beliâ Selönü'nün yazdığı Uyandırma Bakanı»

«Neler eleştiriyorsunuz?»

«Her şeyi. Bütün çürük şeylere parmak basıyoruz. Halkı uyarıyoruz. Meselâ yeni oyunumuzda iki hükûmet var. Biri hiç değişmeyen; ikincisi her vakit değişen. Lâz bakanı oynuyorum.»

«Geziye çıkacak mısınız?»

«Nisan'da başlıyoruz geziye. Ankara ilk durağımız. Orada bir ilân verip şöyle diyeceğiz: «Temsilimizin Türkiye'deki sanatla zerre kadar ilgisi yoktur. Memleketimizin durumuna göre oynanır oyunlarımız. Bunun için sanatseverler gelmesinler, rahatsız olurlar çünkü.»

Prenses Hazretleri de keskin yergi ve eleştiri niteliği olan bir oyundur. Müteahhiti tanımlarken oyunun bir sahnesinde; müteahhit, anafordan para kazanan adam demek. Devlet sırtından geçinir, para kazanırlar» diyor Karaca. Ve hemen ardından tamamlıyor sözlerini; «Epik oyunda patetik sahnedir burası, ağlanır.»

kitaplar

«Atatürk'ün Sosyal Görüşleri»

Fethi NACİ

Atatürk, emperyalizme karşı yürüttüğümüz milli kurtuluş hareketinin bilinci ve sembolüdür. O zamanlar üniformalara bürünmüş bir emperyalizme karşı silâhlı bir savaş söz konusu idi. Bugün, yeni-sömürgeciliğin ilkelerini uygulayarak, dolardan yapılma bir köprü ile Atlantik ötesinden ülkemize sızan üniformasız —Ve bunun için ilk bakışta pek farkına varılmayan!— bir emperyalizme karşı ekonomik, politik ve mali bir savaş söz konusudur. Bu ikinci milli kurtuluş savaşının düşünce temelleri ve yön verici ilkeleri, birinci Milli Kurtuluş Savaşımızın bilinci ve önderi Atatürk'ün sözlerinde ve eylemlerinde mevcuttur.

Çetin Altanın «Atatürk'ün Sosyal Görüşleri» (Dönem Yayınlar, P.K. 23, İstanbul, 96 sayfa, 4 lira) adlı kitabı, tam yayınlanması gereken zamanda yayınlanmış bir kitaptır. Çetin Altan, «1923 hareketinin sosyal anlamı neydi? Bunu Atatürk'ün söylev ve demeçlerinden parçalar alarak açıklamaya çalışacağız.» diyor ve ekliyor: «Ve göreceğiz ki barajlar («Tarihin akışını önlemek isteyen barajlar» söz konusudur. — F.N.) yıkıldıktan sonra halk kütlelerinin refahı için taşa kabara akan sular, yavaş yavaş tekrar barajlarla durdurulmuş, zümre menfaatleri hesabına tarihi bir gidiş engellenmek istemiştir.»

Atatürk, bu tehlikeyi önceden görmüşçesine, daha 1922'de şöyle diyordu: «İstiklâl Mücadeleleri esnasında olduğu gibi milli saadetimizi temine matuf olacak çalışma devresinde dahi umum milletin yardımına ve bilcümle aydınların ve vatanperverlerin gösterecekleri işbirliğine mazhar olacağımı ümit ederim.» (s.43). Çetin Altan, bu parçanın sonunda haklı olarak şöyle diyor: «Ne çare ki bu arzularla kurulan Halk Partisi zamanla kendisini halktan kopardı ve gururlu görünmekten başka marifeti olmıyan birtakım insanların âleti haline geldi.» Birinci Milli Kurtuluş Hareketinin 40 yılda bugünkü duruma gelmesinin en büyük sebebini burada aramak gerek: Halktan kopmak! Ve halktan kopmak, halkı sömürmek isteyenler için ortam elverişliydi. Sayın Niyazi Berkes'in dediği gibi, «Onun (Atatürk) ve onun yanını tutanların arkasında ağır basacak sınıflar yoktu; o zamanın harap, iptidai Anadolusunda ne köylü, ne fakir ve emekçi halk siyasi bir varlıktı. Geri kalmış toplumların aydınlarına kıyasla başka yanlardan üstünlükleri olan ilerici Türk aydınının bu en zayıf yanı toplumsal devrim çabalarında onu bu defa da kudretsiz bir hale sokmuştu.» Çetin Altan, bu konuda, şöyle diyor: «Ve işin asıl enteresan tarafı Cumhuriyeti hazırlayan hareketlerin başlangıcında Ata, yapacağı moral devrimlere ait en ufak bir imada bulunmadığı halde, iktisadi anlayışını ve iktisadi yönünü kesin kesin ifade etmektedir. Cumhuriyetten sonra ise birden medeni devrimler üzerine yüklenmiş ve iktisadi alandaki görüşlerini tedrici bir tekâmül içinde yürütmeyi tercih etmiştir.» Çetin Altan, bu değişikliği, «o tarihte Atatürk'ün istediği istikamette iktisadi bir devrim yapacak ihtisas kadrosunun Türkiye'de» olmayışı, bir de «dış siyaset endişeleri» ile açıklıyor.

Çetin Altan, «Atatürk, ihtilâlci, halkçı ve gerçekçiydi» başlıklı bölümde şöyle diyor: «O, program olarak emek milli mısakından bahsediyordu. Devletçilik, diyordu. Güdümlü ekonomi, diyordu. Atatürk'ün asuman gözlü yahut güneş saçlı olmasından daha da önemliydi bu fikirleri ama nedense bu fikirler boyuna hasır altı edilmiş ve Ata'nın yönü kesin olarak bir türlü belirtilmek istenmemişti.» Bu kitabın en önemli yanı, Atatürk'ün düşüncelerini 1923 hareketinin sosyal anlamını kavrayan bir görüşle inceliyerek, hasır altı edilmek istenen fikirleri açığa çıkarmasıdır. Madenlerimizin yeni-sömürgeciliğe peşkeş çekilmek istendiği, bunun içini yeni-sömürgeciliğin ücretli adamlarına kanun tasarıları hazırlatıldığı bir zamanda Çetin Altan, Atatürk'ün 1922'de söylediklerini hatırlatıyor: «İktisadi siyasetimizin mühim gayelerinden biri de kamu yararını doğrudan doğruya alâkadar edecek müesseseler ve iktisadi teşebbüsleri mali ve fennî kudretimizin müsaadesi nisbetinde devletleştirmektir. Ezcümle topraklarımızın altında donmuş yatan maden hazinelerini az zamanda işleterek, milletimizin menfaatine açabilmek de ancak bu usul sayesinde kabildir.» (s.20). Ve bir başka konuşmada: «...ve maden gibi tabii servetlerimizden kamu menfaati namına daha kolaylıkla istifadeyi sağlamak için ne gibi kanuni ıslahat yapılması lâzım geleceğine (...) dair ihtisas sahiplerinin gösterecekleri olgun düşünceler önemle nazarı itibara alınacaktır.» (s.42-43).

Çetin Altan'ın kitabı baştanbaşa, yaşayan ve hâlâ yol gösteren Atatürk'le dolu; Atatürk'ün unutturulmak istenen düşünceleriyle dolu. Gençliğin «antiemperyalist ve antifeodal bir kalkınma yolu için bildiriler yayınladığı, Prof. Turhan Feyzioğlu'nun Ankara'lardan kalkıp gelerek Lozan kulübünde yabancı sermayeyi yerdiği, «Gelişmeye muhtaç bir milletin her şeyden önce kendi gücüne ve imkânlarına güvenmesi gerektir.» demek gereğini duyduğu bir zamanda Çetin Altan'ın kitabı daha bir önem kazanıyor. Bu kitaptaki sözlerin çoğu İkinci Milli Kurtuluş Hareketimizin de sözleri olacaktır. Örnek mi? «İstiklâl Mücadeleleri esnasında olduğu gibi.. bilcümle aydınların ve vatanperverlerin gösterecekleri işbirliği.»

Çetin Altan'ın kitabı, «antiemperyalizm» sözünün dillerde dolaştığı bugünlerde elden düşürülmeyecek bir kitap. Yurdumuzun gerçek meselelerine ilgilenen herkesin mutlaka okuması gereken bir kitap..

Akhisar olayları üzerine :

Ya bu deveyi güdersin, ya bu diyardan gidersin!..

Yaşar Kemal

ÖRGÜ

Türkiyedeki kapitalistin çoğu dış kapitalin buradaki koludur. Mümessilliklerle, montaj fabrikaları ile.. Kapitalist kendi faydasını halkın faydasının üstünde gören kişidir. Bu bir kanundur. Başka türlüsü olamaz.

Bir de memleketimizde toprak ağaları, toprak derebeyleri vardır. Bu ağaların, derebeylerin büyük çiftlikleri, köyleri vardır. Toprak ağalarının çiftliklerinde, Derebeylerin köylerinde halk köle hayatı yaşar. Çoğunlukla boğazı tokluğuna çalışır. Bunların köylerinde çiftliklerindeki halk yer altında yaşar. Evlerine toprak merdivenle inilir

İşte bu derebeylerin, ağaların hemen hepsinin şehirlerde de dükkânları vardır. Bu dükkânlarda da makinalar, makina yedek parçaları satılır.

Şimdi, A) Dış kapitalist. B) Dış kapitalistin Türkiyedeki kolu.. C) Dış kapitalistin kolunun memleketteki kolları Ağalar, Derebeyleri... İşte size bir çıkar örgüsü. Bu üç unsurun elindeki işlerin de birçoğu karanlıkta oynanır. Bunların ne kazandıkları ne vergi verdikleriU ne kadar döviz kaçırdıkları hiç mi hiç bilinmez.

Bunların da yardakçıları, kâhyaları başka kolları vardır. Binlerce binlerce... İşte sana bir güç ki.. Kökü daima daima dışarda. Bunların kazançları kolay kazançtır. Hele memleket içindeki kapitalist kollarının, yardakçılarının

BASIN

*Bizim basınımız, yani Babıâli basını hiç bir zaman ilân*sız yaşayamamıştır. İlkin resmî ilân denilen hükûmetin verdiği ilânlarla geçinirdi. Zamanla resmî ilân onu geçindirmeğe yetmedi. Üstelik de bir yerden sonra basının çıkarıyla hükûmetlerin çıkarı çatıştı. Bu arada da aracı kapitalist, yani dış kapitalistin Türkiyedeki kolları güçlendi. Hükûmetle bir yerlerde çatışan basını besleyecek hale geldi. *Üstelik de «Kapitalist kol»* un basına sağladığı imkân resmî ilâna bakarak sonsuzdur. Bir örnek vereceğim: Resmî ilân devrinin bir gazetesi yılda beş yüz bin lira kazanıyorsa «Kapitalist kol» u devrinin gazetesi beş milyon lira kazanmağa başladı.

Resmî ilân devrinde basın özgürlüğünü hükûmetler ilân baskısıyla kısıtlıyorlarsa, «Kapitalist kolu» ilân devrinde de kapitalistler basın hürriyetini bin misli ağır baskıyla daha beter kısıtlıyorlar.

Resmî ilân devrinde hükûmetlerin baskısına karşı koyabilen, şöyle böyle karşı koyabilen gazeteler oldu. Bugün de şöyle böyle karşı koymağa çalışan gazeteler var.

Örgüyü tamamlarsak şöyle bir sonuca varırız: Avrupadaki ve Amerikadaki kapitalistlerin buradaki kolları haliyle bütün memlekette bir çıkarcı örgütü kuruyor ve çıkarcı örgüt de sömürmeyi sonuna kadar sürdürebilmek için bir takım çarelere başvuruyor... İlân yoluyla basın hürriyetine, partiler yoluyla bağımsızlığımıza darbeler indiriyor. Son günlerde ikisinden de yakışıksız örnekler gördük.

KARŞIT

Bütün bu korkunç örgütün karşısında kim var? Kim olabilir? Bir eski filozof demişti ki, «Bir milletin türkülerini yapanlar, kanunlarını yapanlardan daha güçlüdür.» Bu korkunç çıkarcı örgütünün karşısındakiler yalnız türkü yapmıyorlar. Düşünce de yapıyorlar, eyleme de geçiyorlar.

Çıkarcıların karşısında memleketin sömürülen halkı var, ilkin. Şimdilik bu halk öyle pek bir şeyin farkında değilse de, olaylar yavaş yavaş onu uyandıracak gibi gelişiyor. Halkın yanında aydın gücü ve çağın sömürücülüğe karşı olan düşüncesi var. Memlekette kim sömürülüyorsa herkes var. Kapitalist gücü örgütlenmiş.. Bu örgütlenme temelini çok eskilerden alıyor. Sömürücülüğe karşı koyan güç daha yeni... Ama çabuk örgütlenir ve güçlenir.

DEMOKRASİ

Çağımızda demokrasi emekçilerin haklarını araması, örgütlenmesi için varolmuştur. Çıkarcı çevreler çoğunlukla, kör ve sağır olduklarından demokrasiye karşı olmuşlardır. Türlü çarelerle, yollarla demokratik gelişmenin önüne geçmeğe çalışmışlardır. Demokratik gelişmenin önüne geçtikleri zaman, bu onlar için çok daha kötü olmuş, ihtilâllerle, kanla yıkılıp gitmişlerdir.

BALIKESİR, UŞAK, GEYİKLİ, TOPKAPI

Bizde demokrasiyi aydınlar ve daha örgütlenmemiş halk tuttu. Demokratik gelişmemize bakarsak çıkarcılar hep demokratik gelişmemizi engellemeğe çalıştılar. Hem de çok ileri giderek, zor kullanarak engellemeğe çalıştılar.

Balıkesirde gazeteci olarak İnönü ile beraberdim. İnönü Balıkesire girseydi kandırılmış, sarhoş edilmiş, parayla tutulmuş kişiler tarafından öldürüleceği muhakkaktı. Balıkesir olayını bir gün bütün ayrıcalığı ile yazmak istiyorum.

Yıl 1952 yılıydı ve İnönü Trakya'dan başlayan, Bursada bitecek olan bir yurt gezisine çıkmıştı.

İzmire geldik. İzmirde iğne atsan yere düşmez bir kalabalık karşıladı İnönüyü. Bir takım olaylarla, tertiplerle karşılaştık ama, öyle pek büyük olaylar olmadan iş geçiştirildi.

Ertesi gün İzmirden çıktık.. Manisaya geldik. Arkamızdan D.P. nin kamyonlara bindirilmiş kıtaları, zor ekipleri geliyordu. Manisada, Manisadaki D.P.'lilerle de birleşen bu parayla tutulmuş kara gömlekliler, İnönü'nün konuştuğu kürsüye saldırdılar. Taşlarla, sopalarla... Sonra Menemene geldik.. Bindirilmiş D.P. kıtaları ki bunlar kendilerine çoğunlukla Milliyetçi ve mukaddesatçılar adını takıyorlardı. Menemende de kürsüye saldırdılar ve İnönüden çok sert bir tepki gördüler. Sonra Sındırgı, Bigadiç ve daha başka Ege kasabalarında bu bindirilmiş kara gömlekli Milliyetçi ve Mukaddesatçılar arkamızdan geldiler. Hattâ Sındırgıda İnönünün bulunduğu evi çevirdiler.

Bu bindirilmiş kıtalar Balıkesirde de karargâh kurdular. Artık İnönünün hayatı tehlikeye girmişti. Ve Balıkesir Valisi bunu İnönüye söyledi. Bir de, «Çok kan dökülecektir Paşam.» dedi. Paşa Balıkesire çok kan dökülmesinin önüne geçmek için girmedi

Uşağı, Geyikliyi, Topkapıyı yaşadık. İnönü Uşakta da, Topkapıda da ölümle burun buruna geldi.

Bütün bu zor hareketleri kademe kademe geliştirilmeseydi 27 Mayıs olmazdı. Ve Türk milleti ordusundan imdat istemek zorunluğunu duymazdı.

BEYAZSARAY, GÜLTEPE, EMİNÖNÜ AKHİSAR

Türkiye İşçi Partisi 1962 yılında Beyazsarayda bir toplantı yaptı. Bu toplantıya Türkiye'deki hemen hemen bütün aydınlar davetliydi. Toplantıda Üniversite Profesörlerinden Senatörlere kadar birçok aydınlar vardı. Kendilerine Milliyetçi ve Mukaddesatçı adını veren bir takım insanlar toplantıyı engellemek için salona saldırdılar. Bu saldırganların çoğunluğunu A.P.'liler meydana getiriyorlardı. İdarecileri A.P. Gençlik kollarında ödev almış kişilerdi. Aynı kişiler Gültepede, Şişli İlçesi açılırken gene İşçi Partililere saldırdılar. Yaralanmalar oldu. Aynı kişiler geçenlerde Eminönü Lokalinde Türkiye İşçi Partisinin toplantısına saldırdılar.. Bunlar gene kendilerine Milliyetçi ve Mukaddesatçı adını veriyorlardı. Bunlar Türkiyenin demokrasi yiyicileriydi. Ya da demokrasi yiyicilerinin kolları, âletleriydiler. Bunların da çoğunluğunu A.P.'liler meydana getiriyordu. Sonra sıra Akhisara geldi. Olaylardan öğrendiğimize göre Milliyetçi ve Mukaddesatçı geçinenler İşçi Partisi lideri Mehmet Ali Aybarı öldürmeğe kalktılar. Mehmet Ali Aybar ve arkadaşlarının yiğitçe davranış, direnişleridir ki, tamir edilemiyecek müessif bir olayın önüne geçti.

Türkiye İşçi Partisi Anayasanın himayesindedir. Ona ancak ve ancak fikirle karşı konabilir. Zorla ona bir karşı koyar, iki karşı koyarsın, üçüncüde daha büyük bir zoru karşında bulursun. Zor, fikirleri yenmek, yoketmek için hiç bir zaman bir çare olmamıştır.

SONUÇ

Türkiyede tam *yirmi yıldır demokrasiyi engellemeğe* çalışan güçler vardır. Bu güçler dış kapitalistlerin Türkiye kolu olan iç kapitalistlerdir. Demokrasi şöyle yüzeyden bakınca işlerine gelmeyebilir. Çünkü demokratik düzende bütün delâvera'arı dışarıya, güç ışığına çıkabilir. Demokrasi aydınlıkta iş görme rejimidir. Bütün kozlarını açığa dökmek zorundasın. Karanlıkta hiç bir iş göremezsin. *Görürsen bu meşru olmaz.*

Dünyadaki kapitalistlerin pek çoğu demokrasi ışığında işlerini görüyorlar. Her işleri ortada. Karanlığı kaldırmışlar. İşlerine öylesi gelmiş de onun için. Yani dünya kapitalistlerinin demokrasi işine gelmiş.

Yirmi yıldır Türkiyede demokratik gelişmeyi zora başvurarak engellemeğe çalışanlar bindikleri dalı kesenler*dir.*

Demokrasiyi emekçiler bütün varlıklarıyla desteklerler. Emekçilerin de demokraside büyük faydaları vardır. Emekçiler her zaman, her zaman faşizm ve diktatörlüğe karşıdırlar, karşı olmuşlardır. Türkiyenin yirmi yıldır engellenen demokratik gelişimi bile Türk emekçilerine birtakım faydalar sağlamıştır. Sendika kanunu, grev hakkı gibi imkânlar, faydalar.. *Emekçiler bilinçlendikten sonradır ki* gerçek demokrasi var olmuştur. Demokrasi emekçiler içindir. Emekçilerin demokratik düzende sayılamıyacak kadar faydası vardır. Kapitalistin de demokrasiden başka hiç bir çaresi yoktur. Bir tek çaresi vardır, o da faşizm.. Faşizmin de ona o kadar yâr olmadığını yakın zamanlar gösterdi.

YA BU DEVEYİ

Türkiyede emekçilerin durumu bugünlerde çok kötüdür. Türk emekçileri en ilkel koşullarda yaşıyorlar. Gelir dağıtımı dünyadaki hiç bir memlekette böylesine adaletsiz değildir. Buna rağmen Türk emekçisi canla başla demokrasiyi tutar. Çünkü demokrasi Türk emekçisinin bir *ileri mutluluk umududur. O, gelişmeye inanıyor. Demok*ratik düzen içinde bir gün gelip bütün haklarına kavuşacağına inanıyor.

Sahte Milliyetçi ve Mukaddesatçı kıtalar kurarak zora başvurmakta devam etmek, gene tekrar ediyorum karşısında kendinden daha haklı, daha güçlü zorlar bulacaktır. Bu zor da Türkiyedeki kapitalistin hiç de lehine olmayacaktır

1 — Meşru olmayan yollardan giderek elindeki imkânları kullanarak Türk aydınlarına, yazarlarına baskıda bulunmayacaksın. Onları açlıkla, işsizlikle, hapishaneyle tehdit etmiyeceksin.

2 — Zor kullanarak milis güçleri kurarak parti başkanlarını öldürmeğe kalkmayacaksın

3 — Bir tek çaren var Türk emekçisiyle birleşip, şimdilik zararına da olsa demokratik gelişmeye yardım edeceksin..

Çünkü, çağ getirdi seni buraya kilitledi, ya bu demokrasi devesini güdeceksin, ya da bu diyardan çekilip gideceksin.. Bunun başka yolu yok.

Anayasaya karşı koyamazsın. Onu ihlâl edemezsin. Onun bekçileri var. Türk emekçileri, Türk zinde kuvvetleri, Türk aydınları ve tekmil Türk halkı... Onun bekçileri..